

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS 2009 METŲ VALSTYBĖS BIUDŽETO IR SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ FINANSINIŲ RODIKLIŲ PATVIRTINIMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO BIUDŽETO 2009 METŲ RODIKLIŲ PATVIRTINIMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS 2009 METŲ PRIVALOMOJO SVEIKATOS DRAUDIMO FONDO BIUDŽETO RODIKLIŲ PATVIRTINIMO ĮSTATYMŲ, SU JAIS SUSIJUSIŲ KAI KURIŲ ĮSTATYMŲ IR KITŲ TEISĖS AKTŲ ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2013 m. vasario 15 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Egidijaus Bieliūno, Tomos Birmontienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės atstovui Seimo nariui Vyteniui Povilui Andriukaičiui,

sinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovui Seimo nariui Rytui Kupčinskui,

sinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovams Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Teisės departamento direktoriui Gediminui Užubaliui, Biudžeto departamento direktoriaus pavaduotojui Dariui Sadeckui, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinio draudimo ir pensijų departamento direktoriaus pavaduotojai Alfredai Šatrauskienei, Socialinės aprėpties departamento Piniginės paramos skyriaus vedėjai Svetlanai Kulpinai, Darbo departamento Darbo teisės skyriaus vedėjai Eglei Radišauskienei, Valstybinės

ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos Teisės skyriaus vedėjai Vitalijai Griškovai,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2013 m. sausio 17 d. išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 28/2009 pagal pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymą (Nr. 1B-34/2009) ištirti, ar (šiam nutarime ginčijami teisės aktai nurodomi ir pagal šiuos Konstitucinio Teismo pirmininko 2009 m. rugpjūčio 17 d. potvarkyje, kuriuo priimtas pareiškėjo prašymas, nurodytus prašymo punktų numerius; toliau – prašymo punktai):

1) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1323 „Dėl patobulinto Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto ir su juo susijusių kitų teisės aktų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ (toliau – ir Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1323) pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) (toliau – ir Seimo statutas) 177 straipsnio 1 daliai (2003 m. gegužės 27 d. redakcija);

2) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1323 1 punktą tiek, kiek pritariama patobulintam Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektui ir patobulintam Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl 2009, 2010 ir 2011 metų nacionalinio biudžeto numatomų rodiklių“ projektui, pagal normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 94 straipsnio 1 dalies 2 punktui, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principams;

3) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1326 „Dėl patobulinto Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2009 metų rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ (toliau – ir Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1326) 2 punktą tiek, kiek pritariama patobulintam Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2009 metų rodiklių patvirtinimo įstatymo projektui, pagal normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 94 straipsnio 1 dalies 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

4) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1324 „Dėl patobulinto Lietuvos Respublikos 2009 metų Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto ir su juo susijusio įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ (toliau – ir Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1324) 1 punktą tiek, kiek pritariama patobulintam Lietuvos Respublikos 2009 metų Privalomojo sveikatos

draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymo projektui, pagal normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 94 straipsnio 1 dalies 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

5) Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. XI-78 „Dėl 2009, 2010 ir 2011 metų nacionalinio biudžeto numatomų rodiklių“ pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką bei normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos Seimo statuto 172 straipsnio 5 daliai (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija), 177 straipsnio 1 daliai (2003 m. gegužės 27 d. redakcija);

6) Lietuvos Respublikos Seimo statuto „Dėl Seimo statuto 58, 60, 61¹, 64, 68, 69, 81, 172, 177, 180 straipsnių pakeitimo ir papildymo“, priimto 2008 m. gruodžio 16 d., 11 straipsnis pagal normų turinį neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

7) Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d. (toliau – ir 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas), pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką, normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, 23 straipsniui, 69 straipsnio 1 daliai, 131 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

8) Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2009 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d. (toliau – ir 2009 metų VSDFB įstatymas), pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką, normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, 23, 52 straipsniams, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

9) Lietuvos Respublikos 2009 metų Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d. (toliau – ir 2009 metų PSDFB įstatymas), pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką, normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, 23, 52 straipsniams, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

10) Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d., pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką, normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

11) Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹ straipsniu įstatymo 11 ir 15 straipsnių pripažinimo netekusiais galios

įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, pagal įsigaliojimo tvarką – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

12) Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 2, 19, 51, 56, 58, 91, 125¹ straipsnių pakeitimo ir 125¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d., pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

13) Lietuvos Respublikos kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 3 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, pagal įsigaliojimo tvarką – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

14) Lietuvos Respublikos kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

15) Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 2, 4, 5, 26, 41, 43, 54 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 1, 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principams;

16) Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo

valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principams;

17) Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 21 straipsnių pakeitimo ir priedo papildymo įstatymo 1 straipsnio pakeitimo ir 4 ir 5 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principams;

18) Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principams;

19) Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 83 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

20) Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymo 1, 5, 6, 7, 8, 10, 11 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

21) Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 29, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principams;

22) Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2 straipsnio 8 dalis (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad „savarankiškai dirbantys asmenys –

<...> ūkininkai ir jų partneriai, tuo atveju, kai žemės ūkio valdos, įregistruotos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo verslo registre, ekonominis dydis pagal įgaliotos institucijos atliktus skaičiavimus, galiojančius praėjusių metų paskutinę dieną, yra lygus arba didesnis nei 4 europinio dydžio vienetai, nustatomi vadovaujantis 1990 m. sausio 16 d. Europos Komisijos sprendimu 90/36 EEB, nustatančiu agroekonominės tendencijos koeficientą, naudojamą Bendrijos ūkių tipologijoje europiniam dydžio vienetai apibrėžti“, 4 straipsnio 1 dalies (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) nuostata „šio įstatymo 3 straipsnyje nustatytų rūšių socialiniu draudimu privalomai draudžiami: 1) <...> asmenys, susiję su draudėju darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais taip, kaip šie santykiai apibrėžti Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, tuo pat metu iš šio draudėjo gaunantys pajamas iš sporto veiklos, atlikėjo veiklos arba pagal autorines sutartis“, 4 straipsnio 3 dalies (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) nuostata „savarankiškai dirbantys asmenys <...> privalomai draudžiami <...> ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti (šio įstatymo 3 straipsnio 2 punktas)“, 4 straipsnio 5 dalis (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principams;

23) Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 4, 5, 6, 8, 9, 16, 18¹, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

24) Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalis (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

25) Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 6, 8, 14, 19, 56 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

26) Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostata „valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai draudžiami: <...> 8) <...> ūkininkai ir jų partneriai, kaip jie apibrėžti Valstybinio socialinio draudimo įstatyme“ neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

27) Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 5, 15, 19, 24, 28,

33, 40, 42, 53, 56, 59, 65 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 13, 14, 15 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

28) Lietuvos Respublikos pensijų sistemos reformos įstatymo 4 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2009 m. sausio 15 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

29) Lietuvos Respublikos pensijų sistemos reformos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies (2009 m. sausio 15 d. redakcija) nuostata „pensijų įmokos dydis <...> 2009 ir 2010 metais – 3 procentai, nuo 2011 metų – 5,5 procento dalyvių pajamų, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos“ tiek, kiek ji taikoma asmenims, tapusiems pensijų kaupimo sistemos dalyviais iki 2009 m. sausio 17 d. (įskaitytinai), neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

30) Lietuvos Respublikos pensijų sistemos reformos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies (2009 m. balandžio 28 d. redakcija) nuostata „pensijų įmokos dydis <...> nuo 2009 m. sausio 1 d. iki 2009 m. birželio 30 d. – 3 procentai, nuo 2009 m. liepos 1 d. iki 2009 m. gruodžio 31 d. ir 2010 metais – 2 procentai dalyvių pajamų, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos“ tiek, kiek ji taikoma asmenims, tapusiems pensijų kaupimo sistemos dalyviais iki 2009 m. birželio 30 d. (įskaitytinai), neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

31) Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 2, 6, 8, 15, 16, 17, 18, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

32) Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, o pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

33) Lietuvos Respublikos gyventojų santaupų atkūrimo įstatymo 3, 5 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio

3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

34) Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 2, 19, 51, 56, 58, 91, 125¹ straipsnių pakeitimo ir 125¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

35) Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnio papildymo ir įstatymo papildymo 3 priedu įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

36) Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo 21, 22, 23, 24, 28, 33, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

37) Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 2, 5, 12, 34, 38², 41, 58 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 40¹ straipsniu ir IX¹ skyriumi įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

38) Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 3, 33, 34, 35, 55 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 2, 3 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

39) Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 5, 12, 26, 35, 36, 37, 53 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 37¹ bei 37² straipsniais ir įstatymo 3 priedėlio papildymo įstatymo 2 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 12 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

40) Lietuvos Respublikos loterijų ir azartinių lošimų mokesčio įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

41) Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

42) Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 6, 8, 12, 13, 20 straipsnių pakeitimo ir

papildymo ir 22 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

43) Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 4, 5, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

44) Lietuvos Respublikos minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio indeksavimo įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

45) Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2009 m. gegužės 7 d., pagal normų turinį neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui;

46) Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2009 metų rodiklių patvirtinimo įstatymo 3, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 17 d., pagal normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

47) Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2009 metų rodiklių patvirtinimo įstatymo 3 straipsnio bei 1 ir 2 priedėlių pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. balandžio 28 d., pagal normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

48) Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 19 d., pagal normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

49) Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 19 d., pagal normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

50) Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 19 d., pagal normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

51) Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 4, 6, 7, 8, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 17 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir

normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

52) Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 29, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 17 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

53) Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 4, 5, 6, 8, 9, 16, 18¹, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 17 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

54) Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 4, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 17 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

55) Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 9, 10, 14, 21¹, 24 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2009 m. balandžio 28 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

56) Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 8 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 17 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

57) Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. balandžio 28 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

58) Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 6, 8, 12, 13, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo 3, 4, 7 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 19 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

59) Lietuvos Respublikos 2009 metų Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. balandžio 28 d., pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinis Teismas

nustatė:**I**

Pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymas grindžiamas šiais argumentais.

1. Pagal Konstituciją, *inter alia* jos 69 straipsnio 1 dalį, įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros. Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, todėl Vyriausybė turi konstitucinę pareigą laikytis apibrėžtų įstatymų leidybos iniciatyvos teisės įgyvendinimo taisyklių. Dėl šios teisės įgyvendinimo pažeidimų priimti teisės aktai prieštarauja Konstitucijai.

Valstybės biudžeto sudarymo ir vykdymo pagrindas yra Konstitucija ir įstatymai, taip pat Seimo statutas, kuriuose yra numatyta šio biudžeto sudarymo ir tvirtinimo tvarka bei terminai. Sudarant ir tvirtinant Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą (toliau – ir VSDFB) ir Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą (toliau – ir PSDFB) turi būti laikomasi tokios pat procedūros, kaip ir tvirtinant valstybės biudžetą.

Tiek Vyriausybė, atitinkamais nutarimais teikdama Seimui 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB ir 2009 metų PSDFB įstatymų projektus, tiek Seimas, priimdamas šiuos įstatymus, padarė esminių biudžeto svarstymo ir priėmimo procedūros pažeidimų, dėl kurių ginčijami teisės aktai prieštarauja Konstitucijai.

1.1. Remdamasis Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime suformuota oficialiąja konstitucine doktrina, *inter alia* nuostata, kad įstatymų leidybos procesas yra visuma juridiskai reikšmingų veiksmų, būtinų tam, kad būtų priimtas įstatymas, ir atliekamų tam tikra griežta logine ir laiko seka, pareiškėjas pažymi, kad „oficiali konstitucinė doktrina valstybės biudžeto svarstymo ir priėmimo kontekste suponuoja *inter alia* Vyriausybės pareigą užtikrinti, kad valstybės biudžeto projektas po pirmojo svarstymo Seime būtų patikslintas ir pateiktas antrą kartą svarstyti per Seimo statute nustatytą terminą – t. y. ne vėliau, kaip per 15 dienų“. Taip, pasak pareiškėjo, „iš Konstitucijos išplaukia Vyriausybės, kaip vykdomosios valdžios institucijos, pareiga sudaryti teisinis prielaidas kitos valdžios institucijos – Seimo – konstitucinių įgaliojimų, susijusių su valstybės biudžeto priėmimu, vykdymui“.

Patobulintas 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo projektas Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimu Nr. 1323 antrajam svarstymui Seime pateiktas vėliau, nei nustatyta Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalyje. Savo ruožtu Seimas antrąjį 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo svarstymą pradėjo 17 dienų vėliau. Taigi nebuvo laikytasi įstatymo nustatytų valstybės biudžeto svarstymo terminų.

1.2. Jau pradėjus svarstyti 2009 metų valstybės biudžetą buvo priimtos Seimo statuto

pataisos, kuriomis pakeista valstybės biudžeto svarstymo procedūra (pratęstas antrojo svarstymo terminas). Kadangi teisės aktais negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris įsiterptų į jau prasidėjusius ar pasibaigusius teisinius santykius, pakeistos Seimo statuto nuostatos negalėjo būti taikomos jau pradėtai 2009 metų valstybės biudžeto priėmimo procedūrai. Todėl Seimo statuto „Dėl Seimo statuto 58, 60, 61¹, 64, 68, 69, 81, 172, 177, 180 straipsnių pakeitimo ir papildymo“ 11 straipsnis pagal normų turinį prieštarauja Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1.3. Pagal Konstituciją, jeigu kurie nors įstatymai numato tam tikras išlaidas, Seimas, tvirtindamas valstybės biudžetą, privalo jais vadovautis; įstatymų numatytų išlaidų mažinti negalima, kol tie įstatymai nepakeisti (Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalis). Be to, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 12 straipsnyje yra imperatyviai nustatyta, kad mokesčių ir kiti įstatymai, darantys įtaką biudžeto pajamoms, turi būti priimami ne vėliau nei tų metų valstybės biudžeto patvirtinimo įstatymas. Tokia pat Konstitucijos ir įstatymų nustatyta tvarka turi būti taikoma ne tik valstybės biudžeto, bet ir VSDFB bei PSDFB įstatymų priėmimo procedūroms

Tuo tarpu Vyriausybė, 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimais Nr. 1323, 1324 ir 1326 teikdama Seimui atitinkamai 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų PSDFB ir 2009 metų VSDFB įstatymų projektus, vadovavosi ne tuo metu galiojusiais įstatymais, o dar tik teikiamais su minėtais biudžetais susijusių ir jiems įtakos turinčių ateityje įsigaliosiančių įstatymų projektais. Taip Vyriausybė viršijo savo kompetenciją, klaidino įstatymų leidėją, pati prisiėmė įstatymų leidybos funkcijas.

Savo ruožtu Seimas pirmiausia svarstė ir priėmė 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB ir 2009 metų PSDFB įstatymus, o tik tada svarstė Vyriausybės pateiktų atskirų su šiais biudžetais susijusių įstatymų, darančių įtaką atitinkamo biudžeto pajamoms ir asignavimams bei valstybės skolai, projektus. Taigi Seimo priimti 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB ir 2009 metų PSDFB įstatymai daugiausia buvo pagrįsti pajamomis ir asignavimais, kurie tuo metu galiojusiuose įstatymuose nebuvo numatyti. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kai kurie iš tų įstatymų, kurių projektais remiantis patvirtintas 2009 metų valstybės biudžetas, nebuvo priimti (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos laikinojo mokesčio už juridinių asmenų valdomus automobilius įstatymo projektas).

1.4. Laikantis konstitucinių teisingumo ir valdžios tarnavimo žmonėms principų, keisti teisinį reguliavimą didinant mokesčius, numatant naujus privalomus mokėjimus, mažinant socialinius ir ekonominius valstybės įsipareigojimus galima tik proporcingai mažinant valstybės valdymui skirtą valstybės biudžeto išlaidų dalį. Tačiau matyti, kad valstybės valdymo išlaidos buvo ne proporcingai sumažintos, bet padidintos. Griežtinant mokesčių įstatymus ir tai motyvuojant susiklosčiusia sunkia valstybės ekonomine padėtimi, bet proporcingai nemažinant valstybės

valdymui skirtų išlaidų pažeidžiamas konstitucinis principas, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (Konstitucijos 5 straipsnio 3 dalis), taip pat teisinės valstybės, proporcingumo ir solidarumo principai.

1.5. Atsižvelgiant į tai, kad 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB bei 2009 metų PSDFB įstatymai prieštarauja Konstitucijai, remiantis tais pačiais argumentais galima teigti, kad šiuos įstatymus keitę teisės aktai, kuriais tam tikra apimtimi buvo pakoreguoti 2009 metų biudžetai, taip pat prieštarauja Konstitucijai.

2. Konstitucijai prieštarauja ne tik 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB ir 2009 metų PSDFB įstatymai, bet ir kartu su jais priimti įstatymai, turėję įtakos šių biudžetų pajamoms ir asignavimams.

2.1. Remiantis tuo pačiu argumentu, kuriuo grindžiamos abejonės dėl 2009 metų biudžetų įstatymų konstitucingumo, būtent tuo, kad, laikantis Konstitucijoje, *inter alia* jos 69 straipsnio 1 dalyje, 131 straipsnio 2 dalyje, įtvirtintų imperatyvų ir nustatytos įstatymų leidybos procedūros, Seime pirmiausia turėjo būti svarstomi ir priimami atskiri su valstybės biudžetu, VSDFB ir PSDFB susiję įstatymai, kurie turėjo įtakos atitinkamo biudžeto pajamoms ir asignavimams, o tik tada turėjo būti svarstomi ir priimami 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB ir 2009 metų PSDFB įstatymai, prašyme teigiama, kad Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui prieštarauja ir kiti tiesiogiai su atitinkamais biudžetais susiję ir jiems turintys įtakos teisės aktai.

Įstatymai, kuriais nustatyti nauji mokesčiai, nauji mokesčių tarifai ir iš esmės pakeista apmokestinimo tvarka ir apmokestinimo teisinio reglamentavimo bei taikymo principai, buvo priimti tik Seimo 2008 m. gruodžio 22 d. posėdyje priėmus 2009 metų valstybės biudžeto įstatymą. Seimo 2008 m. gruodžio 18 d. posėdyje buvo priimtas 2009 metų VSDFB įstatymas, o tik tada – įstatymai, kuriais nustatyti nauji valstybinio socialinio draudimo mokesčiai, nauji mokesčių tarifai ir iš esmės pakeista apmokestinimo tvarka ir apmokestinimo teisinio reglamentavimo bei taikymo principai; Seimo 2008 m. gruodžio 22 d. posėdyje pirmiausia buvo priimtas 2009 metų PSDFB įstatymas, o tik tada pakeistas su juo susijęs įstatymas, turintis įtakos 2009 metų PSDFB pajamoms. Taigi dėl to, kad priimant su 2009 metų biudžetais susijusius ir jiems įtakos turinčius teisės aktus buvo šurkščiai pažeista įstatymų leidybos procedūra, šie teisės aktai prieštarauja Konstitucijai.

2.2. Viena iš įstatymų leidybos procedūros sudedamųjų dalių yra vidinė prevencinė teisės akto konstitucingumo kontrolė, numatyta Seimo statuto 136–139 straipsniuose. Konstitucinis Teismas ją yra įvertinęs kaip vieną iš teisinių priemonių, leidžiančių siekti, kad Seimo priimami įstatymai, kiti teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai. Šios procedūros praleidimas arba netinkamas vykdymas turi būti vertinamas kaip konstitucinių reikalavimų įstatymų leidybos tvarkai pažeidimas.

Seimas, priimdamas kai kuriuos ginčijamus teisės aktus, nesilaikė Seimo statute numatytos

vidinės prevencinės teisės akto konstitucingumo kontrolės procedūros, padarė kitus įstatymų leidybos procedūros pažeidimus: nereagavo į Seimo kanceliarijos Teisės departamento pateiktas išvadas, kad svarstomi teisės aktai gali prieštarauti Konstitucijai, Teisės ir teisėtvarkos komitete neapsvarstė kai kurių teisės aktų projektų, nors pagal Seimo statutą privalėjo tai padaryti, todėl teisės aktai, priimti nesilaikant nustatytos procedūros, negali būti laikomi teisėtais.

2.3. Pagal Mokesčių administravimo įstatymo 3 straipsnį taisyklė, kad mokesčių įstatymai įsigalioja ne anksčiau kaip po 6 mėnesių nuo jų paskelbimo dienos, su atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu (toliau – ir valstybės biudžeto įstatymas arba valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų įstatymas) susijusiems mokesčių įstatymų pakeitimams netaikoma tik išimtiniais atvejais, kai nėra alternatyvių būdų priimti sprendimą dėl susidariusios padėties; ši bendros taisyklės išimtis negali būti taikoma plačiai, iš esmės keičiant visą mokesčių sistemą. Įstatymų leidėjas negali piktnaudžiauti šia išimtimi, jis turi stengtis sušvelninti galimas pasekmes ir nepažeisti teisėtų lūkesčių, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principų.

Dauguma ginčijamų įstatymų, kuriais sumažinti valstybės įsipareigojimai ir įvesti nauji ar padidinti jau nustatyti mokesčiai, buvo priimti nuo 2009 m. gruodžio 18 d. iki 2009 m. gruodžio 23 d., o įsigaliojo 2009 m. gruodžio 30 d., t. y. praėjus mažiau nei savaitei nuo jų priėmimo, taip nesuteikus protingo termino gyventojams nei dalyvauti juos svarstant, nei pasirengti jų įgyvendinimui. Taip buvo pažeisti konstituciniai teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principai.

3. Abejonių dėl įstatymų, kuriais buvo sumažintas pensijų kaupimo bendrovėms valstybės pervedamos įmokos dydis, konstitucingumo pareiškėjui kyla todėl, kad taip pertvarkant pensijų sistemą buvo sudarytos prielaidos nevykdyti tiesioginių valstybės įsipareigojimų socialinės apsaugos srityje pagal Konstitucijos 52 straipsnį, pažeistas teisėtų lūkesčių apsaugos principas ir nenumatytas atitinkamas susidariusių praradimų kompensavimo mechanizmas. Ginčijamuose įstatymuose numčius priimtas naujas nuostatas taikyti ir anksčiau sudarytų pensijų kaupimo sutarčių subjektams, pažeistas įstatymų negaliojimo atgal principas, apribota šių subjektų nuosavybės teisė, ginama pagal Konstitucijos 23 straipsnį, pažeisti jų teisėti lūkesčiai, nes nustatytas įmokos pensijų kaupimo bendrovėms dydis buvo pagrindinis kriterijus tiek apsisprendžiant kurti tokias bendroves, tiek pasirašant pensijų kaupimo sutartis.

4. Konstitucijai prieštarauja ir tie Seimo priimti įstatymai, kuriais buvo išplėstos asmenų, privalomai draudžiamų valstybiniu socialiniu draudimu, kategorijos ir šių kategorijų asmenims (autoriams, sportininkams, atlikėjams, ūkininkams ir jų partneriams, kai kuriems kitiems savarankiškai dirbantiems asmenims) nustatyta pareiga mokėti privalomas socialinio draudimo įmokas.

4.1. Valstybė, įgyvendindama Konstitucijos 52 straipsnio nuostatas, privalo sudaryti teisinės prielaidas „laisvųjų profesijų“ asmenims pasirūpinti savo socialine gerove senatvės, ligos, negalios ar kitais atvejais, tačiau, gerbdama pačių šių asmenų pasirinkimą, negali įpareigoti jų dalyvauti privalomojo socialinio draudimo sistemoje ir draustis privalomuoju socialiniu draudimu. Tokių asmenų darbas nėra reguliarus ir prognozuojamas, jų gaunamos pajamos yra nepastovios, todėl privalomas jų draudimas prieštarauja pačiai socialinio draudimo teisinės sąvokos esmei.

4.2. Nustačiusi privalomą nurodytų kategorijų asmenų valstybinį socialinį draudimą ir tuo pagrindu reikalaujama šių asmenų teisėtai uždirbamų pajamų dalies, valstybė nepagrįstai perskirsto jų pajamas, taip pažeisdama Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintą nuosavybės neliečiamumo principą.

4.3. Be to, nustačius skirtingą valstybinio socialinio draudimo apimtį atsižvelgiant į tai, ar asmuo sudarė autorinę sutartį su draudėju, kuris yra arba nėra jo darbdavys, pažeistas asmenų lygiateisiškumo principas (Konstitucijos 29 straipsnis).

II

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovų Seimo narių R. Kupčinsko ir Artūro Meliano rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB ir 2009 metų PSDFB įstatymai, kiti su jais susiję ir jiems įtakos turintys įstatymai, taip pat Seimo statuto „Dėl Seimo statuto 58, 60, 61, 64, 68, 69, 81, 172, 177, 180 straipsnių pakeitimo ir papildymo“ 11 straipsnis neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens atstovų pozicija grindžiama šiais argumentais.

1. Tai, kad Konstitucijoje numatytas kasmetinis valstybės biudžeto tvirtinimas, reiškia, jog biudžetas kasmet yra rengiamas atsižvelgiant į konkrečius ekonominius rodiklius, realią ūkio būklę ir valstybės prioritetus. Taigi Seimas, svarstydamas ir tvirtindamas 2009 metų valstybės biudžetą, privalėjo atsižvelgti į blogėjančią šalies ekonominę padėtį. Įstatymų leidėjas, siekdamas sušvelninti galimas ekonomikos krizės pasekmes, turėjo imtis skubių priemonių valstybės viešiesiems finansams konsoliduoti, valstybės finansų stabilumui užtikrinti.

Svarstant ir tvirtinant 2009 metų valstybės biudžetą įtakos turėjo ir tam tikros politinės aplinkybės. Būtent valstybės biudžeto svarstymo metu keitėsi Vyriausybės sudėtis, todėl susiklostė tokia situacija, kad pirmąjį ir antrąjį valstybės biudžeto projektus rengė skirtingos sudėties Vyriausybė. Visa tai nulėmė sudėtingesnę nei įprasta 2009 metų valstybės biudžeto svarstymo ir priėmimo procedūrą, jo priėmimo terminus, atitinkamų teisės aktų priėmimą.

2. Nepatvirtinus 2009 metų valstybės biudžeto, pagal Konstitucijos 132 straipsnio 1 dalį 2009 metų valstybės išlaidos būtų sietos su 2008 metų valstybės biudžeto išlaidomis. Tokio biudžeto vykdymas būtų galėjęs sukelti sunkias pasekmes valstybės ekonomikai ir finansams, padidinti valstybės deficitą, nebūtų buvęs užtikrintas socialinių išmokų mokėjimas laiku. Taigi

Seimas, 2009 m. gruodžio 16 d. priėmęs Seimo statuto pataisas, kuriomis buvo pratęstas valstybės biudžeto antrojo svarstymo Seime terminas, siekė užtikrinti, kad 2009 metų valstybės biudžetas būtų priimtas ir patvirtintas laiku. Šiomis Seimo statuto pataisomis buvo įtvirtinta specifinė būtent 2009 metų biudžetui priimti skirta procedūra. Priimant minėtas Seimo statuto pataisas 2009 metų valstybės biudžetas dar nebuvo apsvarstytas ir priimtas, todėl šiuo teisiniu reguliavimu nebuvo įsiterpta į tuos teisinius santykius, kurie jau būtų buvę pasibaigę.

Priimant 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB, 2009 metų PSDFB įstatymus ir su jais susijusius teisės aktus nebuvo pažeisti konstituciniai teisingumo, valdžios tarnavimo žmonėms, solidarumo principai, nes kai kurios valstybės valdymui skirtos išlaidos iš tiesų buvo proporcingai sumažintos, o pareiškėjo nurodomų asignavimų didinimą lėmė konkrečios kiekvienam atvejui būdingos objektyvios aplinkybės.

3. Kartu su 2009 metų valstybės biudžetu pateiktų su juo susijusių mokesčių įstatymų, turinčių įtakos valstybės biudžetui, priėmimo skubotumą ir eilės tvarką nulėmė būtinybė nedelsiant reaguoti į valstybėje susiklosčiusią precedento neturinčią itin sunkią ekonominę padėtį, į kurią visiškai nebuvo atsižvelgta teikiant pirmąjį 2009 metų valstybės biudžeto projektą.

Įstatymų, susijusių su valstybės biudžetu ir turinčių įtakos valstybės biudžeto pajamoms ir išlaidoms, projektai buvo rengiami tuo pačiu metu, kaip ir valstybės biudžeto projektas. Tokia tvarka rengiant teisės aktų projektus negali būti nukrypstama nuo Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto imperatyvo, nes būtent taip buvo užtikrinta, kad visos valstybės biudžete numatytos išlaidos turėtų finansavimo šaltinį.

Seime 2008 m. gruodžio mėn. pabaigoje priimtais su valstybės biudžetu susijusiais įstatymais siekta buvo didinti valstybės biudžeto pajamas ir mažinti išlaidas, išvengti galimo valstybės skolos didėjimo ir biudžeto deficito, taigi užtikrinti, kad būtų paisoma valstybės ir visos visuomenės interesų. Šių priemonių turėjo būti imamasi nedelsiant, o joms įgyvendinti tiek Vyriausybė, tiek Seimas laiko turėjo ribotai. Todėl kartu su 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB ir 2009 metų PSDFB įstatymais teikiami su jais susijusių įstatymų projektai Seime buvo svarstomi kartu su minėtų biudžetų įstatymais ir priimti tą pačią dieną, taigi ne vėliau nei 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB ir 2009 metų PSDFB įstatymai. Todėl priimant su atitinkamais biudžetais susijusius ir jiems įtaką dariusius įstatymus Konstitucija nebuvo pažeista.

2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB, 2009 metų PSDFB įstatymai ir juos lydintys įstatymai turėtų būti laikomi vienu bendru valstybės fiskaliniu sprendimu, kuriuo siekta stabilizuoti valstybės finansus, išvengti ekonomikos krizės padarinių, nedidinti valstybės skolos, užtikrinti tinkamą valstybės funkcijų vykdymą laiku. Toks fiskalinis sprendimas suteikė galimybę realiai, o ne formaliai vykdyti valstybės fiskalinę politiką, turinčią tam tikrą kryptį, tenkinančią visuomenės poreikius. Tarp biudžetinių įstatymų ir su jais susijusių įstatymų priėmimo momentų

esantis valandų ir minučių skirtumas nėra teisiškai reikšmingas, todėl pareiškėjo ginčijami teisės aktai pagal priėmimo tvarką vertintini kaip neprieštaraujantys Konstitucijai.

4. Kartu su 2009 metų valstybės biudžetu priimtais mokesčių įstatymais nebuvo iš esmės pakeista apmokestinimo principų tvarka, o teisiniu reguliavimu, kuriuo nustatyta mokestinė prievolė naujiems mokesčių mokėtojams, mokesčių našta didinta nuosekliai, t. y. per atitinkamus mokestinius metus. Ginčijamais mokesčių įstatymais nebuvo nustatyta naujų mokesčių, jais buvo padidinti tik esamų mokesčių tarifai, dėl to atsirado papildomų pajamų į valstybės biudžetą. Todėl, atsižvelgiant į tai, kad kartu su 2009 metų valstybės biudžetu numatyti mokesčių pokyčiai turėjo užtikrinti valstybės, kartu ir visos visuomenės, interesų paisymą, mokesčių įstatymų įsigaliojimo terminai atitiko tuometę situaciją.

5. Teisės aktų, kuriais buvo sumažintas iš Valstybinio socialinio draudimo fondo į privačius pensijų fondus pervedamos įmokos dydis, priėmimą taip pat nulėmė valstybėje susiklosčiusi itin sunki ekonominė padėtis. Be to, nustatyti konkrečios socialinio draudimo įmokos, pervedamos į pensijų fondus, dydį yra įstatymų leidėjo diskrecija, todėl įstatymo nuostata, kad nuo 2007 m. sausio 1 d. ši įmoka yra 5,5 procento, nereiškia, jog šios įmokos dydis negali būti keičiamas. Pensijų įmokų dydžio keitimas (mažinimas) numatytas laikinai, be to, įstatyme nustatytas kompensavimo mechanizmas. Taigi nėra pagrindo teigti, kad teisės aktai, kuriais koreguojamas į privačius pensijų fondus pervedamos socialinio draudimo įmokos dydis, prieštarauja Konstitucijai.

6. Siekiant subalansuoti pinigų srautus valstybėje ir garantuoti prisiimtų valstybės socialinių įsipareigojimų vykdymą, kartu su 2009 metų valstybės biudžeto ir 2009 metų VSDFB įstatymais Seime buvo priimti teisės aktai, kuriais buvo išplėstos asmenų, privalomai draudžiamų valstybinio socialiniu draudimu, kategorijos. Asmenys, priskirti šioms kategorijoms, iki tol gaudavo pajamas iš savo veiklos, tačiau solidarumo principu paremtoje socialinio draudimo sistemoje dalyvaudavo tik iš dalies (mokėdavo įmokas bazinei senatvės pensijai) arba iš viso joje nedalyvaudavo.

Konstitucijos 52 straipsnio nuostata, kad valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlytės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais, suponuoja įstatymų leidėjo pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų lėšų, būtinų šioms išmokoms mokėti, sukaukimą. Valstybė, įtraukdama šių kategorijų asmenis į socialinio draudimo sistemą ir nustatydamą prievolę jiems mokėti atitinkamas socialinio draudimo įmokas, siekė užtikrinti įstatymų leidėjui iš Konstitucijos kylančių pareigų vykdymą, taip pat teisingumo principo įgyvendinimą. Taigi buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį mokesčius turi mokėti visi asmenys, kurie naudojami valstybės teikiamomis paslaugomis, nes valstybei reikalingos lėšos šioms paslaugoms finansuoti.

III

1. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens –

Vyriausybės atstovų Finansų ministerijos Teisės departamento direktoriaus pavaduotojo G. Užubalio, Biudžeto departamento direktoriaus pavaduotojo D. Sadecko rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1323, kuriuo Seimui buvo pateiktas patobulintas 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo projektas ir su juo susijusių teisės aktų projektai, neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens atstovų pozicija iš esmės grindžiama šiais argumentais.

1.1. Vyriausybės veiksmus rengiant 2009 metų valstybės biudžeto projektą iš esmės nulėmė valstybėje susiklosčiusi politinė ir ekonominė padėtis. Penkioliktoji Vyriausybė įgaliojimus veikti gavo 2009 m. gruodžio 9 d., jau prasidėjus 2009 metų valstybės biudžeto svarstymo procedūrai, t. y. tada, kai Seime 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo projektas, kurį rengė ankstesnioji Vyriausybė, pirmą kartą jau buvo apsvarstytas. Naujosios Vyriausybės veiklos programoje buvo nustatyta, kad pats svarbiausias Vyriausybės uždavinys – suvaldyti ekonomikos krizę ir jos pasekmes. Atsižvelgiant į sudėtingą ekonominę padėtį Lietuvoje ir pasaulyje, buvo būtina nedelsiant imtis atitinkamų priemonių ir iš esmės koreguoti ankstesnės Vyriausybės rengtą 2009 metų valstybės biudžeto projektą – mažinti valstybės išlaidas ir didinti pajamas.

1.2. Vyriausybė objektyviai negalėjo 2009 metų valstybės biudžeto projekto Seimui pateikti iki 2008 m. lapkričio 29 d., kaip tai numatyta Seimo statute, nes įgaliojimus veikti gavo tik 2008 m. gruodžio 9 d. Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1323, kuriuo Seimui buvo pateiktas patobulintas 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo projektas ir kiti su juo susiję teisės aktų projektai, priėmimas rodo, jog Vyriausybė kaip įmanydama stengėsi, kad 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas būtų priimtas laiku, todėl toks nutarimas negali būti laikomas neteisėtu. Seimo statuto nuostatomis, kuriomis reglamentuojama valstybės biudžeto tvirtinimo procedūra (*inter alia* Vyriausybės nutarimo pateikimo terminai), yra įtvirtinta Seimo ir Vyriausybės bendradarbiavimas bei galimybė Seimui, esant reikalui, kontroliuoti Vyriausybę, o ne įpareigojimais Vyriausybei atitinkamai veikti.

1.3. Pagal Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalį visi sprendimai dėl valstybės biudžeto išlaidų didinimo turi būti grindžiami įstatymais (turi turėti konkretų šaltinį), o sprendimai dėl išlaidų mažinimo neatsiejamai susiję su įstatymais, kuriuose tos išlaidos numatytos. Todėl Vyriausybė, per trumpą laiką parengusi 2009 metų valstybės biudžeto projektą, neturėjo kitos išeities, kaip tik su juo susijusių teisės aktų projektus teikti Seimui kartu su valstybės biudžeto projektu, juo labiau kad šie teisės aktų projektai buvo rengiami kartu, kaip vienas fiskalinis sprendimas. Su 2009 metų valstybės biudžetu susiję teisės aktai Seime buvo priimti ir įsigaliojo kartu su 2009 metų valstybės biudžeto įstatymu, taigi nėra pagrindo teigti, kad 2009 metų valstybės biudžeto projektas buvo rengiamas atsižvelgiant į negaliojančių teisės aktų projektus, nes juos tuo pačiu metu priėmęs Seimas, tvirtindamas 2009 metų valstybės biudžetą, rėmėsi jau galiojančiais teisės aktais.

1.4. Pareiškėjų ginčijami Vyriausybės nutarimai dėl 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB ir 2009 metų PSDFB įstatymų projektų pateikimo pasibaigus biudžetiniams metams nebegalioja ir nebegali būti taikomi. Remiantis Konstitucinio Teismo suformuota doktrina, teisės aktų, kurių taikyti neįmanoma, atitikties Konstitucijai ir kitiems aukštesnės galios teisės aktams tyrimas yra beprasmiškas, todėl ši konstitucinės justicijos byla nutraukta.

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovės Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinio draudimo ir pensijų departamento direktorės Svetlanos Černuševič rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1326, kuriuo Seimui buvo pateiktas patobulintas 2009 metų VSDFB įstatymo projektas ir su juo susiję kitų įstatymų projektai, neprieštarauja Konstitucijai.

Suinteresuoto asmens atstovės pozicija dėl minėto Vyriausybės nutarimo konstitucingumo iš esmės grindžiama tuo, kad šis Vyriausybės nutarimas buvo priimtas laikantis Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytos Vyriausybės nutarimų svarstymo ir priėmimo tvarkos ir procedūros, todėl nėra pagrindo teigti, kad jis pagal priėmimo tvarką prieštarauja Konstitucijai.

Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimu Nr. 1326 teiktame 2009 metų VSDFB projekte siekta atsižvelgti į valstybės ir visos visuomenės interesus valstybėje susiklosčius sunkiai ekonominei padėčiai. Šis nutarimas buvo priimtas įgyvendinant Penkioliktosios Vyriausybės veiklos programoje nustatytą tikslą įveikti valstybėje esančią ekonomikos krizę, juo siekta subalansuoti valstybės pinigų srautus, užtikrinti tinkamą valstybės prisiimtų įsipareigojimų socialinės apsaugos srityje įgyvendinimą.

3. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovės Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos Teisės skyriaus vedėjos V. Griškovos rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1324, kuriuo Seimui buvo pateiktas patobulintas 2009 metų PSDFB įstatymo projektas, neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens atstovės pozicija iš esmės grindžiama šiais argumentais.

Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimu Nr. 1324 Seimui teikto 2009 metų PSDFB įstatymo priėmimui neturėjo būti taikoma tokia pati svarstymo ir priėmimo procedūra, kokia privalo būti taikoma svarstant ir priimant valstybės biudžetą. Teisiniai santykiai priimant valstybės biudžetą ir PSDFB yra panašūs, tačiau netapatūs, todėl šioje situacijoje negali būti taikoma teisės aktų analogija. PSDFB įstatymo ir su juo susijusio įstatymo projektai buvo rengiami kartu, kartu jie ir buvo Vyriausybės pateikti Seimui tvirtinti kaip dviejų tarpusavyje susijusių įstatymų paketas, kuris turėjo būti svarstomas ir tvirtinamas neatsiejant vieno įstatymo nuo kito, taigi nėra jokio pagrindo teigti, kad pagal priėmimo tvarką Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1324 galėtų

prieštarauti Konstitucijai.

IV

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti Lietuvos Respublikos finansų ministrės Ingridos Šimonytės, Lietuvos Respublikos teisingumo viceministro Tomo Vaitkevičiaus rašytiniai paaiškinimai.

V

1. Konstitucinio Teismo posėdyje pareiškėjo – Seimo narių grupės atstovas Seimo narys V. P. Andriukaitis iš esmės pakartojo prašyme išdėstytus argumentus ir atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus.

2. Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Seimo atstovas Seimo narys R. Kupčinskas, suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovai Finansų ministerijos Teisės departamento direktorius G. Užubalis, Biudžeto departamento direktoriaus pavaduotojas D. Sadeckas, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinio draudimo ir pensijų departamento direktoriaus pavaduotoja A. Štrauskienė, Socialinės aprėpties departamento Piniginės paramos skyriaus vedėja S. Kulpina, Darbo departamento Darbo teisės skyriaus vedėja E. Radišauskienė, Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos Teisės skyriaus vedėja V. Griškova iš esmės pakartojo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus ir atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus.

3. Konstitucinio Teismo posėdyje paaiškinimus pateikė ir į pateiktus klausimus atsakė specialistės – Finansų ministerijos Fiskalinės politikos departamento direktorė Raimonda Žutautienė, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinės aprėpties departamento Piniginės paramos skyriaus vedėjo pavaduotoja Tatjana Knyzienė.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje yra ginčijama 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto, 2009 metų Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto įstatymų, jų pakeitimų, kitų su jais susijusių teisės aktų atitiktis Konstitucijai.

2. Minėta, kad pareiškėjas prašo ištirti *inter alia* 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB, 2009 metų PSDFB įstatymų, jų pakeitimų atitiktį Konstitucijai atitinkamai pagal priėmimo, įsigaliojimo tvarką, normų turinį.

2.1. Konstitucijos 131 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės biudžeto projektą svarsto Seimas ir tvirtina įstatymu iki naujųjų biudžetinių metų pradžios. Konstitucinis Teismas 2002 m. sausio 14 d. nutarime yra pažymėjęs, kad, įstatymu patvirtindamas valstybės biudžetą, Seimas

patvirtina valstybės biudžeto pajamas ir išlaidas (asignavimus).

2.2. Pagal Biudžeto sandaros įstatymo (2003 m. gruodžio 23 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) (toliau – ir Biudžeto sandaros įstatymas) 2 straipsnio 14 dalį (2007 m. gruodžio 6 d. redakcija), 20 dalį (2012 m. spalio 16 d. redakcija) valstybės biudžetas – Seimo tvirtinamas valstybės biudžeto pajamų ir asignavimų planas biudžetiniams metams; pagal šio įstatymo 20 straipsnio 2 dalį Seimas valstybės biudžetą ir savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius vieniems biudžetiniams metams tvirtina įstatymu.

Paminėtina, kad Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatyme (2008 m. lapkričio 14 d. redakcija) *inter alia* nustatyta, kad VSDFB atitinkamiems biudžetiniams metams tvirtinamas primant šio biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymą (10 straipsnio 1 dalis); metinis VSDFB baigiamas vykdyti gruodžio 31 dieną (14 straipsnio 1 dalis).

Pagal Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo (2002 m. gruodžio 3 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 2 straipsnio 4 dalį PSDFB – šiame įstatyme nustatytų pajamų ir išlaidų planas biudžetiniams metams; 14 straipsnio 2 dalyje *inter alia* yra nustatyta, kad PSDFB tvirtinamas įstatymu.

Taigi kiekvienas valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų įstatymas, VSDFB įstatymas ir PSDFB įstatymas – tai terminuotai galiojantis ir terminuotai taikomas įstatymas. Asignavimų valdytojų finansavimas iš atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų, VSDFB ir PSDFB lėšų pasibaigia tada, kai baigiasi atitinkami biudžetiniai metai, t. y. tų metų gruodžio 31 dieną. Po šios datos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų, VSDFB ir PSDFB įstatymų apskritai nebeįmanoma taikyti.

2.3. Pažymėtina, kad nors pareiškėjas minėtus biudžetų įstatymus ir jų pakeitimo įstatymus ginčija *inter alia* pagal normų turinį, prašyme nėra nurodyta, kurias konkrečias ginčijamų biudžetų, jų pakeitimo įstatymų nuostatas prašoma iširti, nepateikti ir argumentai dėl jų prieštaravimo Konstitucijai pagal normų turinį. Pareiškėjo prašymas iširti ginčijamų biudžetų įstatymų, jų pakeitimo įstatymų konstitucingumą pagal normų turinį iš esmės yra grindžiamas tuo, kad, pasak jo, didinant mokesčius, numatant naujus privalomus mokėjimus, mažinant socialinius ir ekonominius valstybės įsipareigojimus, nebuvo proporcingai sumažintos valstybės valdymui skirtos valstybės biudžeto išlaidos. Taigi pareiškėjas kelia lėšų surinkimo į atitinkamą biudžetą ir jų paskirstymo socialinio ir ekonominio tikslingumo klausimą.

Tai, ar valstybės biudžete lėšų tam tikroms reikmėms (tikslams) numatoma pakankamai, ar ne, yra ne valstybės biudžeto įstatymo atitikties Konstitucijai, bet valstybės biudžeto planavimo, valstybės ir visuomenės poreikių įvertinimo, jų subalansavimo su visuomenės ir valstybės galimybėmis, taigi socialinio ir ekonominio tikslingumo, klausimai (Konstitucinio Teismo 2002 m.

sausio 14 d., 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimai). Šių klausimų Konstitucinis Teismas nesprenžia, išskyrus tuos atvejus, kai valstybės biudžeto įstatymu nustatomas toks teisinis reguliavimas, kad iškart matyti, jog lėšų tam tikroms reikmėms (tikslams) numatoma akivaizdžiai nepakankamai arba išvis nenumatoma, kartu nenumatant kitų (alternatyvių) finansavimo šaltinių, kurie pagal Konstituciją atitinkamoms reikmėms gali būti numatyti, ir tai akivaizdžiai prieštarauja tautos gerovei, Lietuvos visuomenės ir valstybės interesams, akivaizdžiai paneigia Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes (Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas). Pažymėtina, kad šios oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos *mutatis mutandis* taikytinos ir VSDFB, PSDFB įstatymams, jų pakeitimo įstatymams.

2.4. Taip pat pažymėtina, kad pareiškėjo prašyme nėra pateikta konkrečių argumentų dėl ginčijamų 2009 metų valstybės biudžeto, 2009 metų VSDFB, 2009 metų PSDFB įstatymų, jų pakeitimo įstatymų prieštaravimo Konstitucijai pagal įsigaliojimo tvarką.

Pažymėtina ir tai, kad pareiškėjo prašyme nėra pateikta konkrečių argumentų dėl ginčijamų 2009 metų VSDFB, 2009 metų PSDFB įstatymų, jų pakeitimo įstatymų konstitucingumo pagal priėmimo tvarką, o jų konstitucingumas ginčijamas remiantis iš esmės tais pačiais argumentais, kaip ir 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo konstitucingumas.

2.5. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad kiekvienas valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų įstatymas – tai terminuotai galiojantis ir terminuotai taikomas įstatymas; asignavimų valdytojų finansavimas iš atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšų pasibaigia tada, kai baigiasi atitinkami biudžetiniai metai, t. y. tų metų gruodžio 31 dieną; po šios datos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų įstatymo apskritai nebeįmanoma taikyti, *inter alia* – tai ypač pabrėžtina – po minėtos datos jokiai asignavimų valdytojų neįmanoma praėjusių biudžetinių metų asignavimų pervesti taip, tarsi tai būtų padaryta dar anais biudžetiniais metais, nes jau yra prasidėję nauji biudžetiniai metai; todėl net jeigu būtų nustatyta, kad ginčijamas teisinis reguliavimas prieštaravo Konstitucijai, jokia teisėkūros subjektų (atitinkamai Seimo ir Vyriausybės) intervencija į tą teisinį reguliavimą nebegalima, nes atitinkami teisės aktai buvo skirti reguliuoti santykiams, kurie yra pasibaigę, taigi nebeegzistuoja; tokia intervencija būtų beprasmė, iracionali, nes reikštų, kad atitinkami teisėkūros subjektai imasi reguliuoti – vadinasi, bando pakeisti, – praeitį (Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. sprendimas, 2012 m. birželio 29 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad net tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipiasi teismai, kuriems abejonių dėl žemesnės galios teisės akto atitikties aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, kyla vykdant teisingumą, Konstitucinis Teismas neprivalo išnagrinėti bylos tada, kai atitinkamas teisės aktas ne tik negalioja (nes negaliojančių teisės aktų atitiktis aukštesnės galios teisės aktams gali būti tiriama ir paprastai yra tiriama), bet ir apskritai negali būti taikomas, taip pat kad ši aplinkybė turi būti visuomet įvertinama tada, kai yra

ginčijamas valstybės biudžeto ir savivaldybės biudžetų įstatymas ar kitas aktas, skirtas tam tikram biudžetiniam laikotarpiui (Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. sprendimas, 2012 m. birželio 29 d. nutarimas).

Paminėtina, kad Konstitucinis Teismas 2012 m. birželio 29 d. nutarime pažymėjo, jog minėtos oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos *mutatis mutandis* taikytinos ir VSDFB įstatymui, ir nutraukė bylos dalį dėl 2009 metų VSDFB įstatymo ir jo pakeitimo įstatymų nuostatų atitikties Konstitucijai.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad minėtos oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos *mutatis mutandis* taikytinos ir PSDFB įstatymui.

2.6. Šiame kontekste pabrėžtina, kad net jeigu šioje konstitucinės justicijos byloje būtų nustatyta, jog, kaip mano pareiškėjas, ginčijami biudžetų įstatymai, jų pakeitimo įstatymai prieštaravo Konstitucijai, jokia įstatymų leidėjo intervencija į atitinkamą teisinį reguliavimą nebebūtų galima, nes minėti teisės aktai buvo skirti reguliuoti santykiams, kurie yra pasibaigę ir nebeegzistuoja.

Konstitucinis Teismas 2011 m. gruodžio 22 d. nutarime yra pažymėjęs, kad tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipėsi ne teismai, bet kiti Konstitucijos 106 straipsnyje nurodyti subjektai, *inter alia* ne mažesnė kaip 1/5 visų Seimo narių grupė, ir ginčijamas teisės aktas (jo dalis) prilygintinas nebegaliojantiems teisės aktams (jų dalims), nes yra laikinai taikomas ir juo reguliuoti santykiai yra pasibaigę, nors šis aktas (jo dalis) nėra oficialiai pripažintas negaliojančiu, Konstitucinis Teismas turi teisę nutraukti pradėtą teiseną, tačiau neprivalo kiekvienu atveju to daryti. Spręsdamas, ar nutraukti pradėtą teiseną, Konstitucinis Teismas turi atsižvelgti į nagrinėjamos bylos aplinkybes.

Taigi, kai atitinkamas teisės aktas ne tik negalioja, bet ir apskritai negali būti taikomas, Konstitucinis Teismas turi diskreciją spręsti dėl tokio teisės akto konstitucingumo tyrimo. Tai darydamas jis turi įvertinti ne tik tai, kad tas įstatymas skirtas tam tikram biudžetiniam laikotarpiui, bet ir kitas svarbias aplinkybes, *inter alia* tai, ar toks tyrimas būtų reikšmingas kitų metų biudžetų įstatymų priėmimui.

2.7. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijama *inter alia* 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo atitiktis Konstitucijai pagal priėmimo tvarką.

Pažymėtina, kad valstybės biudžetas yra svarbus konstitucinis institutas. Valstybės biudžeto rengimo ir tvirtinimo tvarkos pagrindai įtvirtinti Konstitucijoje, *inter alia* jos 67 straipsnio 14 punkte, 127, 129–132 straipsniuose.

2009 metų valstybės biudžeto įstatymo atitiktis Konstitucijai pagal priėmimo tvarką vertinimas reikšmingas ne tik 2009 metų, bet ir kitų metų valstybės biudžetų įstatymų priėmimui, todėl šioje konstitucinės justicijos byloje svarbu iširti šio įstatymo konstitucingumą.

Pareiškėjo abejonės, kaip minėta, dėl 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo atitikties Konstitucijai grindžiamos tuo, kad, pasak jo, šis įstatymas didele dalimi buvo pagrįstas pajamomis ir asignavimais, kurie tuo metu galiojusiuose įstatymuose nebuvo numatyti.

Atsižvelgdamas į tai, Konstitucinis Teismas tirs, ar pagal priėmimo tvarką 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas neprieštaravo Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, 131 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2.8. Pažymėtina, kad šioje konstitucinės justicijos byloje 2009 metų VSDFB, 2009 metų PSDFB įstatymų, šių įstatymų pakeitimo įstatymų, taip pat 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2009 m. gegužės 7 d., atitikties Konstitucijai tyrimas būtų savitiksliis, nes, kaip minėta, jie prilygintini nebegaliojantiems teisės aktams, nebegali būti taikomi, jais reguliuoti santykiai yra pasibaigę, nebeegzistuoja, ir jokia įstatymų leidėjo intervencija į atitinkamą teisinį reguliavimą nebebūtų galima, be to, pareiškėjo prašyme nėra pateikta konkrečių argumentų dėl jų prieštaravimo Konstitucijai pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką. Taigi konstatuotina, kad šiuo atveju nėra tyrimo dalyko.

Konstitucinio Teismo įstatymo 80 straipsnio, reglamentuojančio Konstitucinio Teismo atsisakymą nagrinėti paklausimą, 2 dalyje nustatyta, kad jeigu paklausimo nagrinėjimo metu nebelieka nagrinėjimo dalyko, Konstitucinis Teismas šiuo pagrindu nutraukia pradėtą teiseną. Ši Konstitucinio Teismo įstatymo nuostata *mutatis mutandis* taikytina ir prašymų ištirti teisės akto atitiktį Konstitucijai (kitam aukštesnės galios teisės aktui) nagrinėjimui bei atitinkamų sprendimų priėmimui (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d., 2008 m. kovo 20 d., 2012 m. birželio 29 d. nutarimai).

Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 3 dalį, jeigu atsisakymo nagrinėti prašymą pagrindai buvo nustatyti pradėjus nagrinėti bylą Konstitucinio Teismo posėdyje, priimamas sprendimas nutraukti bylą.

2.9. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 3 dalį, 80 straipsnio 2 dalį nutrauktina bylos dalis dėl šių teisės aktų atitikties Konstitucijai:

- 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2009 m. gegužės 7 d.;
- 2009 metų VSDFB įstatymo;
- VSDFB 2009 metų rodiklių patvirtinimo įstatymo 3, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 17 d.;
- VSDFB 2009 metų rodiklių patvirtinimo įstatymo 3 straipsnio bei 1 ir 2 priedėlių pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. balandžio 28 d.;

- 2009 metų PSDFB įstatymo;
- 2009 metų PSDFB rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. balandžio 28 d.

3. Minėta, kad pareiškėjas prašo ištirti prašymo 2, 15–17, 18, 21, 22 punktuose nurodytų teisės aktų atitiktį *inter alia* konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principams.

Pažymėtina, kad, kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstituciniai teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principai yra neatsiejami konstitucinio teisinės valstybės principo elementai; pareiškėjas savo prašyme atskirų argumentų dėl jų nepateikė. Pareiškėjas taip pat nepateikė argumentų dėl ginčijamų teisės aktų prieštaravimo konstituciniams valdžių padalijimo, atsakingo valdymo principams.

Atsižvelgiant į pareiškėjo argumentus, jo prašymas ištirti prašymo 2, 15–17, 18, 21, 22 punktuose nurodytų teisės aktų atitiktį konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo, atsakingo valdymo, teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principams traktuotinas kaip prašymas ištirti atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui.

4. Pažymėtina, kad pareiškėjas prašymo 21, 23, 25, 27, 31, 51–57 punktuose nurodytus įstatymus ginčija tuo pačiu aspektu ir remdamasis tais pačiais argumentais, kaip ir 2009 metų VSDFB, 2009 metų PSDFB įstatymų konstitucingumą, būtent tuo, kad jie priimti vėliau už atitinkamai 2009 metų VSDFB, 2009 metų PSDFB įstatymus.

Nutraukus šios bylos dalį dėl 2009 metų VSDFB, 2009 metų PSDFB įstatymų ir šių biudžetų pakeitimo įstatymų atitikties Konstitucijai, pareiškėjo prašymo 21, 23, 25, 27, 31, 51–57 punktuose nurodytų įstatymų atitikties Konstitucijai tyrimas pareiškėjo prašomu aspektu būtų beprasmiškas (savitikslis).

Taigi pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 3 dalį, 80 straipsnio 2 dalį nutraukta bylos dalis dėl šių toliau išvardijamų įstatymų atitikties Konstitucijai tiek, kiek jie susiję su 2009 metų VSDFB įstatymo ar 2009 metų PSDFB įstatymo priėmimu:

- Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 29, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2008 m. gruodžio 19 d.;
- Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 4, 5, 6, 8, 9, 16, 18¹, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2008 m. gruodžio 18 d.;
- Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 6, 8, 14, 19, 56 straipsnių pakeitimo įstatymo, priimto 2008 m. gruodžio 18 d.;
- Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 5, 15, 19, 24, 28, 33, 40, 42, 53, 56, 59, 65 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 13, 14, 15 straipsnių pakeitimo įstatymo, priimto

2008 m. gruodžio 22 d.;

– Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 4, 6, 7, 8, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 17 d.;

– Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 29, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 17 d.;

– Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 4, 5, 6, 8, 9, 16, 18¹, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 17 d.;

– Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 4, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 17 d.;

– Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 9, 10, 14, 21¹, 24 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2009 m. balandžio 28 d.;

– Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 8 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 17 d.;

– Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. balandžio 28 d.;

– Sveikatos draudimo įstatymo 2, 6, 8, 15, 16, 17, 18, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2008 m. gruodžio 22 d.

5. Minėta, kad pareiškėjas ginčija *inter alia* prašymo 1–5 punktuose nurodytų Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimų Nr. 1323, 1324, 1326 (jų dalių), Seimo 2008 m. gruodžio 19 d. nutarimo Nr. XI-78 „Dėl 2009, 2010 ir 2011 metų nacionalinio biudžeto numatomų rodiklių“ atitiktį Konstitucijai ir (arba) Seimo statutui.

Pažymėtina, kad šiuose teisės aktuose, susijusiuose su biudžetų rengimo, teikimo Seimui, svarstymo ir tvirtinimo procedūromis ir skirtuose reguliuoti tam tikro biudžetinio laikotarpio santykiams, kurie yra pasibaigę, t. y. nebeegzistuoja (tam tikrų metų biudžetų įstatymai yra įgyvendinti), nustatytas terminuotai galiojantis ir terminuotai taikomas teisinis reguliavimas.

Taigi remiantis analogiškais argumentais, dėl kurių nutrauktina šios bylos dalis dėl 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2009 m. gegužės 7 d., 2009 metų VSDFB įstatymo, 2009 metų PSDFB įstatymo ir šių biudžetų pakeitimo įstatymų atitikties Konstitucijai, pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 3 dalį, 80 straipsnio 2 dalį nutrauktina bylos dalis dėl šių toliau išvardijamų teisės aktų (jų dalių) atitikties Konstitucijai ir (arba) Seimo statutui:

– Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1323;

– Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1326;

– Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1324;

– Seimo 2008 m. gruodžio 19 d. nutarimo Nr. XI-78 „Dėl 2009, 2010 ir 2011 metų

nacionalinio biudžeto numatomų rodiklių“.

6. Minėta, kad pareiškėjas prašo ištirti *inter alia* Pensijų sistemos reformos įstatymo 4 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2009 m. sausio 15 d., Pensijų sistemos reformos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies (2009 m. sausio 15 d., 2009 m. balandžio 28 d. redakcijos) nuostatų jo nurodytais aspektais atitiktį Konstitucijai.

Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas 2012 m. birželio 29 d. priėmė nutarimą, kuriuo ištirta *inter alia* ginčijamų Pensijų sistemos reformos įstatymo ir jo pakeitimo įstatymų, priimtų *inter alia* 2009 m. sausio 15 d., 2009 m. gegužės 28 d., nuostatų atitiktis Konstitucijai.

Atsižvelgiant į tai, pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 1 dalies 3 punktą ir 3 dalį nutrauktina bylos dalis dėl šių toliau išvardijamų teisės aktų (jų dalių) atitikties Konstitucijai:

– Pensijų sistemos reformos įstatymo 4 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2009 m. sausio 15 d.;

– Pensijų sistemos reformos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies (2009 m. sausio 15 d. redakcija) nuostatos „pensijų įmokos dydis <...> 2009 ir 2010 metais – 3 procentai, nuo 2011 metų – 5,5 procento dalyvių pajamų, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos“ tiek, kiek ji taikoma asmenims, tapusiems pensijų kaupimo sistemos dalyviais iki 2009 m. sausio 17 d. (įskaitytinai);

– Pensijų sistemos reformos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies (2009 m. balandžio 28 d. redakcija) nuostatos „pensijų įmokos dydis <...> nuo 2009 m. sausio 1 d. iki 2009 m. birželio 30 d. – 3 procentai, nuo 2009 m. liepos 1 d. iki 2009 m. gruodžio 31 d. ir 2010 metais – 2 procentai dalyvių pajamų, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos“ tiek, kiek ji taikoma asmenims, tapusiems pensijų kaupimo sistemos dalyviais iki 2009 m. birželio 30 d. (įskaitytinai).

7. Nors pareiškėjas ginčija Išmokų vaikams įstatymo 6, 8, 12, 13, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo 3, 4, 7 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 19 d. (nurodyto prašymo 58 punkte), atitiktį Konstitucijai pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį tiek, kiek jis turėjo įtakos 2008 m. gruodžio 22 d. patvirtinto valstybės biudžeto išlaidoms, iš šios konstitucinės justicijos bylos medžiagos ir specialisčių R. Žutautienės ir T. Knyzienės paaiškinimų, pateiktų per Teismo posėdį, matyti, kad minėtas įstatymas neturėjo jokios įtakos 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo nuostatomis, todėl jo atitikties Konstitucijai tyrimas pareiškėjo prašomu aspektu būtų beprasmiškas (savitikslis).

Taigi pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 3 dalį, 80 straipsnio 2 dalį bylos dalis dėl Išmokų vaikams įstatymo 6, 8, 12, 13, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo 3, 4, 7 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 19 d., tiek, kiek jis susijęs su 2009 metų valstybės biudžeto įstatymu,

nutrauktina.

8. Pažymėtina, kad pareiškėjas prašo ištirti *inter alia* prašymo 10–20 punktuose nurodytų įstatymų atitiktį Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai pagal priėmimo tvarką. Iš pareiškėjo argumentų matyti, kad jam kilo abejonių, ar šie įstatymai pagal priėmimo tvarką neprieštarauja (-avo) Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai tik tuo aspektu, kad jie priimti vėliau nei 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas.

9. Nors pareiškėjas prašymo 10, 11, 13–20, 32–44 punktuose nurodytų įstatymų atitiktį įvairioms Konstitucijos nuostatomis ginčija pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį, prašyme nėra nurodyta, kurias konkrečias šių įstatymų nuostatas prašoma ištirti, nepateikti ir argumentai dėl jų prieštaravimo Konstitucijai pagal normų turinį. Kartu pažymėtina, kad pareiškėjo prašymas ištirti šių įstatymų atitiktį atitinkamai Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, 23, 29 straipsniams vertintinas kaip prašymas ištirti šių teisės aktų atitiktį Konstitucijai pagal normų turinį.

Taigi prašymas ištirti pareiškėjo prašymo 10, 11, 13–20, 32–44 punktuose nurodytų įstatymų atitiktį Konstitucijai atitinkamai pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį traktuotinas kaip prašymas ištirti šių įstatymų atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui pagal įsigaliojimo tvarką.

10. Pažymėtina, kad pareiškėjui kilo abejonių dėl prašymo 48–50 punktuose nurodytų Lietuvos Respublikos pelno mokesčio ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymų pakeitimų, priimtų 2009 m. vasario 19 d., įsigaliojusių 2009 m. kovo 5 d., tačiau pagal jų nuostatas taikomų apskaičiuojant (deklaruojant) 2009 metų mokesčius (pajamas), atitikties Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal normų turinį tuo aspektu, kad, kaip minėta, pasak pareiškėjo, 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas priimtas anksčiau už minėtus įstatymus, darančius įtaką šio valstybės biudžeto pajamoms, taip pat minėti įstatymai priimti nesuteikus protingo termino gyventojams nei dalyvauti juos svarstant, nei pasirengti jų įgyvendinimui.

Iš šios konstitucinės justicijos bylos medžiagos ir specialisčių R. Žutautienės ir T. Knyzienės paaiškinimų, pateiktų per Teismo posėdį, matyti, kad šie įstatymai neturėjo įtakos 2008 m. gruodžio 22 d. patvirtinto valstybės biudžeto pajamoms.

Kartu pažymėtina, kad pareiškėjas prašyme nepateikė argumentų dėl šių įstatymų prieštaravimo Konstitucijos 23 straipsniui.

Taigi, atsižvelgiant į tai, prašymas ištirti prašymo 48–50 punktuose nurodytų Pelnų mokesčio ir Gyventojų pajamų mokesčio įstatymų pakeitimų, priimtų 2009 m. vasario 19 d., atitiktį Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui traktuotinas tik kaip prašymas ištirti šių įstatymų atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui tiek, kiek juose nustatyta, kad jų nuostatos taikomos apskaičiuojant (deklaruojant) 2009 metų mokesčio

laikotarpio mokesčius (pajamas), t. y. kaip prašymas ištirti, ar šiam principui neprieštarauja:

- Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 19 d., 3 straipsnis tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo 1 straipsnio nuostata taikoma apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio pelno mokestį;

- Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 19 d., tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos taikomos apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio gyventojų pajamų mokestį;

- Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 19 d., 3 straipsnis tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos taikomos apskaičiuojant ir deklaruojant 2009 metų mokestinio laikotarpio pajamas.

11. Minėta, kad pareiškėjas, ginčydamas Seimo statuto „Dėl Seimo statuto 58, 60, 61¹, 64, 68, 69, 81, 172, 177, 180 straipsnių pakeitimo ir papildymo“, priimto 2008 m. gruodžio 16 d., 11 straipsnio atitiktį Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal normų turinį, nurodo, kad pakeistos Seimo statuto nuostatos negalėjo būti taikomos jau pradėtai 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo priėmimo procedūrai.

Pažymėtina, kad ginčijamame minėto Seimo statuto 11 straipsnyje „Statuto galiojimas“ nustatyta: „šio statuto 8 ir 9 straipsniai galioja iki 2009 m. vasario 28 d.“ (1 dalis); „nuo 2009 m. kovo 1 d. galioja iki šio statuto įsigaliojimo galiojusios Seimo statuto 172 straipsnio 5 dalies ir 177 straipsnio 1 dalies redakcijos“ (2 dalis).

Minėto Seimo statuto 9 straipsniu buvo pakeista Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalis (2003 m. gegužės 27 d. redakcija) ir joje nustatyta: „Ne vėliau kaip gruodžio 23 dieną skiriamas valstybės biudžeto projekto antrasis svarstymas. Jo metu Vyriausybė pateikia pagal gautus pasiūlymus ir pastabas pataisytą projektą.“

Taigi pareiškėjo prašymas ištirti Seimo statuto „Dėl Seimo statuto 58, 60, 61¹, 64, 68, 69, 81, 172, 177, 180 straipsnių pakeitimo ir papildymo“, priimto 2008 m. gruodžio 16 d., 11 straipsnio atitiktį Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui traktuotinas kaip prašymas ištirti Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalies (2008 m. gruodžio 16 d. redakcija) nuostatos „ne vėliau kaip gruodžio 23 dieną skiriamas valstybės biudžeto projekto antrasis svarstymas“ atitiktį Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

12. Nors pareiškėjas prašo ištirti *inter alia*, ar Valstybinio socialinio draudimo įstatymo (2004 m. lapkričio 4 d. redakcija) (toliau – ir Valstybinio socialinio draudimo įstatymas) 2 straipsnio 8 dalis (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija), 4 straipsnio (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) 1 dalies 1 punktas, 3 dalis jo nurodytais aspektais, 5 dalis, Valstybinių socialinio

draudimo pensijų įstatymo (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) (toliau – ir Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas) 2 straipsnio 1 dalis (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) nurodytu aspektu, Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalis (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) (nurodyti prašymo 22, 24, 26 punktuose) neprieštarauja (-avo) Konstitucijos 29 straipsniui, iš jo prašyme pateiktų argumentų matyti, kad jis ginčija tik Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad visų rūšių valstybiniu socialiniu draudimu privalomai draudžiami asmenys, susiję su draudėju darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais, tuo pat metu iš šio draudėjo gaunantys pajamas iš sporto veiklos, atlikėjo veiklos arba pagal autorines sutartis, atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui.

Taip pat pažymėtina, kad nors pareiškėjas prašo ištirti, ar Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2 straipsnio 8 dalis (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad savarankiškai dirbantys asmenys – ūkininkai ir jų partneriai, kaip jie apibrėžti šioje dalyje, 4 straipsnio 3 dalis (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad kai kurie savarankiškai dirbantys asmenys privalomai draudžiami ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti, neprieštaravo Konstitucijai, iš jo prašyme pateiktų argumentų matyti, kad jis ginčija tik Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad kai kurie savarankiškai dirbantys asmenys, įskaitant ūkininkus ir jų partnerius, privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti, atitiktį Konstitucijai.

13. Taigi šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs, ar:

13.1. Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalies (2008 m. gruodžio 16 d. redakcija) nuostata „ne vėliau kaip gruodžio 23 dieną skiriamas valstybės biudžeto projekto antrasis svarstymas“ neprieštaravo Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

13.2. 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas pagal priėmimo tvarką neprieštaravo Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, 131 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui;

13.3. šie toliau išvardyti įstatymai, nurodyti prašymo 10, 11, 13–20, 32 ir atitinkamai 12 arba 34 punktuose, pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, taip pat ar pagal įsigaliojimo tvarką neprieštarauja (-avo) konstituciniam teisinės valstybės principui:

– Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;

– Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti

įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹ straipsniu įstatymo 11 ir 15 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;

– Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 2, 19, 51, 56, 58, 91, 125¹ straipsnių pakeitimo ir 125¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d.;

– Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 3 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d.;

– Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d.;

– Pelno mokesčio įstatymo 2, 4, 5, 26, 41, 43, 54 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 1, 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;

– Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d.;

– Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 21 straipsnių pakeitimo ir priedo papildymo įstatymo 1 straipsnio pakeitimo ir 4 ir 5 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;

– Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;

– Mokesčių administravimo įstatymo 83 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;

– Socialinės paramos mokiniams įstatymo 1, 5, 6, 7, 8, 10, 11 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;

– Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;

13.4. šie toliau išvardyti įstatymai, nurodyti prašymo 33, 35–44 punktuose, pagal įsigaliojimo tvarką neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui:

– Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnio papildymo ir įstatymo papildymo 3 priedu įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d.;

– Akcizų įstatymo 21, 22, 23, 24, 28, 33, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;

– Pelno mokesčio įstatymo 2, 5, 12, 34, 38², 41, 58 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 40¹ straipsniu ir IX¹ skyriumi įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d.;

– Pelno mokesčio įstatymo 3, 33, 34, 35, 55 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 2, 3 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d.;

– Pelno mokesčio įstatymo 5, 12, 26, 35, 36, 37, 53 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 37¹ bei 37² straipsniais ir įstatymo 3 priedėlio papildymo įstatymo 2 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 12 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d.;

– Loterijų ir azartinių lošimų mokesčio įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;

– Mokesčio už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;

– Gyventojų santaupų atkūrimo įstatymo 3, 5 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;

– Išmokų vaikams įstatymo 6, 8, 12, 13, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;

– Valstybinių pensijų įstatymo 4, 5, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;

– Minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio indeksavimo įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;

13.5. Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 19 d., 3 straipsnis tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo 1 straipsnio nuostata taikoma apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio pelno mokestį, neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui;

13.6. Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 19 d., tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos taikomos apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio gyventojų pajamų mokestį, neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui;

13.7. Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 19 d., 3 straipsnis tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos taikomos apskaičiuojant ir deklaruojant 2009 metų mokestinio laikotarpio pajamas, neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui;

13.8. Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punktą (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad visų šiame įstatyme nustatytų rūšių valstybinio socialinio draudimu privalomai draudžiami asmenys, susiję su draudėju darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais, tuo pat metu iš šio draudėjo gaunantys pajamas iš sporto veiklos, atlikėjo veiklos arba pagal autorines sutartis, neprieštaravo Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

13.9. Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalis (2008 m. gruodžio 19 d.

redakcija) tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad kai kurie savarankiškai dirbantys asmenys, įskaitant ūkininkus ir jų partnerius, privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti, neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

13.10. Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 5 dalis (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

13.11. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punktą (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad valstybinio socialinio draudimu privalomai draudžiami ūkininkai ir jų partneriai, kaip jie apibrėžti Valstybinio socialinio draudimo įstatyme, neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

13.12. Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalis (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

II

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo ir su juo susijusių įstatymų atitiktį Konstitucijai.

Sprendžiant dėl 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo ir su juo susijusių įstatymų atitikties Konstitucijai, reikšmės turi esminės faktinės aplinkybės, susijusios su šių įstatymų priėmimo procesu ir jo metu įvykusiais Seimo rinkimais.

2. Pagal Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalį Seimo nariai yra renkami ketveriems metams, o pagal 57 straipsnio (2004 m. liepos 13 d. redakcija) 1 dalį eiliniai Seimo rinkimai rengiami Seimo narių įgaliojimų pabaigos metais spalio mėnesio antrą sekmadienį (t. y. nuo spalio 8 iki 14 dienos). Pažymėtina, kad 2004 metais išrinkto Seimo įgaliojimai turėjo baigtis 2008 metais ir 2008 m. spalio 12 d. įvyko Seimo rinkimai.

3. Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 4 punktą Vyriausybė *inter alia* rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį Seimui, vykdo valstybės biudžetą. Pagal Konstitucijos 130 straipsnį valstybės biudžeto projektą sudaro Vyriausybė ir pateikia Seimui ne vėliau kaip prieš 75 dienas iki biudžetinių metų pabaigos (t. y. ne vėliau kaip spalio 17 dieną). Vyriausybė 2008 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1015 „Dėl Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto ir su juo susijusių teisės aktų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ 2004–2008 metų kadencijos Seimui pateikė Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą (Nr. XP-3240).

4. Pagal Konstitucijos 67 straipsnio 14 punktą Seimas tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas. Pagal Konstitucijos 131 straipsnio 1 dalį valstybės biudžeto projektą svarsto Seimas ir tvirtina įstatymu iki naujųjų biudžetinių metų pradžios. 2004–2008 metų kadencijos Seimas 2008 m. spalio 28 d. posėdyje išklausė Vyriausybės pranešimą apie valstybės biudžeto projektą ir nutarė Seimo statute nustatyta tvarka pradėti projekto svarstymo procedūrą.

5. Pagal Seimo statuto 176 straipsnio 1 dalį (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) valstybės biudžeto projekto pirmasis svarstymas Seimo posėdyje turėjo vykti iki lapkričio 25 dienos. 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas (XP-3240) 2004–2008 metų kadencijos Seime pirmą kartą svarstytas 2008 m. lapkričio 13 d.

6. Pagal Konstitucijos 59 straipsnio 1 dalį Seimo narių įgaliojimų laikas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kurią naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį; nuo šio posėdžio pradžios baigiasi anksčiau išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas. 2008–2012 metų kadencijos Seimas į pirmąjį posėdį susirinko 2008 m. lapkričio 17 d., taigi nuo šios dienos pradėjo veikti naujai išrinktas Seimas.

7. Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad Vyriausybė *inter alia* po Seimo rinkimų grąžina savo įgaliojimus Respublikos Prezidentui. Respublikos Prezidentas 2008 m. lapkričio 17 d. dekretu Nr. 1K-1585 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės grąžinamų įgaliojimų priėmimo ir pavedimo laikinai eiti pareigas“ priėmė Vyriausybės grąžinamus įgaliojimus išrinkus naują Seimą ir pavedė jai eiti pareigas, kol bus sudaryta nauja Vyriausybė. Šis dekretas įsigaliojo nuo jo pasirašymo dienos.

8. Pagal Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai. 2008 m. gruodžio 4 d. Seimui buvo pateikta Penkioliktosios Vyriausybės programa. Seimas 2008 m. gruodžio 9 d. priimtu nutarimu Nr. XI-52 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, įsigaliojusių nuo jo priėmimo, pritarė Penkioliktosios Vyriausybės programai, taigi ši Vyriausybė gavo įgaliojimus veikti. Tą pačią dieną Respublikos Prezidentas dekretu Nr. 1K-1628 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės atsistatydinimo“ priėmė Vyriausybės, kuriai buvo pavesta laikinai eiti pareigas, atsistatydinimą.

9. Kaip žinoma, dėl ekonomikos krizės 2008 metų antroje pusėje Lietuvoje susiklostė itin sunki ekonominė, finansinė padėtis. Penkioliktosios Vyriausybės programoje konstatuota, kad „Lietuva atsidūrė ekonominėje krizėje“, ir numatytas svarbiausias artimiausio laikotarpio uždavinys – ekonomikos krizės ir jos pasekmių suvaldymas (1 dalis).

10. Vyriausybė 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimu Nr. 1323 pateikė Seimui pataisytą 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą Nr. XP-3420(2).

Vyriausybė šiuo nutarimu, taip pat 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimu Nr. 1325 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėjų atlyginimų įstatymo 3 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 24 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymo, Lietuvos Respublikos darbo kodekso 162¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo, Lietuvos Respublikos minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio indeksavimo įstatymo pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymo 1, 5, 6, 7, 8, 10, 11 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 6, 8, 12, 13, 20 straipsnių pakeitimo ir 22 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 4, 5, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ (toliau – ir Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1325) pateikė Seimui su 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo projektu susijusių įstatymų projektus.

10.1. Seimas 2008 m. gruodžio 16 d. (rytiniame posėdyje) priėmė Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 20 straipsnio pakeitimo įstatymą, įsigaliojusį 2008 m. gruodžio 20 d., ir juo iki naujųjų biudžetinių metų pradžios (14 kalendorinių dienų) pratęsė valstybės biudžeto patvirtinimo terminą; tą pačią dieną Seimas priėmė Seimo statutą „Dėl Seimo statuto 58, 60, 61¹, 64, 68, 69, 81, 172, 177, 180 straipsnių pakeitimo ir papildymo“, įsigaliojusį 2008 m. gruodžio 21 d., ir juo pratęsė valstybės biudžeto projekto antrojo svarstymo Seime terminą.

10.2. Seimas 2008 m. gruodžio 16 d. (vakariniame posėdyje) pradėjo 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo projekto antrąjį svarstymą ir paskyrė šio įstatymo priėmimo datą – 2008 m. gruodžio 22 d.

11. Seimas 2008 m. gruodžio 18–19 d. priėmė dvylika prašymo 32, 33, 35–44 punktuose nurodytų įstatymų, turėjusių įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų dydžiui (jie įsigaliojo 2008 m. gruodžio 30 d.–2009 m. sausio 1 d.): Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnio papildymo ir įstatymo papildymo 3 priedu įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymą, Pelno mokesčio įstatymo 2, 5, 12, 34, 38², 41, 58 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 40¹ straipsniu ir IX¹ skyriumi įstatymą, Pelno mokesčio įstatymo 3, 33, 34, 35, 55 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 2, 3 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymą, Pelno mokesčio įstatymo 5, 12, 26, 35, 36, 37, 53 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 37¹ bei 37² straipsniais ir įstatymo 3 priedėlio papildymo įstatymo 2 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 12 straipsnio pakeitimo įstatymą, Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymą,

Gyventojų santaupų atkūrimo įstatymo 3, 5 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymą, Akcizų įstatymo 21, 22, 23, 24, 28, 33, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo įstatymą, Loterijų ir azartinių lošimų mokesčio įstatymo pakeitimo įstatymą, Mokesčio už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymą, Išmokų vaikams įstatymo 6, 8, 12, 13, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymą, Valstybinių pensijų įstatymo 4, 5, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymą, Minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio indeksavimo įstatymo pakeitimo įstatymą.

12. Seimas 2008 m. gruodžio 22 d. priėmė šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamą 2009 metų valstybės biudžeto įstatymą, kuris įsigaliojo 2008 m. gruodžio 30 d.

13. Seimas 2008 m. gruodžio 22–23 d., jau patvirtinęs 2009 metų valstybės biudžeto įstatymą, priėmė vienuolika įstatymų, nurodytų prašymo 10–20, 34 punktuose, turėjusių įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų dydžiui (jie įsigaliojo 2008 m. gruodžio 30 d.–2009 m. sausio 1 d.): Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymą, Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹ straipsniu įstatymo 11 ir 15 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymą, Pelno mokesčio įstatymo 2, 4, 5, 26, 41, 43, 54 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 1, 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 21 straipsnių pakeitimo ir priedo papildymo įstatymo 1 straipsnio pakeitimo ir 4 ir 5 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymą, Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymą, Mokesčių administravimo įstatymo 83 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymą, Socialinės paramos mokiniams įstatymo 1, 5, 6, 7, 8, 10, 11 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymą, Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 2, 19, 51, 56, 58, 91, 125¹ straipsnių pakeitimo ir 125¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymą, Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 3 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymą, Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymą, Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymą.

III

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje prašoma ištirti *inter alia* valstybės biudžeto ir su juo susijusių įstatymų atitiktį Konstitucijai pagal priėmimo ir (arba) įsigaliojimo tvarką.

2. Konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams, *inter alia*: kad teisinių santykių subjektai galėtų žinoti, ko iš

jų reikalauja teisė, teisės normos turi būti nustatomos iš anksto, teisės aktai turi būti oficialiai skelbiami, jie turi būti vieši ir prieinami; įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas, neprieštaringas, teisės aktų formuluotės turi būti tikslios, turi būti užtikrinami teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna, teisės aktuose neturi būti nuostatų, vienu metu skirtingai reguliuojančių tuos pačius visuomeninius santykius; kad teisinių santykių subjektai galėtų savo elgesį orientuoti pagal teisės reikalavimus, teisinis reguliavimas turi būti santykinai stabilus; teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*); teisės aktų galia yra nukreipta į ateitį, įstatymų ir kitų teisės aktų grįžtamoji galia neleidžiama (*lex retro non agit*), nebent teisės aktu būtų sušvelninama teisinių santykių subjekto padėtis ir kartu nebūtų pakenkiama kitiems teisinių santykių subjektams (*lex benignior retro agit*) (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai).

Konstitucinio Teismo aktuose ne kartą konstatuota, kad neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas; šie konstituciniai principai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, vykdyti prisiimtus įsipareigojimus asmeniui; asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų pagal galiojančius įstatymus ar kitus teisės aktus, neprieštaraujančius Konstitucijai, įgytos teisės bus išlaikytos nustatytą laiką ir galės būti realiai įgyvendinamos; teisinį reguliavimą galima keisti tik laikantis iš anksto nustatytos tvarkos; teisinio reguliavimo pataisomis negalima paneigti asmens teisėtų interesų ir teisėtų lūkesčių; neužtikrinus asmens teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise.

3. Pamatinės įstatymų priėmimo taisyklės įtvirtintos Konstitucijos 69 straipsnyje. Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros.“ Įstatymų leidybos procesas – tai visuma juridškai reikšmingų veiksmų, būtinų, kad būtų priimtas įstatymas, ir atliekamų tam tikra griežta logine ir laiko seka (*inter alia* Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d., 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimai).

3.1. Seimas, nustatydamas įstatymų priėmimo tvarką, turi paisyti Konstitucijos normų ir principų (Konstitucinio Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutarimas). Iš Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo *inter alia* kyla reikalavimas, kad įstatymai, kiti teisės aktai būtų priimami laikantis iš anksto nustatytos Konstituciją atitinkančios tvarkos ir ji nebūtų keičiama jau prasidėjus jų priėmimo procesui. Nuo šio reikalavimo gali būti nukrypstama tik jeigu tai būtina siekiant užtikrinti kitų, svarbesnių, konstitucinių vertybių apsaugą.

3.2. Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis yra susijusi su 76 straipsniu, kuriame nustatyta, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutai, turintys įstatymo galią.

Seimo darbo tvarkos nustatymas apima ir įstatymų leidybos procedūros reglamentavimą

(Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d., 2002 m. sausio 14 d., 2005 m. sausio 19 d. nutarimai). Aiškindamas Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostatą kartu su Konstitucijos 76 straipsnio nuostata, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad abi šios nuostatos reiškia, jog įstatymų priėmimo tvarka gali būti reguliuojama Seimo statutu, taip pat įstatymais (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d., 2002 m. sausio 14 d., 2005 m. sausio 19 d. nutarimai).

3.3. Leidžiant įstatymus, kitus teisės aktus Seimą ir kiekvieną Seimo narį saisto Konstitucija, konstituciniai įstatymai, įstatymai bei įstatymo galią turintis Seimo statutas (Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 22 d. nutarimas). Seimo pareiga laikytis Seimo statute apibrėžtų įstatymų priėmimo taisyklių – jo konstitucinė pareiga (*inter alia* Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d., 2002 m. sausio 14 d., 2008 m. vasario 22 d. nutarimai).

Negalima ignoruoti jokios Konstitucijoje, įstatymuose ar Seimo statute įtvirtintos įstatymų leidybos proceso stadijos ar įstatymų priėmimo taisyklės (Konstitucinio Teismo 2010 m. rugsėjo 29 d., 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimai); būtinybė įstatymus priimti nuosekliai laikantis įstatymų leidybos proceso stadijų ir taisyklių kyla iš Konstitucijos (Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 22 d. nutarimas).

Seimo konstitucinė pareiga laikytis minėtų stadijų ir taisyklių reiškia ir tai, kad jeigu pagal Seimo statutą turi būti gaunama vieno iš Seimo struktūrinių padalinių (*inter alia* Seimo komiteto ar komisijos) išvada, konstituciškai nepateisinama būtų tai, kad tokia išvada nepateikiama dėl to, kad toks Seimo struktūrinis padalinys nevykdo šios savo pareigos, vėluoja ją įvykdyti ir pan. (Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 22 d. nutarimas).

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje laikomasi teisinės pozicijos, jog esminiai įstatymuose, Seimo statute nustatytos įstatymų leidybos procedūros pažeidimai reiškia, kad yra pažeidžiama ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostata, jog įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros (Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d., 2005 m. sausio 19 d., 2008 m. vasario 22 d. nutarimai).

4. Pagal Konstituciją galioja tik paskelbti įstatymai (7 straipsnio 2 dalis).

4.1. Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, jog oficialus įstatymų paskelbimas laikantis Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytos tvarkos yra būtina sąlyga ne tik tam, kad įstatymai įsigaliotų, bet ir kad teisinių santykių subjektai žinotų, kokie įstatymai galioja, koks yra jų turinys, ir juos vykdytų (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 11 d., 2007 m. birželio 27 d., 2010 m. rugsėjo 7 d. nutarimai). Konstitucijos 7 straipsnio 2 dalyje atsispindi ir principas *lex retro non agit* (Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 11 d. nutarimas); konstitucinis imperatyvas, kad galioja tik tie teisės aktai, kurie yra paskelbti, yra neatsiejamas nuo konstitucinio teisinės valstybės principo, jis yra vienas esminių šio principo elementų – svarbi teisinio tikrumo prielaida (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2001 m. lapkričio 29 d., 2007 m. birželio 27 d., 2010 m. vasario 26 d.

nutarimai).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad iš teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos principų kyla draudimas nustatyti ankstesnę teisės akto įsigaliojimo datą, nei tas teisės aktas paskelbiamas (Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 29 d. nutarimas).

4.2. Konstitucijos 70 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad Seimo priimti įstatymai įsigalioja po to, kai juos pasirašo ir oficialiai paskelbia Lietuvos Respublikos Prezidentas, jeigu pačiais įstatymais nenustatoma vėlesnė įsigaliojimo diena.

Pažymėtina, kad ši konstitucinė nuostata negali būti aiškinama kaip paliekanti įstatymų leidėjui visišką nuožiūros laisvę spręsti, ar atidėti įstatymo įsigaliojimo datą (jo taikymo pradžią).

Kaip minėta, iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principų paskirtis – užtikrinti asmens pasitikėjimą valstybe ir teise; šie principai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą; asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų pagal galiojančius teisės aktus įgytos teisės nustatytą laiką bus išlaikytos ir įgyvendinamos. Atsižvelgiant į visa tai, teisinio reguliavimo pakeitimai turėtų būti daromi taip, kad asmenims, kurių teisei padėčiai jie turi įtakos, būtų užtikrinta reali galimybė prisitaikyti prie naujos teisinės situacijos. Todėl, siekiant sudaryti sąlygas asmenims ne tik susipažinti su nauju teisiniu reguliavimu anksčiau, nei jis pradės galioti, bet ir tinkamai pasirengti numatomiems pakeitimams, gali būti būtina nustatyti vėlesnę jo įsigaliojimo datą (taikymo pradžią).

Taigi Konstitucijos 70 straipsnio 1 dalį aiškinant konstitucinio teisinės valstybės principo kontekste konstatuotina, kad tam tikrais atvejais įstatymų leidėjas privalo numatyti pakankamą *vacatio legis*, t. y. laikotarpį nuo įstatymo oficialaus paskelbimo iki jo įsigaliojimo (taikymo pradžios), per kurį suinteresuoti asmenys galėtų pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius reikalavimus.

Ši įstatymų leidėjo pareiga Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą nurodyta siejant ją su įstatymų, kuriais pertvarkoma socialinių garantijų sistema ar atskirų socialinių garantijų struktūra, priėmimu (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d., 2007 m. spalio 22 d., 2007 m. lapkričio 22 d., 2012 m. vasario 6 d. nutarimai), tačiau konstitucinio reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis* turi būti paisoma priimant ir kitus įstatymus, kuriais nustatomos pareigos ar apribojimai asmenims. Kiek laiko prisitaikymui derėtų palikti kiekvienu konkrečiu atveju, turėtų būti vertinama atsižvelgiant į daugelį aplinkybių: įstatymo paskirtį teisės sistemoje ir juo reguliuojamų visuomeninių santykių pobūdį, subjektų, kuriems jis taikytinas, ratą bei jų galimybes pasirengti naujo teisinio reguliavimo įsigaliojimui, kitas svarbias aplinkybes, *inter alia* tokias, dėl kurių įstatymas turėtų įsigaliojti kuo skubiau. Svarbus viešasis interesas, siekis apsaugoti kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, nusveriantis asmens interesą turėti daugiau laiko prisitaikyti prie naujas pareigas ar apribojimus nustatančio teisinio reguliavimo, gali lemti skubų įstatymo įsigaliojimą jo oficialaus paskelbimo dieną be jokio *vacatio legis* termino. Vis dėlto pabrėžtina, kad

skubus įstatymų, kuriais nustatomos pareigos ar apribojimai asmenims, įsigaliojimas turėtų būti labiau išimtis, grindžiama ir pateisinama ypatingomis objektyviomis aplinkybėmis, nei taisyklė.

4.3. Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad darant esminius galiojančio teisinio reguliavimo pakeitimus, lemiančius asmenų teisei padėčiai nepalankius padarinius, gali būti reikalinga numatyti ne tik pakankamą *vacatio legis*, bet ir tam tikrą pereinamąjį teisinį reguliavimą. Asmenų, kuriems taikytinas naujas teisinis reguliavimas, teisinė padėtis pereinamosiomis nuostatomis turėtų būti sureguliuota taip, kad jiems būtų suteikta pakankamai laiko užbaigti pradėtus veiksmus, kurių jie ėmėsi ankstesnio teisinio reguliavimo pagrindu, tikėdamiesi, kad jis bus stabilus, ir įgyvendinti pagal ankstesnį teisinį reguliavimą įgytas teises.

5. Valstybės biudžeto įstatymo priėmimui taikytini iš Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo kylantys reikalavimai yra neatsiejami nuo konstitucinės valstybės biudžeto sampratos ir jo rengimui, svarstymui bei tvirtinimui nustatytų konstitucinių imperatyvų.

5.1. Valstybės biudžetas yra valstybės pajamų ir išlaidų (asignavimų) planas tam tikram laikotarpiui, t. y. valstybės finansinis planas, kuriuo perskirstomos viešosios lėšos; teisine prasme valstybės biudžetas yra įstatymas, kuriuo biudžetiniams metams patvirtinamas valstybės pajamų ir išlaidų (asignavimų) planas (Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas, 2007 m. lapkričio 13 d. sprendimas). Pagal konstitucinę valstybės biudžeto sampratą biudžetiniams metams planuojamos valstybės pajamos ir išlaidos turi būti numatytos įstatymu patvirtintame valstybės biudžete (Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas). Konstitucijos 129 straipsnyje nustatyta, kad biudžetiniai metai prasideda sausio 1 dieną ir baigiasi gruodžio 31 dieną.

Valstybės biudžeto pajamos formuojamos iš mokesčių, privalomų mokėjimų, rinkliavų, pajamų iš valstybinio turto ir kitų įplaukų (Konstitucijos 127 straipsnio 2 dalis). Mokesčiai – įstatymu nustatyti privalomi, neatlygintiniai juridinių ir fizinių asmenų mokėjimai nustatytu laiku į valstybės biudžetą – yra vienas pagrindinių valstybės biudžeto pajamų šaltinių (Konstitucinio Teismo 2003 m. lapkričio 17 d. nutarimas); jie nustatomi įstatymais (Konstitucijos 67 straipsnio 15 punktas, 127 straipsnio 3 dalis).

5.2. Pagal Konstituciją Seimas tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (67 straipsnio 14 punktas). Biudžetinė Seimo funkcija yra klasikinė ir – atsižvelgiant į esminę viešųjų finansų būklės įtaką valstybės funkcijų įgyvendinimui – viena svarbiausių demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijų. Konstitucijos 131 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės biudžeto projektą Seimas svarsto ir įstatymu tvirtina iki naujųjų biudžetinių metų pradžios.

Rengti valstybės biudžeto projektą yra išimtinė Vyriausybės kompetencija: pagal Konstituciją Vyriausybė rengia valstybės biudžeto projektą ir ne vėliau kaip prieš 75 dienas iki biudžetinių metų pabaigos teikia jį Seimui (94 straipsnio 4 punktas, 130 straipsnis). Vyriausybė – ir

tik ji – turi įgaliojimus valstybės biudžeto projekte numatyti, kiek lėšų ir iš kokių pajamų šaltinių turėtų būti gauta, kiek lėšų ir kokiems tikslams turėtų būti skirta, ir kt. (Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 11 d. nutarimas). Visos planuojamos valstybės biudžeto pajamos ir išlaidos turėtų būti nurodomos pakankamai aiškiai ir konkrečiai įvardijant valstybės pajamų šaltinius ir numatomas iš jų gauti lėšų sumas, išlaidų įvairioms sritims finansuoti paskirtį, tiksliai numatomų skirti lėšų sumas ir subjektus, kuriems jos turėtų būti skiriamos. Kitaip nebūtų sudarytos sąlygos įgyvendinti realią, veiksmingą parlamentinę valstybės biudžeto vykdymo priežiūrą.

Išimtiniais įgaliojimus vykdyti valstybės biudžetą pagal Konstituciją turi Vyriausybė (94 straipsnio 4 punktas). Kaip pažymėta Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarime, Konstitucijos 94 straipsnio 4 punkto nuostata, kad Vyriausybė vykdo valstybės biudžetą, reiškia, jog Vyriausybė turi pareigą užtikrinti, kad į valstybės biudžetą būtų surinktos nustatytos pajamos ir kad šios lėšos būtų pervestos valstybės biudžeto įstatyme nurodytiems subjektams.

5.3. Kaip minėta, Vyriausybė, įgyvendindama savo įgaliojimus rengti valstybės biudžeto projektą, yra saistoma Konstitucijoje nustatyto reikalavimo pateikti jį Seimui ne vėliau kaip prieš 75 dienas iki biudžetinių metų pabaigos, t. y. ne vėliau kaip spalio 17 dieną, o Seimas yra įpareigotas šį projektą svarstyti ir įstatymu tvirtinti biudžetiniams metams iki naujų biudžetinių metų pradžios, t. y. ne vėliau kaip gruodžio 31 dieną. Šie Konstitucijoje *expressis verbis* įtvirtinti valstybės biudžeto projekto pateikimo Seimui ir tvirtinimo terminai žymi ribas, kurių Vyriausybė ir Seimas negali peržengti, bet jie anaipol nesuponuoja, kad valstybės biudžeto projektas būtų rengiamas, pateikiamas, svarstomas ir tvirtinamas tik prieš pat šių terminų pabaigą. Šiame kontekste paminėtina, kad pagal Konstitucijos 64 straipsnio 1 dalį Seimo rudens sesija prasideda rugsėjo 10 dieną, taigi valstybės biudžeto projektas Seimui gali būti pateikiamas ir jį svarstyti Seimas gali pradėti gerokai anksčiau nei Konstitucijos 130 straipsnyje numatyta vėliausią jo pateikimo dieną.

Konstitucijos 132 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jeigu valstybės biudžetas laiku nepatvirtinamas, jo išlaidos biudžetinių metų pradžioje kiekvieną mėnesį negali viršyti praėjusių metų valstybės biudžeto 1/12 išlaidų. Vadinas, pagal Konstituciją Seimui iki biudžetinių metų pradžios nepatvirtinus valstybės biudžeto, iš esmės būtų pratęstas praėjusių metų valstybės biudžeto įstatymo nuostatų taikymas. Kartu pabrėžtina, kad ši konstitucinė nuostata gali ir turi būti suprantama tik kaip numatanti tam tikrą išeitį tuo atveju, jeigu Seimas, susiklosčius ypatingoms aplinkybėms, nepatvirtintų valstybės biudžeto Konstitucijos 131 straipsnio 1 dalyje nurodytu laiku, ir anaipol negali būti aiškinama kaip leidžianti Seimui nepaisyti nustatyto termino.

5.4. Iš konstitucinės valstybės biudžeto sampratos, konstitucinio atsakingo valdymo principo kyla tai, kad valstybės biudžetas turi būti realus, jame numatytos pajamos ir išlaidos turi būti pagrįstos visuomenės ir valstybės reikmių bei galimybių įvertinimu. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad konstitucinis atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės imperatyvas,

būtinumas užtikrinti konstitucines asmens teises ir laisves bei apsaugoti kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes suponuoja Vyriausybės pareigą rengiant valstybės biudžeto projektą ir Seimo pareigą svarstant bei tvirtinant valstybės biudžetą atsižvelgti į Konstitucijoje įtvirtintas valstybės funkcijas, į esamą ekonominę ir socialinę padėtį, į visuomenės ir valstybės poreikius bei galimybes, į turimus ir numatomus gauti finansinius išteklius bei valstybės įsipareigojimus (*inter alia* tarptautinius), kitus svarbius veiksnius (Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 11 d. nutarimas). Šiame kontekste paminėtina ir tai, kad pagal Konstituciją, *inter alia* konstitucinį atsakingo valdymo principą, valstybės ekonomikos ir finansų politiką formuojančios ir vykdančios valstybės institucijos turi imtis visų įmanomų priemonių valstybės ekonomikos raidos tendencijoms prognozuoti ir galimam itin sunkių ekonominių, finansinių situacijų susidarymui pasirengti (Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad tai, ar valstybės biudžete lėšų tam tikroms reikmėms (tikslams) numatoma pakankamai, ar ne, yra valstybės biudžeto planavimo, valstybės ir visuomenės poreikių įvertinimo, jų subalansavimo su visuomenės ir valstybės galimybėmis, taigi socialinio ir ekonominio tikslingumo, o ne valstybės biudžeto įstatymo atitikties Konstitucijai klausimai (Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d., 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimai), tačiau ši oficialioji konstitucinė doktrininė nuostata negali būti aiškinama kaip apimanti ir tuos atvejus, kai valstybės biudžeto įstatymu nustatomas toks teisinis reguliavimas, kad iškart matyti, jog lėšų tam tikroms reikmėms (tikslams) numatoma akivaizdžiai nepakankamai arba išvis nenumatoma, kartu nenumatant kitų (alternatyvių) finansavimo šaltinių, kurie pagal Konstituciją atitinkamoms reikmėms gali būti numatyti, ir tai akivaizdžiai prieštarauja tautos gerovei, Lietuvos visuomenės ir valstybės interesams, akivaizdžiai paneigia Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes (Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas).

Konstitucinio Teismo aktuose ne kartą konstatuota, kad Seimas yra saistomas ne tik Konstitucijos, bet ir savo paties priimtų įstatymų. Taigi svarstydamas ir tvirtindamas valstybės biudžeto projektą Seimas privalo vadovautis tais įstatymais, kurie suponuoja tam tikrą numatomų valstybės pajamų ir išlaidų dydį, t. y. mokesčių ir kitais įstatymais, sudarančiais prielaidas planuoti ir surinkti valstybės biudžeto pajamas, taip pat įvairiais įstatymais, lemiančiais valstybės finansinius įsipareigojimus ir atitinkamas planuojamas valstybės biudžeto išlaidas. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, išleisdamas įstatymą ar kitą teisės aktą, kuriam įgyvendinti reikalingos lėšos, turi numatyti tokiam įstatymui ar kitam teisės aktui įgyvendinti būtinas lėšas; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų neskiriama arba jų skiriama nepakankamai (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. gruodžio 21 d., 2010 m. birželio 29 d. nutarimai).

Vyriausybė vykdo įstatymus (Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą), tad akivaizdu, kad rengdama valstybės biudžeto projektą ji taip pat privalo vadovautis įstatymais, turinčiais įtakos planuojamų valstybės pajamų ir išlaidų dydžiui. Kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarime, Vyriausybės parengtame valstybės biudžeto projekte turi būti numatytos lėšos, reikalingos įstatymams įgyvendinti.

Kadangi Vyriausybė, rengdama valstybės biudžeto projektą, ir Seimas, jį svarstydamas bei tvirtindamas, yra saistomi galiojančių įstatymų, turinčių įtakos planuojamų valstybės pajamų ir išlaidų dydžiui, ir kartu turi pareigą prognozuoti valstybės ekonomikos raidos tendencijas, įvertinti visuomenės ir valstybės poreikius bei galimybes, gali kilti būtinybė minėtus įstatymus atitinkamai pakeisti. Pažymėtina, kad jeigu tokių įstatymų pakeitimais būtų nustatomos pareigos ar apribojimai asmenims, turėtų būti paisoma konstitucinio reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis*, t. y. turėtų būti paliekama pakankamai laiko iki tų pakeitimų įsigaliojimo (taikymo pradžios), kad suinteresuoti asmenys galėtų jiems tinkamai pasirengti. Šiame kontekste paminėtina, kad darant valstybės biudžeto pajamoms lemiamą įtaką turinčių mokesčių įstatymų pakeitimus (nustatant naujus mokesčius, juos didinant ir pan.) tai ypač svarbu, nes tinkama *vacatio legis* mokesčių teisės srityje yra svarbi garantija, kad asmenys (pirmiausia mokesčių mokėtojai) galėtų ne tik iš anksto susipažinti su naujais mokesčių įstatymų reikalavimais, bet ir prie jų priderinti savo turtinius interesus bei ekonominės veiklos perspektyvas. Taigi rengiant valstybės biudžeto projektą, taip pat jį svarstant, be kita ko, turėtų būti įvertinama ir tai, ar prieš jį tvirtinant Seime nėra būtina padaryti atitinkamus mokesčių, kitų įstatymų, turinčių įtakos valstybės pajamoms ir išlaidoms, pakeitimus, kurių įsigaliojimui būtų taikytinas konstitucinis tinkamos *vacatio legis* reikalavimas.

Visa tai suponuoja, kad, atsižvelgiant į konstitucinį atsakingo valdymo principą, valstybės biudžeto projektas turėtų būti pradedamas rengti tiek iš anksto, kad iškilus reikalui būtų įmanoma laiku priimti reikiamas minėtų įstatymų pataisas. Nuo šių reikalavimų galėtų būti nukrypta tik ypatingomis aplinkybėmis, jeigu tai būtų pateisinama svarbiu viešuoju interesu.

5.5. Rengiant, svarstant ir tvirtinant valstybės biudžeto projektą Vyriausybę ir Seimą taip pat saisto iš Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto draudimo mažinti įstatymų numatytas išlaidas, kol tie įstatymai nepakeisti, bei iš tokių įstatymų konstitucinės sampratos kylantys reikalavimai.

Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarime aiškinant Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalį *inter alia* konstatuota, kad:

– biudžetiniams metams planuojamos valstybės pajamos ir išlaidos gali būti numatytos tik įstatymu patvirtintame valstybės biudžete; nuostatos, jog negalima mažinti įstatymų numatytų išlaidų, kol tie įstatymai nepakeisti, negalima interpretuoti kaip leidžiančios nustatyti tokį tam tikrų reikmių finansavimą, kuris neatsispindėtų konkrečių metų valstybės biudžeto įstatyme;

– Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalyje nurodyti įstatymai, numatantys tam tikras išlaidas, nėra įstatymai, atstojantys ar pakeičiantys valstybės biudžeto įstatymą; jais negalima reguliuoti santykių, kuriuos pagal Konstituciją galima reguliuoti tik valstybės biudžeto įstatymu; tai įstatymai, įpareigojantys užtikrinti valstybės biudžeto santykių įvairiais biudžetiniais metais perimamumą, finansavimo tęstinumą tuomet, kai tam tikriems (ypatingiems, ilgalaikiams, strateginiams) visuomenės ir valstybės uždaviniams kryptingai spręsti lėšų reikia daugiau, negu galima skirti per vienus biudžetinius metus;

– Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalyje nurodyti tam tikras išlaidas numatantys įstatymai yra ne taisyklė, bet išimtis; ne valstybės biudžeto įstatymais išlaidas galima numatyti tik konkrečiai apibrėžtam, visuotinai svarbiam tikslui pasiekti per įstatymo nustatytą laiką ir tik tada, kai šių reikmių negalima patenkinti per vienus biudžetinius metus, tačiau jais negali būti numatomos išlaidos valstybės nuolatinėms funkcijoms vykdyti, visuomenės kasdienėms reikmėms finansuoti.

5.6. Minėta, kad pagal Konstituciją Vyriausybės parengtą ir pateiktą valstybės biudžeto projektą Seimas svarsto ir tvirtina įstatymu iki naujų biudžetinių metų pradžios. Pažymėtina, kad pagal Konstituciją Seimo nariai yra renkami ketveriems metams (55 straipsnio 1 dalis); eiliniai Seimo rinkimai rengiami Seimo narių įgaliojimų pabaigos metais spalio mėnesio antrą sekmadienį (57 straipsnio (2004 m. liepos 13 d. redakcija) 1 dalis); nuo pirmojo naujai išrinkto Seimo posėdžio pradžios pradedamas skaičiuoti šio Seimo narių įgaliojimų laikas ir baigiasi anksčiau išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas (59 straipsnio 1 dalis); po Seimo rinkimų Vyriausybė grąžina savo įgaliojimus Respublikos Prezidentui (92 straipsnio 4 dalis), o vėliau, sudarius naują Vyriausybę, atsistatydina (101 straipsnio 3 dalies 4 punktas); nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas pritaria jos programai (92 straipsnio 5 dalis); Vyriausybė solidariai atsako Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą (96 straipsnio 1 dalis).

Taigi konstitucinis valstybės biudžeto proceso ir Seimo rinkimų laiko reguliavimas sudaro prielaidas tais metais, kai įvyksta Seimo rinkimai, į jau pradėtą valstybės biudžeto procesą įsitraukti ir naujai išrinktam Seimui bei jam atsakingai naujai Vyriausybei, kuri įgaliojimus veikti gauna Seimui pritarus jos programai.

5.6.1. Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas, 1998 m. sausio 10 d. nutarime aiškindamas Vyriausybės programos konstitucinę sampratą, pažymėjo, jog Vyriausybės programos pagrindas yra parlamento rinkimus laimėjusių politinių jėgų programos, tačiau jų nuostatos tik per Vyriausybės programą įgyja teisinę reikšmę įpareigodamos tiek Vyriausybę, tiek ją palaikančią Seimo daugumą atitinkamai veikti; Vyriausybės programos teisinės reikšmės pripažinimas įtvirtintas Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkto ir 92 straipsnio 5 dalies normose; Vyriausybės programa – teisinis dokumentas, kuriame išdėstytos tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės; ši programa lemia Vyriausybę formuojančių institucijų veiksmus ir užtikrina Vyriausybės bei šių institucijų tarpusavio

sąveiką.

5.6.2. Konstitucijos 67 straipsnio 14 punkto nuostatą, kad Seimas tvirtina valstybės biudžetą, 131 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad Seimas valstybės biudžeto projektą svarsto ir tvirtina įstatymu iki naujųjų biudžetinių metų pradžios, aiškinant kartu su 57 straipsnio (2004 m. liepos 13 d. redakcija) 1 dalies nuostata, kad eiliniai Seimo rinkimai rengiami Seimo narių įgaliojimų pabaigos metais spalio mėnesio antrą sekmadienį, pažymėtina, jog įstatymuose, Seimo statute turi būti nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo tais metais, kai yra išrenkamas naujas Seimas, jam būtų sudarytos sąlygos įgyvendinti savo konstitucinius įgaliojimus svarstyti ir tvirtinti valstybės biudžeto projektą, taip užtikrinant galimybę Seimo rinkimus laimėjusioms politinėms jėgoms realiai įgyvendinti savo programas, kurios teisinę reikšmę įgyja Seimo nutarimu patvirtinus Vyriausybės programą.

Iš Konstitucijos, *inter alia* jos 57 straipsnio (2004 m. liepos 13 d. redakcija) 1 dalies, 67 straipsnio 7 punkto, 92 straipsnio 5 dalies, 94 straipsnio 4 punkto, 131 straipsnio 1 dalies, kyla tai, kad ir naujai Vyriausybei teisiniu reguliavimu turėtų būti sudarytos sąlygos įgyvendinti savo konstitucinius įgaliojimus rengti valstybės biudžeto projektą.

5.6.3. Minėta, kad Vyriausybė, įgyvendindama savo išimtinę kompetenciją, valstybės biudžeto projektą turi pateikti Seimui ne vėliau kaip prieš 75 dienas iki biudžetinių metų pabaigos. Taigi gali susiklostyti ir tokia situacija, kad kitų metų valstybės biudžetas būtų parengtas ir patvirtintas iki naujos Seimo kadencijos pradžios (taigi ir iki įgaliojimų veikti suteikimo naujai Vyriausybei), tačiau ir šiuo atveju turėtų būti užtikrinta galimybė naujos kadencijos Seimui ir jam atsakingai naujai Vyriausybei įgyvendinti savo konstitucinius įgaliojimus, susijusius su valstybės biudžeto rengimu, svarstymu ir tvirtinimu, taip užtikrinant galimybę Seimo rinkimus laimėjusioms politinėms jėgoms realiai įgyvendinti savo programas, kurios teisinę reikšmę įgyja Seimo nutarimu patvirtinus Vyriausybės programą.

6. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad ir Vyriausybė, pagal Konstituciją turinti įgaliojimus vykdyti valstybės biudžetą, ir Seimas, pagal Konstituciją valstybės biudžetą tvirtinantis įstatymu, negali nereaguoti į tokį esminį valstybės ekonominės ir finansinės būklės pakitimą, kai dėl ypatingų aplinkybių (ekonomikos krizės, gaivalinės nelaimės ir kt.) valstybėje susiklosto itin sunki ekonominė, finansinė padėtis; savaime suprantama, kad valstybėje susiklosčius tokiai padėčiai gali būti nesurenkamos valstybės biudžeto (ir savivaldybių biudžetų) įstatyme numatytos pajamos, taigi negaunama ir reikiamų lėšų atitinkamoms valstybės biudžeto (ir savivaldybių biudžetų) įstatyme numatytiems reikmėms finansuoti (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. sprendimas, 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas).

Pažymėtina, kad siekiu užtikrinti svarbų viešąjį interesą – garantuoti viešųjų finansų stabilumą, neleisti susidaryti pernelyg dideliam biudžeto deficitui valstybėje dėl ekonomikos krizės

susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, – lemiančiu skubių ir veiksmingų sprendimų būtinybę, konstituciškai pateisinami galimi nukrypimai nuo reikalavimų, iš Konstitucijos, *inter alia* konstitucinių teisinės valstybės ir atsakingo valdymo principų, kylančių valstybės biudžeto ir jo pajamoms bei išlaidoms įtakos turinčių įstatymų priėmimui ir įsigaliojimui, *inter alia* reikalavimo įstatymų, turinčių įtakos valstybės pajamoms ir išlaidoms, pakeitimus priimti prieš Seimui tvirtinant valstybės biudžetą ir reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis*.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad iš konstitucinio biudžetinių metų instituto įstatymų leidėjui kyla pareiga svarstant bei tvirtinant kitų metų valstybės biudžetą iš naujo įvertinti realią valstybėje susiklosčiusią ekonominę, finansinę padėtį ir spręsti, ar ji vis dar yra itin sunki, *inter alia* ar pajamų į valstybės biudžetą surinkimas vis dar yra taip sutrikęs, kad dėl to valstybė negali vykdyti prisiimtų įsipareigojimų (Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2012 m. vasario 6 d. nutarimas). Vyriausybė, teikdama Seimui valstybės biudžeto projektą, privalo jame nurodytas pajamas bei asignavimus pagrįsti visuomenės ir valstybės reikmių bei galimybių įvertinimu; ši informacija turi būti vieša (Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas). Tai, be kita ko, reiškia, kad visuomenei turi būti nurodomi konkretūs kriterijai, kuriais grindžiamas valstybės ekonominės, finansinės padėties įvertinimas, lemiantis valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų planavimą bei galimą poreikį atitinkamai keisti joms įtakos turinčius įstatymus, ypač nustatančius pareigas ar apribojimus asmenims.

Šiame kontekste pažymėtina, kad jeigu valstybėje susiklosčiusi itin sunki ekonominė, finansinė padėtis yra ilgalaikė ir trunka ne vienus metus, pagal Konstituciją netoleruotina, kad priimant valstybės biudžeto ir jo pajamoms bei išlaidoms įtakos turinčius įstatymus būtų nepaisoma minėtų jų priėmimui ir įsigaliojimui iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, tai teisinant būtinybe priimti skubius sprendimus siekiant suvaldyti ekonomikos krizės padarinius.

IV

Dėl Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalies (2008 m. gruodžio 16 d. redakcija) nuostatos atitikties Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalies (2008 m. gruodžio 16 d. redakcija) nuostatos „ne vėliau kaip gruodžio 23 dieną skiriamas valstybės biudžeto projekto antrasis svarstymas“ atitiktį Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Seimo statuto 177 straipsnio „Valstybės biudžeto projekto antrasis svarstymas Seime“ 1 dalyje (2003 m. gegužės 27 d. redakcija) nustatyta: „Ne vėliau kaip per 15 dienų nuo valstybės biudžeto projekto pirmojo svarstymo skiriamas antrasis svarstymas, jo metu Vyriausybė pateikia pagal gautus pasiūlymus ir pastabas pataisytą projektą.“

2.1. Minėta, kad pagal Seimo statuto 176 straipsnio 1 dalį (1998 m. gruodžio 22 d.

redakcija) valstybės biudžeto projekto pirmasis svarstymas Seimo posėdyje turėtų įvykti iki lapkričio 25 dienos.

Taigi pagal Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalies (2003 m. gegužės 27 d. redakcija) ir 176 straipsnio 1 dalies (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) nuostatas valstybės biudžeto projekto antrasis svarstymas Seimo posėdyje turėtų būti skiriamas ne vėliau kaip gruodžio 10 dieną.

2.2. Kaip minėta, Seimas 2008 m. gruodžio 16 d. priėmė Seimo statutą „Dėl Seimo statuto 58, 60, 61¹, 64, 68, 69, 81, 172, 177, 180 straipsnių pakeitimo ir papildymo“, įsigaliojusį 2008 m. gruodžio 21 d., kurio 9 straipsniu pakeitė 177 straipsnio 1 dalį (2003 m. gegužės 27 d. redakcija) ir joje nustatė: „Ne vėliau kaip gruodžio 23 dieną skiriamas valstybės biudžeto projekto antrasis svarstymas. Jo metu Vyriausybė pateikia pagal gautus pasiūlymus ir pastabas pataisytą projektą.“

Taigi šia Seimo statuto pataisa, priimta valstybės biudžeto projekto svarstymo proceso metu, jau po pirmojo šio projekto svarstymo, buvo pailgintas valstybės biudžeto projekto antrojo svarstymo Seime pradžios terminas ir nustatyta, kad valstybės biudžeto projekto antrasis svarstymas Seimo posėdyje gali būti skiriamas ne vėliau kaip gruodžio 23 dieną.

2.3. Minėta, kad Seimo statuto „Dėl Seimo statuto 58, 60, 61¹, 64, 68, 69, 81, 172, 177, 180 straipsnių pakeitimo ir papildymo“, priimto 2008 m. gruodžio 16 d., 11 straipsnyje „Statuto galiojimas“ *inter alia* nustatyta, kad šio statuto 9 straipsnis galioja iki 2009 m. vasario 28 d. (1 dalis); nuo 2009 m. kovo 1 d. galioja iki šio statuto įsigaliojimo galiojusi 177 straipsnio 1 dalies redakcija (2 dalis).

Vadinasi, ginčijamoje nuostatoje buvo įtvirtintas laikinas teisinis reguliavimas (galiojęs nuo 2008 m. gruodžio 21 d. iki 2009 m. vasario 28 d.).

Pažymėtina, kad Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalis (2003 m. gegužės 27 d. redakcija) vėliau nebuvo keičiama ir (arba) papildoma.

2.4. Taigi ginčijamoje Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalies (2008 m. gruodžio 16 d. redakcija) nuostatoje įtvirtintu laikinu teisiniu reguliavimu, patvirtintu ir įsigaliojusiu 2009 metų valstybės biudžeto projekto svarstymo metu, buvo pratęstas valstybės biudžeto projekto antrojo svarstymo Seime pradžios terminas.

3. Kaip minėta, kartu su šia Seimo statuto pataisa Seimas 2008 m. gruodžio 16 d. priėmė Biudžeto sandaros įstatymo 20 straipsnio pakeitimo įstatymą, įsigaliojusį 2008 m. gruodžio 20 d., kurio 1 straipsnio 2 dalimi pakeitė Biudžeto sandaros įstatymo 20 straipsnio 2 dalį (2003 m. gruodžio 23 d. redakcija), pagal kurią Seimas valstybės biudžetą ir savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius vieniems biudžetiniams metams turėjo tvirtinti įstatymu ne vėliau kaip prieš 14 kalendorinių dienų iki biudžetinių metų pradžios, ir šioje dalyje (2008 m. gruodžio 16 d. redakcija) *inter alia* nustatė, kad „valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas įsigalioja ne vėliau kaip iki biudžetinių metų pradžios“; 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta,

kad minėtas teisinis reguliavimas galioja iki 2009 m. vasario 28 d.

Taip pat pažymėtina, kad Biudžeto sandaros įstatymo 20 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje Seimas nustatė teisinį reguliavimą, tapatų nustatytajam Biudžeto sandaros įstatymo 20 straipsnio 2 dalyje (2003 m. gruodžio 23 d. redakcija); pagal šio įstatymo 2 straipsnio 2 dalį šis teisinis reguliavimas įsigaliojo 2009 m. kovo 1 d.

Taigi ir Biudžeto sandaros įstatymo 20 straipsnio 2 dalyje (2008 m. gruodžio 16 d. redakcija) buvo nustatytas laikinas teisinis reguliavimas, kuriuo pratęstas valstybės biudžeto tvirtinimo Seime terminas.

4. Sprendžiant, ar Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalies (2008 m. gruodžio 16 d. redakcija) nuostata „ne vėliau kaip gruodžio 23 dieną skiriamas valstybės biudžeto projekto antrasis svarstymas“ neprieštaruja Konstitucijai, pažymėtina, kad, kaip minėta, šioje nuostatoje buvo įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriuo pratęstas valstybės biudžeto projekto antrojo svarstymo Seime pradžios terminas; šis Seimo statuto pakeitimas buvo priimtas ir įsigaliojo 2009 metų valstybės biudžeto projekto svarstymo metu.

Minėta, jog pareiškėjas ginčija šio teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui tuo aspektu, kad jis negalėjo būti taikomas jau pradėtai 2009 metų valstybės biudžeto projekto svarstymo procedūrai, o ne tuo, kad priimant ginčijamą Seimo statuto nuostatą būtų buvę nesilaikoma jos priėmimui nustatytų procedūrinių reikalavimų.

4.1. Minėta, kad Seimas, nustatydamas įstatymų priėmimo tvarką, turi paisyti Konstitucijos normų ir principų, taip pat iš Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio reikalavimo, kad įstatymai, kiti teisės aktai būtų priimami laikantis iš anksto nustatytos Konstituciją atitinkančios tvarkos ir ji nebūtų keičiama jau prasidėjus jų priėmimo procesui; nuo šio reikalavimo gali būti nukrypstama tik jeigu tai būtina siekiant užtikrinti kitų, svarbesnių, konstitucinių vertybių apsaugą.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, valstybės biudžeto įstatymo priėmimui taikytini iš Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo kylantys reikalavimai yra neatsiejami nuo konstitucinės valstybės biudžeto sampratos ir jo rengimui, svarstymui bei tvirtinimui nustatytų konstitucinių imperatyvų.

4.2. Minėta, kad pagal Konstitucijos 131 straipsnio 1 dalį Seimas valstybės biudžeto projektą svarsto ir tvirtina įstatymu iki naujųjų biudžetinių metų pradžios; pagal Konstitucijos 129 straipsnį biudžetiniai metai prasideda sausio 1 dieną ir baigiasi gruodžio 31 dieną; Konstitucijoje *expressis verbis* įtvirtintas valstybės biudžeto projekto svarstymo ir tvirtinimo terminas žymi ribą, kurios Seimas negali peržengti.

Minėta, jog ginčijamoje Seimo statuto nuostatoje buvo nustatyta, kad valstybės biudžeto

projekto antrasis svarstymas skiriamas ne vėliau kaip gruodžio 23 dieną.

Taigi ginčijamoje Seimo statuto nuostatoje įtvirtintu teisiniu reguliavimu nebuvo pažeistas Konstitucijos 131 straipsnio 1 dalyje nustatytas valstybės biudžeto projekto svarstymo ir tvirtinimo terminas.

4.3. Minėta, kad Seimo statutas „Dėl Seimo statuto 58, 60, 61¹, 64, 68, 69, 81, 172, 177, 180 straipsnių pakeitimo ir papildymo“, kuriuo buvo įtvirtinta ginčijama Seimo statuto nuostata, buvo priimtas 2008 m. gruodžio 16 d. ir įsigaliojo 2008 m. gruodžio 21 d., t. y. 2009 metų valstybės biudžeto projekto svarstymo metu, po 2008 m. spalio 12 d. įvykusių Seimo rinkimų.

4.4. Kaip minėta, konstitucinis valstybės biudžeto proceso ir Seimo rinkimų laiko reguliavimas sudaro prielaidas tais metais, kai įvyksta Seimo rinkimai, į jau pradėtą valstybės biudžeto procesą įsitraukti ir naujai išrinktam Seimui bei jam atsakingai naujai Vyriausybei, kuri įgaliojimus veikti gauna Seimui pritarus jos programai.

Minėta ir tai, kad pagal Konstitucijos 67 straipsnio 14 punkto nuostatą, kad Seimas tvirtina valstybės biudžetą, 131 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad Seimas valstybės biudžeto projektą svarsto ir tvirtina įstatymu iki naujųjų biudžetinių metų pradžios, aiškinamas kartu su 57 straipsnio (2004 m. liepos 13 d. redakcija) 1 dalies nuostata, kad eiliniai Seimo rinkimai rengiami Seimo narių įgaliojimų pabaigos metais spalio mėnesio antrą sekmadienį, įstatymuose, Seimo statute turi būti nustatytas atitinkamas teisinis reguliavimas, kuriuo tais metais, kai išrenkamas naujas Seimas, jam būtų sudarytos sąlygos įgyvendinti savo konstitucinius įgaliojimus svarstyti ir tvirtinti valstybės biudžeto projektą.

4.5. Minėta, kad, 2008 m. spalio 12 d. įvykus Seimo rinkimams, 2008 m. lapkričio 17 d. pradėjo veikti 2008–2012 metų kadencijos Seimas, o jam 2008 m. gruodžio 9 d. pritarus Penkioliktosios Vyriausybės programai, ši Vyriausybė gavo įgaliojimus veikti.

Kaip minėta, Penkioliktosios Vyriausybės programoje konstatuota, kad „Lietuva atsidūrė ekonominėje krizėje“, ir numatytas svarbiausias artimiausio laikotarpio uždavinys – suvaldyti ekonomikos krizę ir jos pasekmes.

Minėta ir tai, kad pagal Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalies (2003 m. gegužės 27 d. redakcija) ir 176 straipsnio 1 dalies (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) nuostatas valstybės biudžeto projekto antrasis svarstymas Seimo posėdyje turėjo būti skiriamas ne vėliau kaip gruodžio 10 dieną. Vadinasi, šiuo teisiniu reguliavimu nebuvo sudarytos tinkamos sąlygos naujos kadencijos Seimui ir naujai Vyriausybei, pagal Konstituciją privalantiems reaguoti į tokį esminį valstybės ekonominės ir finansinės būklės pakitimą, kai dėl ekonomikos krizės valstybėje susiklosto itin sunki ekonominė, finansinė padėtis, realiai įgyvendinti savo konstitucinius įgaliojimus rengti, svarstyti valstybės biudžeto projektą ir įstatymu jį tvirtinti.

4.6. Pažymėtina, kad nors Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalyje (2008 m. gruodžio 16 d.

redakcija) nustatyti teisiniu reguliavimu pratęsus valstybės biudžeto antrojo svarstymo pradžios terminą ir buvo įsiterpta į jau pradėtą valstybės biudžeto projekto svarstymo procesą, juo įgyvendintas konstitucinis reikalavimas reaguoti į tokį esminį valstybės ekonominės ir finansinės būklės pakitimą, kai dėl ekonomikos krizės valstybėje susiklosto itin sunki ekonominė, finansinė padėtis, ir sudarytos sąlygos naujos kadencijos Seimui įgyvendinti savo konstitucinius įgaliojimus svarstyti ir tvirtinti, o jam atsakingai naujai Vyriausybei – rengti valstybės biudžeto projektą.

4.7. Taigi konstatuotina, kad, ginčijamu teisiniu reguliavimu įstatymų leidejui įgyvendinus šiuos konstitucinius reikalavimus, nebuvo pažeisti iš Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo kylantys reikalavimai.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalies (2008 m. gruodžio 16 d. redakcija) nuostata „ne vėliau kaip gruodžio 23 dieną skiriamas valstybės biudžeto projekto antrasis svarstymas“ neprieštaravo Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

V

Dėl 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo atitikties Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, 131 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal priėmimo tvarką, taip pat dėl prašymo 10–20 punktuose nurodytų įstatymų atitikties Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai pagal priėmimo tvarką.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo atitiktį Konstitucijai pagal priėmimo tvarką, taip pat prašymo 10–20 punktuose nurodytų įstatymų atitiktį Konstitucijai pagal priėmimo tvarką.

Pareiškėjas 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo atitiktį Konstitucijai pagal priėmimo tvarką ginčija tuo aspektu, kad jis buvo priimtas anksčiau nei kai kurie įstatymai, turėję įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų dydžiui, o prašymo 10–20 punktuose nurodytų įstatymų atitiktį Konstitucijai pagal priėmimo tvarką – tuo aspektu, kad jie priimti vėliau nei 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas.

2. Kaip minėta, Vyriausybė 2008 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1015 „Dėl Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto ir su juo susijusių teisės aktų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ pateikė 2004–2008 metų kadencijos Seimui 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo projektą.

Seimas 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ pritarė Penkioliktosios Vyriausybės programai, kurioje konstatuota, jog „Lietuva atsidūrė ekonominėje krizėje“, ir numatytas svarbiausias artimiausio laikotarpio uždavinys – suvaldyti ekonomikos krizę ir jos pasekmes.

Vyriausybė, įgyvendindama šias savo programos nuostatas, 2008 m. gruodžio 15 d.

nutarimu Nr. 1323 pateikė Seimui pataisyta 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo projekta; be to, Vyriausybė 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimais Nr. 1323 ir 1325 pateikė Seimui 29 su juo susijusių įstatymų projektus.

3. Seimas 2008 m. gruodžio 22 d. priėmė ginčijamą 2009 metų valstybės biudžeto įstatymą, įsigaliojusį 2008 m. gruodžio 30 d.

4. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos įstatymų projektų, susijusių su 2009 metų valstybės biudžetu, pateikimo, svarstymo ir priėmimo Seime jau priėmus 2009 metų valstybės biudžeto įstatymą aplinkybės. Pažymėtina, kad šiuose įstatymuose įtvirtintos nuostatos, kurios lėmė 2009 metų valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų dydį (t. y. prašymo 12, 15–18 punktuose nurodyti įstatymai turėjo įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų, o nurodytieji prašymo 10, 11, 13, 14, 19, 20 punktuose – išlaidų dydžiui).

4.1. Seime 2008 m. gruodžio 16–19 d. *inter alia* pateikti prašymo 10–20 punktuose nurodytų su 2009 metų valstybės biudžetu susijusių įstatymų projektai, taip pat prašyme minėti Laikinojo mokesčio už juridinių asmenų valdomus automobilius įstatymo ir Mokesčių administravimo įstatymo 13 straipsnio papildymo įstatymo projektai, kuriems po pateikimo pritarta.

Seimas 2008 m. gruodžio 18–19 d. skubos (arba ypatingos skubos) tvarka svarstė prašymo 10–13, 15–20 punktuose nurodytų įstatymų projektus ir jiems po svarstymo pritarė, išskyrus prašymo 20 punkte nurodyto įstatymo projektą, kurio svarstymo terminas pratęstas iki gruodžio 22 d., taip pat Laikinojo mokesčio už juridinių asmenų valdomus automobilius įstatymo ir Mokesčių administravimo įstatymo 13 straipsnio papildymo įstatymo projektus, kurių svarstymo terminas pratęstas iki 2008 m. gruodžio 23 d.

Taigi visų minėtų su 2009 metų valstybės biudžetu susijusių įstatymų projektai buvo pateikti ir pradėti svarstyti, o prašymo 14 punkte nurodyto įstatymo projektas pateiktas (dar nepradėtas svarstyti) iki 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo priėmimo.

Jau priėmęs 2009 metų valstybės biudžeto įstatymą, Seimas 2008 m. gruodžio 22 d. po svarstymo pritarė prašymo 20 punkte nurodyto įstatymo projektui, taip pat ypatingos skubos tvarka svarstė prašymo 14 punkte nurodyto įstatymo projektą ir jam po svarstymo pritarė, o 2008 m. gruodžio 23 d. po svarstymo pritarė Laikinojo mokesčio už juridinių asmenų valdomus automobilius įstatymo ir Mokesčių administravimo įstatymo 13 straipsnio papildymo įstatymo projektams.

4.2. Seimas, priėmęs 2009 metų valstybės biudžeto įstatymą, bet jam dar neįsigaliojus, 2008 m. gruodžio 22 d. priėmė prašymo 10, 11, 15, 17–19, 20 punktuose nurodytus įstatymus, o 2008 m. gruodžio 23 d. – prašymo 12, 13, 14, 16 punktuose nurodytus įstatymus, taip pat Laikinojo mokesčio už juridinių asmenų valdomus automobilius įstatymą ir Mokesčių administravimo įstatymo 13 straipsnio papildymo įstatymą.

Pažymėtina, kad visi su 2009 metų valstybės biudžetu susiję prašymo 10–20 punktuose nurodyti įstatymai įsigaliojo 2008 m. gruodžio 30 d.–2009 m. sausio 1 d.

Laikinojo mokesčio už juridinių asmenų valdomus automobilius įstatymas ir Mokesčių administravimo įstatymo 13 straipsnio papildymo įstatymas Respublikos Prezidento 2008 m. gruodžio 29 d. dekretais Nr. 1K-1655 ir 1K-1656 buvo grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti ir neįsigaliojo. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas vėliau buvo atitinkamai pakeistas.

5. Sprendžiant, ar 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas neprieštarauja Konstitucijai pagal priėmimo tvarką, pažymėtina, kad, kaip minėta, pareiškėjo abejonės dėl 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo atitikties Konstitucijai grindžiamos tuo, kad pirmiausia turėjo būti svarstomi ir priimami atskiri su 2009 metų valstybės biudžetu susiję įstatymai, turėję įtakos jo pajamoms ir išlaidoms, o tik tada turėjo būti priimamas 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas.

5.1. Pažymėtina, kad valstybės biudžeto įstatymo priėmimo tvarkai taikytini iš Konstitucijos, *inter alia* jos 69 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo, kylantys reikalavimai yra neatsiejami nuo konstitucinio atsakingo valdymo principo, konstitucinės valstybės biudžeto sampratos ir jo rengimui, svarstymui bei tvirtinimui nustatytų konstitucinių imperatyvų, *inter alia* Konstitucijos 129 straipsnyje, 131 straipsnio 1 dalyje *expressis verbis* įtvirtinto valstybės biudžeto projekto tvirtinimo termino (iki naujųjų biudžetinių metų pradžios, t. y. ne vėliau kaip gruodžio 31 dieną), kurio Seimas negali peržengti.

5.1.1. Minėta, kad Seimas yra saistomas ne tik Konstitucijos, bet ir savo paties priimtų įstatymų; taigi svarstydamas ir tvirtindamas valstybės biudžeto projektą Seimas privalo vadovautis tais įstatymais, kurie suponuoja tam tikrą numatomų valstybės pajamų ir išlaidų dydį.

5.1.2. Kaip minėta, iš konstitucinės valstybės biudžeto sampratos, konstitucinio atsakingo valdymo principo kyla tai, kad valstybės biudžetas turi būti realus, jame numatytos pajamos ir išlaidos turi būti pagrįstos visuomenės ir valstybės reikmių ir galimybių įvertinimu; Seimas, svarstydamas ir tvirtindamas valstybės biudžetą, privalo atsižvelgti į Konstitucijoje įtvirtintas valstybės funkcijas, esamą ekonominę ir socialinę padėtį, visuomenės ir valstybės poreikius bei galimybes, turimus ir numatomus gauti finansinius išteklius bei valstybės įsipareigojimus (*inter alia* tarptautinius), kitus svarbius veiksnius.

5.1.3. Pažymėtina, kad Seimas, svarstydamas ir tvirtindamas valstybės biudžeto projektą, yra saistomas ir reikalavimų, kylančių iš Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto draudimo mažinti įstatymų numatytas išlaidas, kol tie įstatymai nepakeisti, ir šių įstatymų konstitucinės sampratos. Minėta, kad Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalyje nurodyti įstatymai turi užtikrinti valstybės biudžeto santykių įvairiais biudžetiniais metais perimamumą, finansavimo tęstinumą tuomet, kai tam tikriems (ypatingiems, ilgalaikiams, strateginiams) visuomenės ir valstybės

uždaviniams kryptingai spręsti lėšų reikia daugiau, negu galima skirti per vienus biudžetinius metus; tokie įstatymai negali atstoti ar pakeisti valstybės biudžeto įstatymo; jais negalima reguliuoti santykių, kuriuos pagal Konstituciją galima reguliuoti tik valstybės biudžeto įstatymu; minėtos konstitucinės nuostatos negalima interpretuoti kaip leidžiančios nustatyti tokį tam tikrų reikmių finansavimą, kuris neatsispindėtų konkrečių metų valstybės biudžeto įstatyme.

5.1.4. Pažymėtina, kad svarstant valstybės biudžeto projektą turėtų būti įvertinama ir tai, ar prieš jį tvirtinant Seime nėra būtina padaryti atitinkamus įstatymų, turinčių įtakos valstybės pajamoms ir išlaidoms, pakeitimus; nuo konstitucinio reikalavimo tokius įstatymus priimti prieš Seimui tvirtinant valstybės biudžetą galėtų būti nukrypta tik ypatingomis aplinkybėmis, jeigu tai būtų pateisinama svarbiu viešuoju interesu.

Minėta, kad Seimas, pagal Konstituciją valstybės biudžetą tvirtinantis įstatymu, negali nereaguoti į tokį esminį valstybės ekonominės ir finansinės būklės pakitimą, kai dėl ekonomikos krizės valstybėje susiklosto itin sunki ekonominė, finansinė padėtis; siekiu užtikrinti svarbų viešąjį interesą – garantuoti viešųjų finansų stabilumą, neleisti susidaryti pernelyg dideliame biudžeto deficitui valstybėje dėl ekonomikos krizės susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, – lemiančiu skubių ir veiksmingų sprendimų būtinybę, konstituciškai pateisinami galimi nukrypimai nuo reikalavimų, iš Konstitucijos kylančių valstybės biudžeto ir jo pajamoms bei išlaidoms įtakos turinčių įstatymų priėmimui, *inter alia* konstitucinio reikalavimo įstatymų, turinčių įtakos valstybės pajamoms ir išlaidoms, pakeitimus priimti prieš Seimui tvirtinant valstybės biudžetą. Tokiomis aplinkybėmis šių įstatymų pakeitimų projektai gali būti pateikiami, svarstomi ir priimami kartu su valstybės biudžeto įstatymo projektu (pirmiausia turėtų būti balsuojama dėl tokių įstatymų pakeitimų), o jeigu jų svarstymas ir priėmimas dėl objektyvių priežasčių (didelio būtinų pataisų kiekio, Seimo darbo tvarkos ypatumų ir kt.) užtruktu, t. y. įvyktų jau priėmus valstybės biudžeto įstatymą, juos privalu priimti ne vėliau, nei įsigalioja valstybės biudžeto įstatymas.

5.2. Minėta, kad Seimas pagal Konstituciją, *inter alia* jos 69 straipsnio 1 dalį, 76 straipsnį, turi įgaliojimus įstatymuose, Seimo statute nustatyti įstatymų, tarp jų ir valstybės biudžeto įstatymo, priėmimo tvarką.

5.2.1. Seimo statuto 178 straipsnyje „Valstybės biudžeto tvirtinimas“ (2001 m. birželio 7 d. redakcija) *inter alia* nustatyta, kad, apsvaustęs ir priėmęs sprendimus dėl pasiūlymų ir pataisų, Seimas turi balsuoti dėl viso valstybės biudžeto projekto (2 dalis).

Taigi priimant valstybės biudžeto įstatymą negali būti balsuojama atskirai dėl jo projekto dalių ir negali būti patvirtintas ne visas biudžetas, paliekant galimybę atskiras jo dalis vėliau suderinti su atitinkamais numatomais įstatymų pakeitimais, turinčiais įtakos šio biudžeto pajamų ar išlaidų dydžiui.

5.2.2. Paminėtina ir tai, kad Biudžeto sandaros įstatymo 12 straipsnyje „Reikalavimai

priimant kitus teisės aktus“ (2007 m. gruodžio 6 d. redakcija) nustatyta, jog mokesčių įstatymai, kiti įstatymai ir teisės aktai bei jų pakeitimai, darantys įtaką atitinkamų biudžetinių metų valstybės biudžeto pajamoms, asignavimams ir valstybės skolai, įsigalioja įstatymų nustatyta tvarka, bet priimami ne vėliau kaip tų biudžetinių metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas.

Taigi šiame straipsnyje įtvirtintas reikalavimas įstatymų leidėjui įstatymus, turinčius įtakos *inter alia* atitinkamų biudžetinių metų valstybės biudžeto pajamų ir asignavimų (išlaidų) dydžiui, priimti anksčiau nei valstybės biudžeto įstatymą.

5.3. Minėta, kad siekiu užtikrinti svarbų viešąjį interesą – garantuoti viešųjų finansų stabilumą, neleisti susidaryti pernelyg dideliame biudžeto deficite valstybėje dėl ekonomikos krizės susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, – lemiančiu skubių ir veiksmingų sprendimų būtinybę, konstituciškai pateisinama ir tai, kad įstatymų, turinčių įtakos valstybės pajamoms ir išlaidoms, pakeitimų projektai pateikiami, svarstomi ir priimami kartu su valstybės biudžeto įstatymo projektu, o jų svarstymui ir priėmimui dėl objektyvių priežasčių užtrukus, jie priimami ir vėliau nei valstybės biudžeto įstatymas, bet ne vėliau nei jis įsigalioja.

5.4. Pažymėtina, kad 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas buvo priimtas dėl ekonomikos krizės valstybėje susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, į kurią Seimas privalėjo reaguoti.

5.5. Minėta, kad Seimas 2008 m. gruodžio 22 d. priėmė 2009 metų valstybės biudžeto įstatymą, o vėliau tą pačią dieną – prašymo 10, 11, 15, 17–20 punktuose nurodytus įstatymus, 2008 m. gruodžio 23 d. priėmė prašymo 12–14, 16 punktuose nurodytus įstatymus, taip pat Laikinojo mokesčio už juridinių asmenų valdomus automobilius įstatymą ir Mokesčių administravimo įstatymo 13 straipsnio papildymo įstatymą; 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas įsigaliojo 2008 m. gruodžio 30 d.

Minėta, kad įstatymai, turėję įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų dydžiui, priimti vėliau nei 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas, bet jam dar neįsigaliojus.

5.6. Pažymėtina, kad priimant 2009 metų valstybės biudžeto įstatymą buvo įgyvendintas konstitucinis reikalavimas Seimui reaguoti į tokį esminį valstybės ekonominės ir finansinės būklės pakitimą, kai dėl ekonomikos krizės valstybėje susiklosto itin sunki ekonominė, finansinė padėtis.

Minėta ir tai, kad pagal Seimo statuto 178 straipsnį (2001 m. birželio 7 d. redakcija) priimant valstybės biudžeto įstatymą negali būti balsuojama atskirai dėl jo projekto dalių ir negali būti patvirtintas ne visas biudžetas, paliekant galimybę atskiras jo dalis vėliau suderinti su atitinkamais numatomais įstatymų pakeitimais, turinčiais įtakos šio biudžeto pajamų ar išlaidų dydžiui.

5.7. Taigi konstatuotina, kad Seimas priėmė 2009 metų valstybės biudžeto įstatymą, o

vėliau, jam dar neįsigaliojus, – prašymo 10–20 punktuose nurodytus įstatymus, turėjusius įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų dydžiui, reaguodamas į valstybėje dėl ekonomikos krizės susiklosčiusią padėtį ir siekdamas užtikrinti svarbų viešąjį interesą – garantuoti viešųjų finansų stabilumą ir neleisti susidaryti pernelyg dideliame biudžeto deficitui, – todėl nors ir nukrypo nuo konstitucinio reikalavimo įstatymų, turinčių įtakos valstybės pajamoms ir išlaidoms, pakeitimus priimti prieš Seimui tvirtinant valstybės biudžetą, nepažeidė valstybės biudžeto įstatymo priėmimui iš Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies, 131 straipsnio 2 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių reikalavimų.

Pažymėtina, kad nukrypimas nuo minėto konstitucinio reikalavimo gali būti konstituciškai pateisinamas tik jeigu itin sunki ekonominė, finansinė padėtis valstybėje susidaro staiga ir nėra laiko jai pasirengti. Kaip minėta, pagal Konstituciją netoleruotina tokį nukrypimą teisinti būtinybe priimti skubius sprendimus siekiant suvaldyti ekonomikos krizės padarinius, jeigu itin sunki ekonominė, finansinė padėtis yra ilgalaikė ir trunka ne vienus metus.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas pagal priėmimo tvarką neprieštaravo Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, 131 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

6. Sprendžiant, ar prašymo 10–20 punktuose nurodyti įstatymai, turėję įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų dydžiui, pagal priėmimo tvarką neprieštarauja (-avo) Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, pažymėtina, kad pareiškėjo abejonės dėl minėtų įstatymų atitikties Konstitucijai pagal priėmimo tvarką grindžiamos tais pačiais argumentais, kaip ir dėl 2009 metų valstybės biudžeto įstatymo konstitucingumo, – būtent kad pirmiausia turėjo būti svarstomi ir priimami su 2009 metų valstybės biudžetu susiję įstatymai, turėję įtakos jo pajamoms ir išlaidoms, ir tik tada – 2009 metų valstybės biudžeto įstatymas.

6.1. Konstatavus, kad Seimas, priimdamas 2009 metų valstybės biudžeto įstatymą, o vėliau, jam dar neįsigaliojus, – prašymo 10–20 punktuose nurodytus įstatymus, turėjusius įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų dydžiui, reagavo į valstybėje dėl ekonomikos krizės susiklosčiusią padėtį ir siekė užtikrinti svarbų viešąjį interesą – garantuoti viešųjų finansų stabilumą ir neleisti susidaryti pernelyg dideliame biudžeto deficitui, – todėl nors ir nukrypo nuo konstitucinio reikalavimo įstatymų, turinčių įtakos valstybės pajamoms ir išlaidoms, pakeitimus priimti prieš Seimui tvirtinant valstybės biudžetą, nepažeidė valstybės biudžeto įstatymo priėmimui iš Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies kylančių reikalavimų, remiantis analogiškais argumentais konstatuotina, kad, priimdamas prašymo 10–20 punktuose nurodytus įstatymus, Seimas taip pat nepažeidė jų priėmimui iš Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies kylančių reikalavimų.

6.2. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai pagal priėmimo tvarką neprieštarauja (-avo):

- Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;
- Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹ straipsniu įstatymo 11 ir 15 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;
- Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 2, 19, 51, 56, 58, 91, 125¹ straipsnių pakeitimo ir 125¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d.;
- Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 3 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d.;
- Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d.;
- Pelno mokesčio įstatymo 2, 4, 5, 26, 41, 43, 54 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 1, 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;
- Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d.;
- Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 21 straipsnių pakeitimo ir priedo papildymo įstatymo 1 straipsnio pakeitimo ir 4 ir 5 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;
- Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;
- Mokesčių administravimo įstatymo 83 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;
- Socialinės paramos mokiniams įstatymo 1, 5, 6, 7, 8, 10, 11 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.

VI

Dėl Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymo, priimto 2008 m. gruodžio 19 d., atitikties Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai pagal priėmimo tvarką.

1. Minėta, kad Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje tirs *inter alia*, ar Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai.

Pareiškėjo abejonės dėl šio įstatymo atitikties Konstitucijai grindžiamos tuo, kad Seimas,

priimdamas šį įstatymą, nereagavo į Seimo kanceliarijos Teisės departamento pateiktas išvadas, jog jis gali prieštarauti Konstitucijai, jo projektas neapsvarstytas Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitete, nors, pareiškėjo nuomone, pagal Seimo statutą tai turėjo būti padaryta.

2. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos aplinkybės, susijusios su ginčijamo įstatymo projekto pateikimu Seimui, jo svarstymu ir priėmimu Seime.

2.1. 2008 m. gruodžio 15 d. Seime buvo įregistruotas Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimu Nr. 1325 pateiktas Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymo projektas Nr. XIP-186, kuriuo buvo siūloma *inter alia* nustatyti, kad valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinis dydis 2009 metais – 475 litai. Iš šio įstatymo projekto aiškinamojo rašto matyti, kad minėtas bazinis dydis mažinamas dėl iš esmės pablogėjusios valstybės ekonominės ir finansinės būklės.

2.2. Seimo kanceliarijos Teisės departamentas 2008 m. gruodžio 16 d. pateikė išvadą Nr. XIP-186 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymo projekto“, kurioje nurodyta, kad „įvertinus projektą pagal jo santykį su Konstitucija <...> teiktinos šios pastabos: <...> nėra galimybių įvertinti“, ar projektu siūlomas teisinis reguliavimas „atitiktų Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarime konstatuotą įstatymų leidėjo pareigą paisyti proporcingumo principo reikalavimų“.

2.3. Seimo 2008 m. gruodžio 16–17 d. posėdyje buvo pateiktas Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymo projektas Nr. XIP-186. Šiame Seimo posėdyje minėtam įstatymo projektui po pateikimo pritarta, taip pat nuspręsta šį projektą svarstyti ypatingos skubos tvarka, pagrindiniu šiam projektui svarstyti komitetu paskirti Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetą, paskirti šio įstatymo projekto svarstymo Seimo posėdyje datą – 2008 m. gruodžio 18 d.

2.4. Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetas 2008 m. gruodžio 17 d. posėdyje apsvaistė minėtą įstatymo projektą ir jam pritarė. Šiame posėdyje Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetas nepritarė minėtai Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2008 m. gruodžio 16 d. išvadai.

2.5. 2008 m. gruodžio 18 d. Seime buvo įregistruotas Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymo projektas Nr. XIP-186(2). Šį projektą palyginus su Vyriausybės pateiktuoju (Nr. XIP-186) matyti, kad jie savo turiniu tapatūs.

2.6. Seimo kanceliarijos Teisės departamentas 2008 m. gruodžio 18 d. pateikė išvadą dėl Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymo projekto Nr. XIP-186(2), kurioje konstatuota, kad

Teisės departamentas laikosi nuomonės, pareikštos 2008 m. gruodžio 16 d. pateiktoje išvadoje dėl Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymo projekto Nr. XIP-186.

2.7. Seimas 2008 m. gruodžio 18–19 d. posėdyje ypatingos skubos tvarka svarstė minėtą įstatymo projektą Nr. XIP-186(2), o 2008 m. gruodžio 19 d. priėmė ginčijamą Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymą, įsigaliojusį 2008 m. gruodžio 30 d.

3. Pagal pareiškėjo prašymą tiriant, ar Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Konstitucijai, būtina atskleisti, kokia Seimui pateikto įstatymo projekto atitikties Konstitucijai preliminaraus vertinimo tvarka Seimo statute buvo nustatyta ginčijamo įstatymo projekto pateikimo Seimui ir svarstymo Seime metu.

3.1. Seimo statuto 136 straipsnio „Įstatymo projekto registravimas ir veiksmams jį užregistravus“ 3 dalyje (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija) nustatyta, kad dėl užregistruoto įstatymo projekto Seimo kanceliarijos Teisės departamentas ne vėliau kaip per 7 darbo dienas nuo gavimo datos turi parengti išvadas, ar tas projektas atitinka Konstituciją, įstatymus, teisėkūros principus ir juridinės technikos taisykles, taip pat ar kartu pateikiami dokumentai atitinka šio statuto reikalavimus; jeigu projektas didelis, šio departamento direktorius gali kreiptis į Seimo seniūnų sueigą dėl šio termino pratęsimo.

Pagal Seimo statuto 136 straipsnio 5 dalį (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija) įstatymų projektai kartu su *inter alia* aiškinamuoju raštu, Teisės departamento išvada išdalijami Seimo nariams ne vėliau kaip prieš 1 darbo dieną iki jų pateikimo Seimo posėdyje.

Taigi Seimo statuto 136 straipsnio 3 dalyje (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija) nustatyta Seimo kanceliarijos Teisės departamento pareiga, įvertinus įstatymo projektą, pateikti išvadą, kurioje turi būti aiškiai (vienareikšmiškai) konstatuota, ar įstatymo projektas prieštarauja Konstitucijai; išvada, kad įstatymo projektas prieštarauja Konstitucijai, turi būti argumentuota. Pagal šio straipsnio 5 dalį (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija) *inter alia* Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada kartu su įstatymo projektu iki jo pateikimo Seimo posėdyje išdalijama Seimo nariams.

Paminėtina, kad pagal Seimo statuto 79 straipsnį (2000 m. spalio 10 d. redakcija) Seimo kanceliarija yra Seimo veiklą užtikrinanti valstybės įstaiga; taigi Seimo kanceliarijos Teisės departamentas yra šios įstaigos, o ne paties Seimo struktūrinis padalinys.

3.2. Pagal Seimo statuto 138 straipsnio „Seimo komiteto, Vyriausybės ir kitų institucijų preliminarios išvados dėl įstatymo projekto“ 2 dalį (2000 m. spalio 10 d. redakcija) Seimo Teisės ir

teisėtvarkos komitetas privalo preliminariai apsvarstyti įstatymo projektą, jeigu Seimo kanceliarijos Teisės departamentas pateikia išvadą, kad šis įstatymo projektas prieštarauja Konstitucijai.

Taigi tik Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada, kad įstatymo projektas prieštarauja Konstitucijai, lemia Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pareigą jį preliminariai apsvarstyti.

3.2.1. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad aiškindamas šią Seimo statuto nuostatą Konstitucinis Teismas 2005 m. sausio 19 d. nutarime yra konstatavęs, jog tai yra viena iš teisinių priemonių, leidžiančių siekti, kad Seimo priimami įstatymai, kiti teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai.

Taip pat pažymėtina, jog tokį Seimo statuto 138 straipsnio 2 dalies (2000 m. spalio 10 d. redakcija) pažeidimą, kai Seimo kanceliarijos Teisės departamentui pateikus išvadą, kad, jo nuomone, įstatymo projektas prieštarauja Konstitucijai, Seimo struktūrinis padalinys – Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas to įstatymo projekto nesvarsto, Konstitucinis Teismas minėtame nutarime įvertino kaip esminį įstatymų leidybos procedūros pažeidimą ir konstatavo, kad buvo pažeista Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostata, jog įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros.

3.2.2. Taigi Konstitucinis Teismas suformavo precedentą, kad Seimo statuto 138 straipsnio 2 dalies (2000 m. spalio 10 d. redakcija) pažeidimas esminiu įstatymų leidybos procedūros pažeidimu, lemiančiu ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies pažeidimą, laikytinas tuo atveju, kai Seimo kanceliarijos Teisės departamentui savo išvadoje konstatavus, kad įstatymo, kito teisės akto projektas prieštarauja Konstitucijai, Seimo struktūrinis padalinys – Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas tokio projekto neapsvarsto, t. y. neįvykdo Seimo statute jam nustatytos pareigos.

4. Sprendžiant, ar Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., neprieštarauja Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai pagal priėmimo tvarką, pažymėtina, kad, kaip minėta, Seimo kanceliarijos Teisės departamentas 2008 m. gruodžio 16 ir 18 d. pateikė išvadas dėl šio įstatymo projektų, o Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas jų neapsvarstė.

4.1. Minėta, kad Seimo pareiga laikytis Seimo statute apibrėžtų įstatymų priėmimo taisyklių yra jo konstitucinė pareiga; negalima ignoruoti jokios Konstitucijoje, įstatymuose ar Seimo statute įtvirtintos įstatymų leidybos proceso stadijos ar įstatymų leidybos taisyklės; būtinybė įstatymus priimti nuosekliai laikantis įstatymų leidybos proceso stadijų ir taisyklių kyla iš Konstitucijos; Seimo konstitucinė pareiga laikytis minėtų stadijų ir taisyklių reiškia ir tai, kad jeigu pagal Seimo statutą turi būti gaunama vieno iš Seimo struktūrinių padalinių (*inter alia* Seimo komiteto) išvada, konstituciškai nepateisinama būtų tai, kad tokia išvada nepateikiama dėl to, kad toks Seimo struktūrinis padalinys nevykdo šios savo pareigos, vėluoja ją įvykdyti ir pan.; esminiai Seimo

statute nustatytos įstatymų leidybos procedūros pažeidimai reiškia, jog yra pažeidžiama ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostata, kad įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros.

4.2. Seimo priimti įstatymai turi atitikti Konstituciją. Konstitucinis Teismas 2005 m. sausio 19 d. nutarime konstatavo, kad įstatymų, kitų Seimo teisės aktų atitiktį Konstitucijai užtikrina ne tik Konstitucinio Teismo vykdoma Seimo priimtų teisės aktų konstitucinė kontrolė šiam Teismui sprendžiant, ar Seimo priimti konstituciniai įstatymai (jų dalys) neprieštarauja Konstitucijai, ar įstatymai (jų dalys) neprieštarauja Konstitucijai, konstituciniams įstatymams, ar Seimo priimti poįstatyminiai teisės aktai (jų dalys) neprieštarauja Konstitucijai, konstituciniams įstatymams ir įstatymams, Seimo statutui, bet ir Seimo įgyvendinama vidinė prevencinė kontrolė Seimo statute nustatytais būdais užkertant kelią leisti įstatymus, kitus teisės aktus, kurie gali prieštarauti Konstitucijai arba kitiems aukštesnės galios teisės aktams.

4.3. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad jeigu Seimo statute nustatyta, jog tam tikroje įstatymų leidybos proceso stadijoje turi būti vykdoma Seimo vidinė prevencinė įstatymų atitikties Konstitucijai kontrolė, ji turi būti įgyvendinama ne formaliai, o realiai ir veiksmingai.

4.4. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Seimo statuto 136 straipsnio 3 dalyje (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija), 138 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) įtvirtinta tokia Seimui pateikto įstatymo projekto atitikties Konstitucijai preliminarus vertinimo tvarka, pagal kurią užregistruoto įstatymo projekto atitiktį Konstitucijai privalo įvertinti Seimo kanceliarijos Teisės departamentas pateikdamas išvadą, o jam pateikus išvadą, kad įstatymo projektas prieštarauja Konstitucijai, – dar ir Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas; pagal minėtas Seimo statuto nuostatas Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas įstatymo projektą atitikties Konstitucijai požiūriu privalo apsvarstyti tik tuo atveju, kai Seimo kanceliarijos Teisės departamentas pateikia išvadą, kad šis įstatymo projektas prieštarauja Konstitucijai.

4.5. Minėta, jog Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2008 m. gruodžio 16 d. išvadoje dėl Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymo projekto Nr. XIP-186 nurodyta, kad „įvertinus projektą pagal jo santykį su Konstitucija <...> teiktinos šios pastabos: <...> nėra galimybių įvertinti“, ar projektu siūlomas teisinis reguliavimas „atitiktų Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarime konstatuotą įstatymų leidėjo pareigą paisyti proporcingumo principo reikalavimų“. Į šią išvadą daroma nuoroda ir Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2008 m. gruodžio 16 d. pateiktoje išvadoje dėl Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymo projekto Nr. XIP-186(2).

Minėta, kad Seimo statuto 136 straipsnio 3 dalyje (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija) nustatyta Seimo kanceliarijos Teisės departamento pareiga įvertinus įstatymo projektą pateikti išvadą, kurioje turi būti aiškiai (vienareikšmiškai) konstatuota, ar įstatymo projektas prieštarauja Konstitucijai, ar ne.

Pažymėtina, jog Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvados nuostata, kad „įvertinus projektą pagal jo santykį su Konstitucija <...> teiktinos šios pastabos: <...> nėra galimybių įvertinti“, ar projektu siūlomas teisinis reguliavimas „atitiktų Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarime konstatuotą įstatymų leidėjo pareigą paisyti proporcingumo principo reikalavimų“, negali būti traktuojama kaip toks įstatymo projekto atitikties Konstitucijai įvertinimas, kokio reikalaujama pagal 136 straipsnio 3 dalį (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija).

Vadinasi, Seimo kanceliarijos Teisės departamentas neįvertino, ar ginčijamo įstatymo projektas neprieštarauja Konstitucijai, taigi neįvykdė Seimo statuto 136 straipsnio 3 dalyje (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija) nustatytos pareigos įvertinus įstatymo projektą pateikti išvadą, kurioje turi būti konstatuota, ar įstatymo projektas atitinka Konstituciją.

4.6. Minėta, kad tik esminiai Seimo statute nustatytos įstatymų leidybos procedūros pažeidimai reiškia, jog yra pažeidžiama ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostata, kad įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros.

Kaip minėta, Seimo statute nustatytos Seimo struktūrinio padalinio pareigos preliminariai įvertinti įstatymo projektą nevykdymas laikytinas esminiu įstatymų leidybos procedūros pažeidimu, lemiančiu ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies pažeidimą.

Pažymėtina, kad Seimo kanceliarijos Teisės departamentas nėra Seimo struktūrinis padalinys. Taigi tai, kad jis pateikė išvadą, kurioje neįvertino, ar ginčijamo įstatymo projektas neprieštarauja Konstitucijai, kaip reikalaujama pagal Seimo statuto 136 straipsnio 3 dalį (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija), negali būti vertinama kaip esminis įstatymų leidybos procedūros pažeidimas, lemiantis ir Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies pažeidimą.

4.7. Kaip minėta, pagal 136 straipsnio 5 dalį (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija) Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada kartu su įstatymo projektu išdalijama Seimo nariams iki jo pateikimo Seimo posėdyje. Taigi tai, kad Seimo kanceliarijos Teisės departamentas neįvertino, ar ginčijamo įstatymo projektas neprieštarauja Konstitucijai, Seimui, *inter alia* Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui, buvo žinoma. Minėta ir tai, kad ginčijamo įstatymo projektas dėl iš esmės pablogėjusios valstybės ekonominės ir finansinės būklės Seime svarstytas ir priimtas ypatingos skubos tvarka.

Pažymėtina, kad tokia ydinga įstatymų projektų preliminarus vertinimo praktika, kai Seimo kanceliarijos Teisės departamentas nevykdo Seimo statuto 136 straipsnio 3 dalies (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija) reikalavimo įvertinti, ar teikiamas įstatymo projektas neprieštarauja

Konstitucijai, o Seimas, *inter alia* Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, nesiima priemonių, kad toks vertinimas būtų atliktas, nesudaromos prielaidos veiksmingai Seimo vidinei prevencinei kontrolei, kuria siekiama, kad įstatymai, kiti Seimo priimami teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai.

4.8. Minėta, kad pagal Seimo statuto 138 straipsnio 2 dalį (2000 m. spalio 10 d. redakcija) tik Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada, jog šis įstatymo projektas prieštarauja Konstitucijai, lemia Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pareigą jį preliminariai apsvarstyti.

Vadinasi, Seimo kanceliarijos Teisės departamentui nepateikus išvados, kad ginčijamo įstatymo projektas prieštarauja Konstitucijai, pagal Seimo statuto 138 straipsnio 2 dalį (2000 m. spalio 10 d. redakcija) Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui nekilo pareiga jį preliminariai apsvarstyti.

4.9. Taigi konstatuotina, jog nėra pagrindo teigti, kad priimant ginčijamą įstatymą buvo pažeistas Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas laikytis įstatymuose, Seimo statute nustatytos įstatymų priėmimo tvarkos.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d., pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai.

VII

Dėl prašymo 10, 11, 13–20, 32–44 punktuose nurodytų įstatymų atitikties konstituciniam teisinės valstybės principui pagal įsigaliojimo tvarką.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia* prašymo 10, 11, 13–20, 32–44 punktuose nurodytų įstatymų atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui pagal įsigaliojimo tvarką.

Pažymėtina, kad pareiškėjo abejonės dėl šių įstatymų, kuriais, pasak jo, sumažinti valstybės įsipareigojimai ir įvesti nauji ar padidinti jau nustatyti mokesčiai, nustatyti nauji mokesčių tarifai ir iš esmės pakeista apmokestinimo tvarka, atitikties Konstitucijai pagal įsigaliojimo tvarką grindžiamos tuo, kad jie įsigaliojo praėjus mažiau nei savaitei nuo jų priėmimo, nesuteikus protingo termino gyventojams nei dalyvauti juos svarstant, nei pasirengti jų įgyvendinimui, nesilaikant įstatyme nustatytos taisyklės, kad mokesčių įstatymai įsigalioja ne anksčiau kaip po 6 mėnesių nuo jų paskelbimo dienos.

2. Minėta, kad ginčijami prašymo 15–18, 34–41 punktuose nurodyti įstatymai, turėję įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų dydžiui, taip pat ginčijami prašymo 10, 11, 13, 14, 19, 20, 32, 33, 42–44 punktuose nurodyti įstatymai, turėję įtakos 2009 metų valstybės biudžeto išlaidų dydžiui, priimti 2008 m. gruodžio 18–19 d. arba 22–23 d., įsigaliojo 2008 m. gruodžio 30 d.–2009 m. sausio

1 d. ir yra (buvo) taikomi nuo naujųjų biudžetinių metų pradžios, t. y. nuo 2009 m. sausio 1 d.

3. Pažymėtina, kad prašymo 15–18, 34–41 punktuose nurodytais įstatymais, turėjusiais įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų dydžiui, *inter alia* nustatyta:

– Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnio papildymo ir įstatymo papildymo 3 priedu įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 18 d., pripažintas netekusiu galios teisinis reguliavimas, kuriuo tam tikroms daržovėms ir vaisiams buvo nustatytas lengvatinis pridėtinės vertės mokesčio tarifas;

– Akcizų įstatymo 21, 22, 23, 24, 28, 33, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 19 d., *inter alia* padidinti akcizų, taikomų tam tikroms prekėms, tarifai ir panaikintos nustatytos akcizų lengvatos mažoms alų gaminančioms įmonėms;

– Pelno mokesčio įstatymo 2, 5, 12, 34, 38², 41, 58 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 40¹ straipsniu ir IX¹ skyriumi įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 18 d., padidinti apmokestinamąjį pelną taikomi pelno mokesčio tarifai, nustatytos lengvatos, leidžiančios sumažinti apmokestinamąjį pelną dėl vykdomo investicinio projekto, iš dalies pakeista apmokestinimo pelno mokesčiu tvarka;

– Pelno mokesčio įstatymo 3, 33, 34, 35, 55 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 2, 3 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 18 d., *inter alia* padidintas apmokestinant dividendus taikomas pelno mokesčio tarifas, iš dalies pakeista dividendų apmokestinimo tvarka;

– Pelno mokesčio įstatymo 5, 12, 26, 35, 36, 37, 53 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 37¹ bei 37² straipsniais ir įstatymo 3 priedėlio papildymo įstatymo 2 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 12 straipsnio pakeitimo įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 18 d., pripažintas netekusiu galios teisinis reguliavimas, kuriuo *inter alia* buvo iš dalies pakeista tam tikrų užsienio vieneto pajamų apmokestinimo pelno mokesčiu tvarka;

– Loterijų ir azartinių lošimų mokesčio įstatymo pakeitimo įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 19 d., *inter alia* pakeista loterijų ir lošimų mokesčio apskaičiavimo ir sumokėjimo tvarka, nustatyti didesni loterijų ir lošimų mokesčio dydžiai;

– Mokesčio už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 19 d., *inter alia* padidinti mokesčio už valstybei nuosavybės teise priklausančių ir valstybės įmonei patikėjimo teise perduotą turtą tarifai;

– Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 2, 19, 51, 56, 58, 91, 125¹ straipsnių pakeitimo ir 125¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 23 d., *inter alia* padidintas standartinis pridėtinės vertės mokesčio tarifas, panaikintos pridėtinės vertės mokesčio lengvatos kai kurioms paslaugoms ir prekėms, *inter alia* ekologiškiems maisto produktams,

padidintas lengvatinis pridėtinės vertės mokesčio tarifas;

– Pelno mokesčio įstatymo 2, 4, 5, 26, 41, 43, 54 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 1, 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 22 d., *inter alia* padidintas pelno mokesčio tarifas, taikomas nurodytoms užsienio vieneto pajamoms, kurių šaltinis yra Lietuvos Respublikoje;

– Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 23 d., *inter alia* sumažintas bendras pajamų mokesčio tarifas, padidintas pajamų mokesčio tarifas, taikomas pajamoms iš paskirstytojo pelno, pakeista apmokestinimo gyventojų pajamų mokesčiu tvarka;

– Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 21 straipsnių pakeitimo ir priedo papildymo įstatymo 1 straipsnio pakeitimo ir 4 ir 5 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 22 d., pripažintas netekusiu galios teisinis reguliavimas, kuriuo *inter alia* buvo nustatyta lengvata – neapmokestinamosioms pajamoms priskirta tam tikra pajamų rūšis;

– Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 22 d., pripažintas netekusiu galios teisinis reguliavimas, kuriuo *inter alia* tam tikrų kategorijų asmenims buvo nustatytas didesnis neapmokestinamasis pajamų dydis.

Taigi minėtais mokesčių įstatymų pakeitimo įstatymais, turėjusiais įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų dydžiui, *inter alia* pakeisti (padidinti) mokesčių tarifai, panaikintos tam tikros mokesčių lengvatos, pakeista apmokestinimo tvarka.

4. Pažymėtina, kad prašymo 10, 11, 13, 14, 19, 20, 32, 33, 42–44 punktuose nurodytais įstatymais, turėjusiais įtakos 2009 metų valstybės biudžeto išlaidų dydžiui, *inter alia* nustatyta:

– Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 19 d., nustatytas sumažintas valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinis dydis, pagal kurį apskaičiuojamas jų darbo užmokestis;

– Gyventojų santaupų atkūrimo įstatymo 3, 5 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 19 d., pripažintas netekusiu galios teisinis reguliavimas, kuriuo iki 2015 m. gruodžio 31 d. buvo pratęstas gyventojų santaupų atkūrimo terminas;

– Išmokų vaikams įstatymo 6, 8, 12, 13, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 19 d., nustatyta, kad tiems, kurie augina vyresnį kaip 3 metų vaiką, išmokos vaikui skiriamos atsižvelgiant į šeimos pajamų dydį (iki tol išmokos vaikui buvo skiriamos neatsižvelgiant į šeimos pajamas);

– Valstybinių pensijų įstatymo 4, 5, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 19 d., atidėtas teisinio reguliavimo, pagal kurį teisę gauti antrojo laipsnio valstybinę pensiją turinčių motinų, pagimdžiusių (įvaikinusių), išauginusių iki 8 metų ir gerai išauklejusių vaikus, vaikų skaičius sumažintas nuo 7 iki 5, įsigaliojimas;

– Minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio indeksavimo įstatymo pakeitimo įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 19 d., *inter alia* panaikintas minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių, pareigūnų ir karių valstybinių pensijų, netekto darbingumo pensijų ir teisėjų valstybinių pensijų indeksavimo reglamentavimas;

– Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 22 d., *inter alia* panaikintas teisinis reguliavimas, kuriuo buvo numatytas būsto, nuomojamo iš fizinių ar privačių juridinių asmenų, nuomos mokesčio dalies kompensavimas;

– Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹ straipsniu įstatymo 11 ir 15 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 22 d., panaikintas teisinis reguliavimas, kuriuo *inter alia* buvo numatytas būsto nuomos mokesčio dalies kompensavimas šeimoms ir asmenims, turintiems teisę į socialinį būstą ir nuomojantiems būstą, priklausantį fiziniams ar privatiems juridiniams asmenims;

– Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 3 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 23 d., *inter alia* sumažinta tam tikra akcizo pajamų dalis, skiriama kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimui;

– Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 23 d., pripažintas netekusiu galios teisinis reguliavimas, kuriuo buvo numatyta 15 procentų Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo lėšų skirti rajoniniams žvyrkeliams asfaltuoti;

– Mokesčių administravimo įstatymo 83 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 22 d., atidėtas teisinio reguliavimo, kuriuo mokesčių mokėtojui fiziniam asmeniui, nesant galimybės sumokėti mokesčius per mokesčių administratoriaus pareigūną, buvo užtikrinta galimybė juos sumokėti per kredito arba kitą mokėjimus priimančią įstaigą nemokamai, įsigaliojimas (Seimas 2010 m. lapkričio 23 d. priėmė Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 83 straipsnio pakeitimo įstatymo ir jį keitusio įstatymo pripažinimo netekusiais galios įstatymą, kuriuo šį teisinį reguliavimą pripažino netekusiu galios);

– Socialinės paramos mokiniams įstatymo 1, 5, 6, 7, 8, 10, 11 ir 14 straipsnių pakeitimo

įstatymu, priimtu 2008 m. gruodžio 22 d., *inter alia* susiaurintas mokinių, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ugdymo ar pagal pradinio ugdymo programas, turinčių teisę į nemokamus pietus, ratas, atsižvelgiant į vienam šeimos nariui per mėnesį tenkančių pajamų dydį.

Taigi minėtais įstatymais, turėjusiais įtakos 2009 metų valstybės biudžeto išlaidų dydžiui, *inter alia* sumažintos kai kurios socialinės garantijos, tam tikrų sričių finansavimas.

5. Sprendžiant, ar prašymo 15–18, 34–41 punktuose nurodyti įstatymai, turėję įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų dydžiui, pagal įsigaliojimo tvarką neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad, kaip minėta, šiais mokesčių įstatymų pakeitimo įstatymais *inter alia* pakeisti (padidinti) mokesčių tarifai, panaikintos tam tikros mokesčių lengvatos, pakeista apmokestinimo tvarka; visi šie įstatymai, turėję įtakos valstybės biudžeto pajamų dydžiui, įsigaliojo 2008 m. gruodžio 30 d.–2009 m. sausio 1 d. ir buvo taikomi nuo naujųjų biudžetinių metų pradžios, t. y. nuo 2009 m. sausio 1 d.

5.1. Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 12 d. nutarime *inter alia* konstatuota, kad valstybiniai mokesčiai ir kiti privalomi mokėjimai yra teisės subjektams įstatymu nustatyta pinigine prievolė valstybei; mokesčiais reguliuojami visuomenėje vykstantys socialiniai-ekonominiai procesai; mokesčiams būdinga tai, kad jie tiesiogiai nėra atlygintinio pobūdžio.

5.2. Pareiga mokėti mokesčius yra konstitucinė pareiga (*inter alia* Konstitucinio Teismo 1997 m. liepos 10 d., 2006 m. sausio 24 d. nutarimai). Pažymėtina, kad įstatymu nustatant tokią pareigą turi būti paisoma Konstitucijos, *inter alia* konstitucinių teisingumo, proporcingumo, teisinio tikrumo, teisinio aiškumo, asmenų teisėtų lūkesčių apsaugos principų.

5.3. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad asmenys, pagal Konstituciją privalantys mokėti įstatymu nustatytus mokesčius, turi teisę pagrįstai tikėtis, kad nustatant ar keičiant mokesčius bus paisoma konstitucinio teisinės valstybės principo, *inter alia* teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principų, kurie suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo, kuriuo nustatomi mokesčiai, stabilumą, saugoti ir gerbti mokesčių mokėtojų teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius.

5.4. Minėta, kad priimant įstatymus, kuriais nustatomos pareigos ar apribojimai asmenims, turi būti paisoma iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis*, t. y. laikotarpį nuo įstatymo oficialaus paskelbimo iki jo įsigaliojimo (taikymo pradžios), per kurį suinteresuoti asmenys galėtų pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius reikalavimus.

Kaip minėta, darant mokesčių įstatymų pakeitimus (nustatant naujus mokesčius, juos didinant ir pan.) reikalavimas nustatyti pakankamą *vacatio legis* yra ypač svarbus, nes tai yra reikšminga garantija, kad asmenys (pirmiausia mokesčių mokėtojai) galėtų ne tik iš anksto susipažinti su naujais mokesčių įstatymų reikalavimais, bet ir prie jų priderinti savo turtinius interesus bei ekonominės veiklos perspektyvas.

Šiame nutarime konstatuota, kad nukrypimas nuo reikalavimų, iš Konstitucijos kylančių valstybės biudžeto pajamoms įtakos turinčių įstatymų priėmimui ir įsigaliojimui, *inter alia* reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis*, gali būti pateisinamas siekiu užtikrinti svarbų viešąjį interesą – garantuoti viešųjų finansų stabilumą, neleisti susidaryti pernelyg dideliame biudžeto deficitui valstybėje dėl ekonomikos krizės susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, – lemiančiu skubių ir veiksmingų sprendimų būtinybę.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad darant mokesčių įstatymų pakeitimus (nustatant naujus mokesčius, juos didinant ir pan.) nukrypimas nuo konstitucinio reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis* konstituciškai pateisinamas tik siekiu užtikrinti svarbų viešąjį interesą – garantuoti viešųjų finansų stabilumą, neleisti susidaryti pernelyg dideliame biudžeto deficitui valstybėje dėl ypatingų aplinkybių (ekonomikos krizės, gaivalinės nelaimės ir kt.) susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, – lemiančiu skubių ir veiksmingų sprendimų būtinybę.

5.5. Seimas, įgyvendindamas iš Konstitucijos, *inter alia* jos 69 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo, kylančius įgaliojimus įstatymuose nustatyti įstatymų priėmimo tvarką, Biudžeto sandaros įstatymo 12 straipsnyje „Reikalavimai priimant kitus teisės aktus“ (2007 m. gruodžio 6 d. redakcija) *inter alia* nustatė, kad mokesčių įstatymai bei jų pakeitimai, darantys įtaką atitinkamų biudžetinių metų valstybės biudžeto pajamoms, įsigalioja įstatymų nustatyta tvarka, bet priimami ne vėliau kaip tų biudžetinių metų valstybės biudžeto įstatymas.

5.6. Seimas, įgyvendindamas iš Konstitucijos, *inter alia* jos 70 straipsnio 1 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo, kylančius įgaliojimus įstatymuose nustatyti įstatymų įsigaliojimo tvarką, Mokesčių administravimo įstatymo (2004 m. balandžio 13 d. redakcija) 3 straipsnyje *inter alia* nustatė, jog Seimas turi užtikrinti, kad mokesčių įstatymai, nustatantys naują mokesťį, naują mokesčio tarifą, mokesčio lengvatą, sankcijas už mokesčių įstatymų pažeidimus arba iš esmės pakeičiantys apmokestinimo tam tikru mokesčiu tvarką ar apmokestinimo teisinio reglamentavimo bei taikymo principus, įsigaliotų ne anksčiau kaip po šešių mėnesių nuo jų paskelbimo dienos (3 dalis); tai netaikoma su atitinkamų metų valstybės biudžeto įstatymu susijusiems mokesčių įstatymų pakeitimams (4 dalis).

Taigi Mokesčių administravimo įstatymo (2004 m. balandžio 13 d. redakcija) 3 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta bendra taisyklė, kad minėti įstatymai, įskaitant turinčius įtakos valstybės biudžeto pajamų dydžiui, turi įsigalioti ne anksčiau kaip po šešių mėnesių nuo jų paskelbimo dienos, o 4 dalyje numatyta šios taisyklės išimtis, kad mokesčių įstatymų pakeitimai, turintys įtakos valstybės biudžeto pajamų dydžiui, gali įsigalioti nepaisant jų įsigaliojimui nustatyto šešių mėnesių termino, t. y. anksčiau.

5.7. Vadinas, pagal minėtą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Mokesčių administravimo įstatymo (2004 m. balandžio 13 d. redakcija) 3 straipsnio 4 dalyje ir aiškinamą kartu su įtvirtintuoju Biudžeto sandaros įstatymo 12 straipsnyje (2007 m. gruodžio 6 d. redakcija), mokesčių įstatymų pakeitimai, turintys įtakos valstybės biudžeto pajamų dydžiui, gali būti priimami kartu su valstybės biudžeto įstatymu (pirmiausia balsuojant dėl įstatymų, turinčių įtakos valstybės biudžeto pajamų dydžiui).

Pažymėtina, kad minėta Mokesčių administravimo įstatymo (2004 m. balandžio 13 d. redakcija) 3 straipsnio 4 dalyje numatyta nurodytų mokesčių įstatymų pakeitimų įsigaliojimo taisyklės išimtis negali būti vertinama kaip leidžianti priimant kiekvienų metų valstybės biudžeto įstatymą nesilaikyti šio straipsnio 3 dalyje nustatyto mokesčių įstatymų įsigaliojimo termino. Taip pat pažymėtina, kad šis teisinis reguliavimas turėtų būti taikomas tik išimtiniais atvejais.

5.8. Minėta, kad įstatymai, turėję įtakos valstybės biudžeto pajamų dydžiui, priimti 2008 m. gruodžio 18–19, 22–23 d., įsigaliojo 2008 m. gruodžio 30 d.–2009 m. sausio 1 d. ir buvo taikomi nuo naujųjų biudžetinių metų pradžios, t. y. nuo 2009 m. sausio 1 d. Taigi šie įstatymai įsigaliojo per itin trumpą laiką, nebuvo nustatytas ir vėlesnis jų taikymo pradžios terminas.

Kaip žinoma, dėl ekonomikos krizės 2008 metų antroje pusėje Lietuvoje susiklostė itin sunki ekonominė, finansinė padėtis.

5.9. Kaip minėta, Seimas, pagal Konstituciją valstybės biudžetą tvirtinantis įstatymu, negali nereaguoti į tokį esminį valstybės ekonominės ir finansinės būklės pakitimą, kai dėl ekonomikos krizės valstybėje susiklosto itin sunki ekonominė, finansinė padėtis; iš konstitucinės valstybės biudžeto sampratos, konstitucinio atsakingo valdymo principo kyla tai, kad valstybės biudžetas turi būti realus, jame numatytos pajamos ir išlaidos turi būti pagrįstos visuomenės ir valstybės reikmių bei galimybių įvertinimu.

Minėta, kad siekiu užtikrinti svarbų viešąjį interesą – garantuoti viešųjų finansų stabilumą, neleisti susidaryti pernelyg dideliame biudžeto deficitui valstybėje dėl ekonomikos krizės susiklosčius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, – lemiančiu skubių ir veiksmingų sprendimų būtinybę, konstituciškai pateisinamas nukrypimas nuo konstitucinio reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis* darant mokesčių įstatymų pakeitimus.

5.10. Konstatuotina, kad prašymo 15–18, 34–41 punktuose nurodytus mokesčių įstatymų pakeitimo įstatymus, turėjusius įtakos 2009 metų valstybės biudžeto pajamų dydžiui, Seimas priėmė reaguodamas į valstybėje dėl ekonomikos krizės susiklosčiusią padėtį ir siekdamas užtikrinti svarbų viešąjį interesą – garantuoti viešųjų finansų stabilumą ir neleisti susidaryti pernelyg dideliame biudžeto deficitui. Šiuo konstituciškai svarbiu tikslu, nusvėrusiu asmens interesą turėti daugiau laiko pasirengti įgyvendinti iš šių įstatymų kylančius reikalavimus ir lėmusiu skubių sprendimų būtinybę, yra pateisinamas nukrypimas nuo konstitucinio reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis*. Taigi nors nuo šio konstitucinio reikalavimo ir buvo nukrypta, konstitucinis teisinės valstybės

principas nepažeistas.

5.11. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad pagal įsigaliojimo tvarką konstitucinio teisinės valstybės principui neprieštarauja:

– Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnio papildymo ir įstatymo papildymo 3 priedu įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d.;

– Akcizų įstatymo 21, 22, 23, 24, 28, 33, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;

– Pelno mokesčio įstatymo 2, 5, 12, 34, 38², 41, 58 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 40¹ straipsniu ir IX¹ skyriumi įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d.;

– Pelno mokesčio įstatymo 3, 33, 34, 35, 55 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 2, 3 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d.;

– Pelno mokesčio įstatymo 5, 12, 26, 35, 36, 37, 53 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 37¹ bei 37² straipsniais ir įstatymo 3 priedėlio papildymo įstatymo 2 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 12 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 18 d.;

– Loterijų ir azartinių lošimų mokesčio įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;

– Mokesčio už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;

– Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 2, 19, 51, 56, 58, 91, 125¹ straipsnių pakeitimo ir 125¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d.;

– Pelno mokesčio įstatymo 2, 4, 5, 26, 41, 43, 54 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 1, 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;

– Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d.;

– Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 21 straipsnių pakeitimo ir priedo papildymo įstatymo 1 straipsnio pakeitimo ir 4 ir 5 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;

– Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.

6. Sprendžiant, ar prašymo 10, 11, 13, 14, 19, 20, 32, 33, 42–44 punktuose nurodyti įstatymai, turėję įtakos 2009 metų valstybės biudžeto išlaidų dydžiui, pagal įsigaliojimo tvarką neprieštarauja (-avo) konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad šiais įstatymais *inter alia* sumažintos kai kurios socialinės garantijos, tam tikrų sričių finansavimas; visi šie įstatymai, turėję įtakos 2009 metų valstybės biudžeto išlaidų dydžiui, įsigaliojo 2008 m. gruodžio

30 d.–2009 m. sausio 1 d. ir buvo taikomi nuo, t. y. nuo naujųjų biudžetinių metų pradžios, t. y. nuo 2009 m. sausio 1 d.

6.1. Minėta, kad iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principų paskirtis – užtikrinti asmens pasitikėjimą valstybe ir teise; teisinio reguliavimo pakeitimai turėtų būti daromi taip, kad asmenims, kurių teisei padėčiai jie turi įtakos, būtų užtikrinta reali galimybė prisitaikyti prie naujos teisinės situacijos; priimant įstatymus, kuriais nustatomos pareigos ar apribojimai asmenims, turi būti paisoma iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis*, t. y. laikotarpį nuo įstatymo oficialaus paskelbimo iki jo įsigaliojimo (taikymo pradžios), per kurį suinteresuoti asmenys galėtų pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius reikalavimus.

6.2. Pažymėtina, kad nukrypimas nuo reikalavimų, iš Konstitucijos kylančių valstybės biudžeto išlaidoms įtakos turinčių įstatymų priėmimui ir įsigaliojimui, *inter alia* reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis*, gali būti pateisinamas siekiu užtikrinti svarbų viešąjį interesą – garantuoti viešųjų finansų stabilumą, neleisti susidaryti pernelyg dideliame biudžeto deficite valstybėje dėl ekonomikos krizės susiklosčius itin sunkiai ekonominei ir finansinei padėčiai, – lemiančiu skubių ir veiksmingų sprendimų mažinti valstybės biudžeto išlaidas būtinybę.

6.3. Taip pat minėta, kad valstybės biudžeto išlaidų dydžiui turėję įtakos įstatymai, kuriais *inter alia* sumažintos kai kurios socialinės garantijos asmenims, priimti 2008 m. gruodžio 18–19, 22–23 d., o įsigaliojo 2008 m. gruodžio 30 d.–2009 m. sausio 1 d. ir buvo taikomi nuo 2009 metų pradžios, t. y. nuo biudžetinių metų pradžios. Taigi šie įstatymai įsigaliojo per itin trumpą laiką, nebuvo nustatytas ir vėlesnis jų taikymo pradžios terminas.

Minėta, kad dėl ekonomikos krizės 2008 metų antroje pusėje Lietuvoje susiklostė itin sunki ekonominė, finansinė padėtis.

6.4. Konstatuotina, kad prašymo 10, 11, 13, 14, 19, 20, 32, 33, 42–44 punktuose nurodytus įstatymus, turėjusius įtakos 2009 metų valstybės biudžeto išlaidų dydžiui, Seimas priėmė reaguodamas į valstybėje dėl ekonomikos krizės susiklosčiusią padėtį ir siekdamas užtikrinti svarbų viešąjį interesą – garantuoti viešųjų finansų stabilumą, neleisti susidaryti pernelyg dideliame biudžeto deficite. Šiuo konstituciškai svarbiu tikslu, nusvėrusiu asmens interesą turėti daugiau laiko prisitaikyti prie tam tikrus apribojimus nustatančio teisinio reguliavimo ir lėmusiu skubių sprendimų mažinti valstybės biudžeto išlaidas būtinybę, yra pateisinamas nukrypimas nuo konstitucinio reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis*. Taigi nors nuo šio konstitucinio reikalavimo ir buvo nukrypta, konstitucinis teisinės valstybės principas nepažeistas.

6.5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad pagal įsigaliojimo tvarką konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja (-avo):

– Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos

(atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;

- Gyventojų santaupų atkūrimo įstatymo 3, 5 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;
- Išmokų vaikams įstatymo 6, 8, 12, 13, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;
- Valstybinių pensijų įstatymo 4, 5, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;
- Minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio indeksavimo įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 19 d.;
- Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;
- Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹ straipsniu įstatymo 11 ir 15 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;
- Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 3 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d.;
- Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 23 d.;
- Mokesčių administravimo įstatymo 83 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.;
- Socialinės paramos mokiniams įstatymo 1, 5, 6, 7, 8, 10, 11 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymas, priimtas 2008 m. gruodžio 22 d.

VIII

Dėl Pelno mokesčio ir Gyventojų pajamų mokesčio įstatymų pakeitimų, priimtų 2009 m. vasario 19 d., atitikties konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia*, ar konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja:

- Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 19 d., 3 straipsnis tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo 1 straipsnio nuostata taikoma apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio pelno mokestį;
- Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 19 d., tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos taikomos apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio gyventojų pajamų

mokestį;

– Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 19 d., 3 straipsnis tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos taikomos apskaičiuojant ir deklaruojant 2009 metų mokestinio laikotarpio pajamas.

2. Seimas 2009 m. vasario 19 d. priėmė Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymą, įsigaliojusį 2009 m. kovo 5 d.

2.1. Šio įstatymo 1 straipsniu Pelno mokesčio įstatymo 12 straipsnis „Neapmokestinamosios pajamos“ papildytas 17 punktu, kuriame nustatyta:

„Mokesčiu neapmokestinamos šios Lietuvos vieneto bei užsienio vieneto per nuolatinės buveinės uždirbtos ir (arba) gautos pajamos: <...>

17) Lietuvos Respublikos įstatymuose arba kituose teisės aktuose nustatyto dydžio tiesioginės ir kitos kompensacinės išmokos pajamų lygiui palaikyti, kurias gauna žemės ūkio veiklą vykdančios vienetai.“

Taigi šiuo teisiniu reguliavimu neapmokestinamosioms pajamoms priskirta nauja pajamų rūšis – įstatymuose arba kituose teisės aktuose nustatyto dydžio tiesioginės ir kitos kompensacinės išmokos pajamų lygiui palaikyti, kurias gauna žemės ūkio veiklą vykdančios vienetai.

Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo 3 straipsnyje „Įstatymo taikymas“ nustatyta, kad „šio įstatymo 1 straipsnio nuostata taikoma apskaičiuojant 2009 metų ir vėlesnių metų mokestinių laikotarpių pelno mokestį“. „Valstybės žiniuose“ šis įstatymas oficialiai paskelbtas 2009 m. kovo 5 d. Vadinasi, šio įstatymo 3 straipsnyje nustatčius, kad teisinis reguliavimas, kuriuo neapmokestinamosioms pajamoms priskirta nauja pajamų rūšis, taikytinas apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio pelno mokestį, įsiterpta į jau prasidėjusio laikotarpio teisinius santykius, susijusius su pelno mokesčio apskaičiavimu, t. y. nustatyta šio įstatymo 1 straipsnio nuostatos grįžtamoji galia.

Pažymėtina, kad, Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo 1 straipsniu prie neapmokestinamųjų pajamų priskyrus naują pajamų rūšį, nustatytas pelno mokesčio mokėtojams, gaunantiems šios rūšies pajamų, palankesnis teisinis reguliavimas. Nagrinėjamoje konstitucinės justicijos byloje nėra argumentų teigti, kad šiuo teisiniu reguliavimu būtų buvę pakenkta kitiems teisinių santykių subjektams.

2.2. Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo 2 straipsniu Pelno mokesčio įstatymo 40¹ straipsnio „Fiziniam asmeniui paskirstyto pelno apmokestinimas pelno mokesčiu“ 1 dalis pakeista nekeičiant ja nustatyto pelno mokesčio tarifo dydžio, o tik patikslinant joje nustatytą fiziniams asmenims paskirstyto pelno apmokestinimo šiuo mokesčiu tvarką – ji turėjo būti taikoma tik vėlesniam mokestiniam laikotarpiui, nei buvo nustatyta ankstesniu teisiniu reguliavimu, t. y. paskirstant 2009 metų ir vėlesnių metų pelną (ar jo dalis).

Taigi, atsižvelgiant į tai, kad ši nuostata taikoma tik vėlesniam mokesčiniam laikotarpiui, nei buvo nustatyta ankstesniu teisiniu reguliavimu, konstatuotina, kad nebuvo nustatyta Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo 2 straipsnio nuostatų grįžtamoji galia. Vadinas, Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo 2 straipsnio nuostatos nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste nėra aktualios.

2.3. Sprendžiant, ar Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo 3 straipsnis tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo 1 straipsnio nuostata taikoma apskaičiuojant 2009 metų mokesčio laikotarpio pelno mokesį, neprieštaruoja konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, jog, kaip minėta, konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams, *inter alia* tai, kad teisės aktų galia būtų nukreipta į ateitį; įstatymų ir kitų teisės aktų grįžtamoji galia neleidžiama (*lex retro non agit*), nebent teisės aktu būtų sušvelninama teisinių santykių subjekto padėtis ir kartu nebūtų pakenkiama kitiems teisinių santykių subjektams (*lex benignior retro agit*).

Taigi principas *lex retro non agit* nėra absoliutus: galima jo išimtis, pagal kurią leidžiama teisės aktų, kuriais sušvelninama teisinių santykių subjektų padėtis ir kartu nepakenkiama kitiems teisinių santykių subjektams, grįžtamoji galia. Tokiu atveju nėra pažeidžiamas iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylantis teisėtų lūkesčių apsaugos reikalavimas.

2.4. Minėta, kad Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo 1 straipsnyje įtvirtintas pelno mokesčio mokėtojams, gaunantiems tam tikros rūšies pajamų, palankesnis teisinis reguliavimas, kuriuo nepakenkta kitiems teisinių santykių subjektams, todėl, atsižvelgiant į leistiną konstitucinio reikalavimo, kad teisės aktų galia būtų nukreipta į ateitį, išimtį, galėjo būti nustatyta jo grįžtamoji galia.

Taigi konstatuotina, kad, Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo 3 straipsnyje nustačius jo 1 straipsnio nuostatos grįžtamąją galią, iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylantys reikalavimai nepažeisti.

2.5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 19 d., 3 straipsnis tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo 1 straipsnio nuostata taikoma apskaičiuojant 2009 metų mokesčio laikotarpio pelno mokesį, neprieštaruoja konstituciniam teisinės valstybės principui.

3. Seimas 2009 m. vasario 19 d. priėmė Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatymą, įsigaliojusį 2009 m. kovo 5 d., kuriuo pakeitė 2008 m. gruodžio 23 d. priimto ir 2008 m. gruodžio 30 d. įsigaliojusio Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo (toliau –

Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas) 23 straipsnio „Įstatymo taikymas“ 3 dalį.

Šiame kontekste paminėtina, kad, Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo 4 straipsniu pakeitus ir naujai išdėsčius Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 6 straipsnį „Pajamų mokesčio tarifai“ (2008 m. gruodžio 23 d. redakcija), jo 1 dalyje nustatytas 15 procentų bendras pajamų mokesčio tarifas. Paminėtina ir tai, kad, Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo 12 straipsniu pakeitus ir naujai išdėsčius Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnį „Neapmokestinamosios pajamos“ (2008 m. gruodžio 23 d. redakcija), jo 1 dalies 51 punktu nepamokestinamosioms pajamoms priskirtos išmokos, mokamos vieneto (kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) dalyviams (nariams) skirstant šio vieneto pelną tik jeigu tą mokestinį laikotarpį, už kurį mokamos tos išmokos, šio vieneto pelnas (ar jo dalis) apmokestinamas taikant 0 procentų pelno mokesčio tarifą. Taigi kitos išmokos, mokamos vieneto (kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) dalyviams (nariams) skirstant šio vieneto pelną, nepriskirtos gyventojų pajamų mokesčiu neapmokestinamoms pajamoms, joms nenustatytas joks specialus gyventojų pajamų mokesčio tarifas, vadinasi, joms turėjo būti taikomas Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme nustatytas bendras 15 procentų tarifas.

3.1. Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo 23 straipsnio „Įstatymo taikymas“ 3 dalyje (2009 m. vasario 19 d. redakcija) nustatyta:

„3. Pajamoms iš realizuotos žemės ūkio produkcijos, užaugintos, taip pat užaugintos ir perdirbtos gyventojų nuosavybės teise turimoje, išsinuomotoje ar Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka gyventojui suteiktoje žemėje, ir ūkininkų ir jų partnerių gautoms (uždirbtoms) pajamoms, kurios po šio įstatymo įsigaliojimo bus apmokestinamos gyventojų pajamų mokesčiu, taip pat po šio įstatymo įsigaliojimo apmokestinamoms apyvartai proporcingoms išmokoms, mokamoms vieneto (kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) dalyviams (nariams) iš šio vieneto pelno, kurios iki šio įstatymo įsigaliojimo buvo priskiriamos neapmokestinamosioms gyventojų pajamoms, 2009 metais taikomas 5 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifas, o 2010 metais – 10 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifas. Iš tokiomis tarifais apmokestintų pajamų, apskaičiuojant gyventojų pajamų mokestį 2009 ir 2010 metų mokestiniais laikotarpiais, negali būti atimamos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 21 straipsnyje nurodytos išlaidos.“

Šiuo įstatymu pajamoms, kurioms 2009 ir 2010 metais taikytini sumažinti 5 ir 10 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifai, o ne bendras 15 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifas, priskirtos ir apyvartai proporcingos išmokos, mokamos vieneto (kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) dalyviams (nariams) iš šio vieneto pelno, kurios anksčiau, iki Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo įsigaliojimo 2008 m. gruodžio 30 d., buvo priskiriamos neapmokestinamosioms gyventojų pajamoms.

3.2. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip matyti iš Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamojo rašto, šiuo įstatymu siekta, kad gyventojų, kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) dalyvių, gaunamoms apyvartai proporcingoms išmokoms, kurios iki Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo įsigaliojimo 2008 m. gruodžio 30 d. buvo priskiriamos neapmokestinamosioms pajamoms, o jam įsigaliojus laikomos apmokestinamosiomis pajamomis, būtų taikomas toks pat sumažintus gyventojų pajamų mokesčio tarifus numatantis pereinamasis teisinis reguliavimas, koks nustatytas kitoms pajamoms iš žemės ūkio veiklos, Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymu priskirtoms gyventojų pajamų mokesčiu apmokestinamoms pajamoms.

Pažymėtina ir tai, kad pagal anksčiau galiojusias Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo nuostatas apmokestinimo gyventojų pajamų mokesčiu pereinamasis teisinis reguliavimas (pagal kurį 2009 metais taikytinas 5 procentų, o 2010 metais –10 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifas) apėmė tik tas pajamas iš žemės ūkio veiklos, kurias gyventojas gavo pats vykdydamas žemės ūkio veiklą, o gyventojas gaunamą žemės ūkio veiklą vykdančios kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) apyvartai proporcingų išmokų, nuo 2009 metų taip pat priskirtų apmokestinamosioms pajamoms, pereinamasis teisinis reguliavimas neapėmė.

Taigi pagal anksčiau galiojusį teisinį reguliavimą minėtoms apyvartai proporcingoms išmokoms, iš kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) pelno mokamoms šio vieneto dalyviams (nariams), 2009 ir 2010 metais turėjo būti taikomi ne atitinkamai 5 ir 10 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifai, o bendras 15 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifas.

3.3. Pažymėtina, kad Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatymas „Valstybės žiniuose“ oficialiai paskelbtas 2009 m. kovo 5 d. Vadinas, šiuo įstatymu apyvartai proporcingas išmokas, mokamas vieneto (kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) dalyviams (nariams) iš šio vieneto pelno, priskyrus pajamoms, kurioms, apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio gyventojų pajamų mokestį, taikytinas sumažintas 5 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifas, įsiterpta į jau prasidėjusio laikotarpio teisinius santykius, susijusius su gyventojų pajamų mokesčio apskaičiavimu, t. y. nustatyta įstatymo nuostatų grįžtamoji galia.

Pažymėtina, kad Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatymu minėtas išmokas, mokamas vieneto (kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) dalyviams (nariams) iš šio vieneto pelno, priskyrus

pajamoms, kurioms, apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio gyventojų pajamų mokestį, taikytinas sumažintas 5 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifas, nustatytas gyventojų pajamų mokesčio mokėtojams, gaunantiems šios rūšies pajamų, palankesnis teisinis reguliavimas. Nagrinėjamoje konstitucinės justicijos byloje nėra argumentų teigti, kad šiuo teisiniu reguliavimu būtų buvę pakenkta kitiems teisinių santykių subjektams.

3.4. Sprendžiant, ar Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatymas tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos taikomos apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio gyventojų pajamų mokestį, neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, jog, kaip minėta, iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylantis imperatyvas, kad įstatymų ir kitų teisės aktų grįžtamoji galia neleidžiama (*lex retro non agit*), nėra absoliutus: galima jo išimtis, pagal kurią leidžiama teisės aktų, kuriais sušvelninama teisinių santykių subjektų padėtis ir kartu nepakenkiama kitiems teisinių santykių subjektams, grįžtamoji galia.

3.5. Minėta, kad Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatyme įtvirtintas gyventojų pajamų mokesčio mokėtojams, gaunantiems tam tikros rūšies pajamų, palankesnis teisinis reguliavimas, kuriuo nepakenkta kitiems teisinių santykių subjektams, todėl, atsižvelgiant į leistiną konstitucinio reikalavimo, kad teisės aktų galia būtų nukreipta į ateitį, išimtį, galėjo būti nustatyta jo grįžtamoji galia.

Taigi konstatuotina, kad, Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatyme nustačius jo nuostatų grįžtamąją galią, iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylantys reikalavimai nepažeisti.

3.6. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatymas, priimtas 2009 m. vasario 19 d., tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos taikomos apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio gyventojų pajamų mokestį, neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

4. Seimas 2009 m. vasario 19 d. priėmė Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymą, įsigaliojusį 2009 m. kovo 5 d., ir jo 2 straipsnio 5, 6 dalimis pakeitė Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 20 straipsnio (2008 m. gruodžio 23 d. redakcija) atitinkamai 6, 7 dalis ir jas išdėstė taip:

„6. Asmenims, kuriems nustatytas 0–25 procentų darbingumo lygis, arba senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis, arba asmenims, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas sunkus neįgalumo lygis, taikomas mėnesio NPD yra 800 litų. Asmenims, kuriems nustatytas 30–55 procentų darbingumo lygis, arba senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas vidutinių ar nedidelių specialiųjų poreikių lygis, ar asmenims, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas vidutinis ar lengvas neįgalumo lygis, taikomas mėnesio NPD yra 600 litų. Atsiradus arba pasibaigus teisei į šioje dalyje nurodytą mėnesio NPD dydį, šis dydis pradamas arba nustojamas taikyti nuo kitą, negu atsirado arba pasibaigė teisė į jį, mėnesį gautų pajamų. Šioje dalyje nurodytiems gyventojams taikytina MNPD suma yra lygi jiems pagal šios dalies nuostatas atitinkamais mokestinio laikotarpio mėnesiais taikytinų NPD sumai, pridėjus pagal šio straipsnio 1 dalį šiems gyventojams apskaičiuotą MNPD dalį, proporcingą mokestinio laikotarpio mėnesių, kuriais jie neturėjo teisės į NPD pagal šios dalies nuostatas, skaičiui.

7. GMP yra lygios gyventojų mokestinio laikotarpio apmokestinamųjų pajamų, išskyrus išmokas, mokamas pasibaigus ar nutraukus gyvybės draudimo ar pensijų kaupimo sutartį, neviršijančias sumokėtų įmokų dydžio, sumai, neatėmus šio Įstatymo 21 straipsnyje nurodytų išlaidų ir gyventojui taikytino MNPD, ir metinio papildomo neapmokestinamojo pajamų dydžio (toliau – MPNPD).“

Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 20 straipsnio 6 dalyje (2009 m. vasario 19 d. redakcija) nustatyti didesni neapmokestinamieji pajamų dydžiai, taikytini asmenims, kuriems nustatytas tam tikras darbingumo arba neįgalumo lygis, ir senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims, kuriems nustatytas tam tikras specialiųjų poreikių lygis, taip pat nustatyta metinio neapmokestinamojo pajamų dydžio apskaičiavimo tvarka. Šio straipsnio 7 dalyje (2009 m. vasario 19 d. redakcija) nustatyta gyventojų metinių pajamų apskaičiavimo tvarka, *inter alia* tai, kad į jas įskaitomos tik apmokestinamosios mokestinio laikotarpio gyventojų pajamos; pagal anksčiau galiojusį teisinį reguliavimą apskaičiuojant gyventojų metines pajamas į jas turėjo būti įskaitomos ir tam tikros neapmokestinamosios pajamos.

4.1. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip matyti iš Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamojo rašto, šiuo įstatymu siekta nustatyti didesnę neapmokestinamąją pajamų dydį negalią turintiems gyventojams, sumažinant jų darbo užmokesčiui tenkančią mokesčio našta, taip pat nustatyti, kad gyventojų metinės pajamos, lemiančios jam taikytiną metinį neapmokestinamąjį pajamų dydį, būtų lygios tik apmokestinamųjų pajamų sumai, o neapmokestinamosios pajamos į gyventojų metines pajamas nebūtų įskaitomos.

4.2. Pažymėtina, kad kitomis Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių

pakeitimo įstatymo nuostatomis buvo padaryti šios konstitucinės justicijos bylos kontekste neesminiai Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatų pakeitimai.

4.3. Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo 3 straipsnyje „Įstatymo taikymas“ nustatyta, kad „šis įstatymas taikomas apskaičiuojant ir deklaruojant 2009 metų ir vėlesnių mokestinių laikotarpių pajamas“. „Valstybės žiniose“ šis įstatymas oficialiai paskelbtas 2009 m. kovo 5 d. Vadinasi, šio įstatymo 3 straipsnyje nustačius, kad teisinis reguliavimas, kuriuo įtvirtinti neapmokestinamieji pajamų dydžiai tam tikrų kategorijų asmenims ir pakeista gyventojų metinių pajamų apskaičiavimo tvarka, taikytinas apskaičiuojant ir deklaruojant 2009 metų mokestinio laikotarpio pajamas, įsiterpta į jau prasidėjusio laikotarpio teisinius santykius, susijusius su gyventojų pajamų apskaičiavimu ir deklaravimu, t. y. nustatyta įstatymo nuostatų grįžtamoji galia.

Pažymėtina, kad Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymu padidinus neapmokestinamuosius pajamų dydžius, taikytinus asmenims, kuriems nustatytas tam tikras darbingumo arba neįgalumo lygis, ir senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims, kuriems nustatytas tam tikras specialiųjų poreikių lygis, nustatytas šiems asmenims palankesnis teisinis reguliavimas; nustačius, kad apskaičiuojant gyventojų metines pajamas, lemiančias jam taikytiną metinį neapmokestinamąjį pajamų dydį, į jas nebeįskaitomos neapmokestinamosios pajamos, nustatytas gyventojų pajamų mokesčio mokėtojams palankesnis teisinis reguliavimas. Nagrinėjamoje konstitucinės justicijos byloje nėra argumentų teigti, kad šiuo teisiniu reguliavimu būtų buvę pakenkta kitiems teisinių santykių subjektams.

4.4. Sprendžiant, ar Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo 3 straipsnis tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos taikomos apskaičiuojant ir deklaruojant 2009 metų mokestinio laikotarpio pajamas, neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, jog, kaip minėta, iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylantis imperatyvas, kad įstatymų ir kitų teisės aktų grįžtamoji galia neleidžiama (*lex retro non agit*), nėra absoliutus: galima jo išimtis, pagal kurią leidžiama teisės aktų, kuriais sušvelninama teisinių santykių subjektų padėtis ir kartu nepakenkiama kitiems teisinių santykių subjektams, grįžtamoji galia.

4.5. Minėta, kad Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymu nustatytas gyventojų pajamų mokesčio mokėtojams palankesnis teisinis reguliavimas, kuriuo nepakenkta kitiems teisinių santykių subjektams, todėl, atsižvelgiant į leistiną konstitucinio reikalavimo, kad teisės aktų galia būtų nukreipta į ateitį, išimtį, galėjo būti nustatyta jo grįžtamoji galia.

Taigi konstatuotina, kad Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo 3 straipsnyje nustačius jo nuostatų grįžtamąją galią, iš konstitucinio teisinės valstybės

principo kylantys reikalavimai nepažeisti.

4.6. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo, priimto 2009 m. vasario 19 d., 3 straipsnis tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos taikomos apskaičiuojant ir deklaruojant 2009 metų mokestinio laikotarpio pajamas, neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

IX

Dėl Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) 1 dalies 1 punkto atitikties Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, šio straipsnio 3, 5 dalių, taip pat Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punkto (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija), Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1. Minėta, kad šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas tirs *inter alia*:

– Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad visų šiame įstatyme nustatytų rūšių valstybiniu socialiniu draudimu privalomai draudžiami asmenys, susiję su draudėju darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais, tuo pat metu iš šio draudėjo gaunantys pajamas iš sporto veiklos, atlikėjo veiklos arba pagal autorines sutartis, atitiktį Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad kai kurie savarankiškai dirbantys asmenys, įskaitant ūkininkus ir jų partnerius, privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti, atitiktį Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 5 dalies (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) atitiktį Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punkto (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai draudžiami ūkininkai ir jų partneriai, kaip jie apibrėžti Valstybinio socialinio draudimo įstatyme, atitiktį Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) atitiktį Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Paminėtina, kad Valstybinio socialinio draudimo įstatyme, kurio tam tikras nuostatas ginčija pareiškėjas, nustatytos *inter alia* valstybinio socialinio draudimo rūšys, valstybiniu

socialiniu draudimu draudžiamų asmenų kategorijos, valstybinio socialinio draudimo valdymo sistemos principai (1 straipsnio 1 dalis).

2.1. Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 3 straipsnyje „Socialinio draudimo rūšys“ (2006 m. birželio 6 d. redakcija) nustatyta, kad asmenys gali būti draudžiami penkių skirtingų rūšių valstybinio socialinio draudimu: pensijų, ligos ir motinystės, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu, sveikatos draudimu; šio įstatymo 4 straipsnio „Asmenys, draudžiami socialiniu draudimu pagal socialinio draudimo rūšis“ 1 dalyje (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) buvo nustatytas baigtinis sąrašas asmenų, kurie privalomai draudžiami visomis minėtomis valstybinio socialinio draudimo rūšimis.

2.2. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad:

– pagal Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalį (2008 m. lapkričio 11 d. redakcija) visi savarankiškai dirbantys asmenys (prie kurių pagal 2 straipsnio 8 dalį (2007 m. gruodžio 20 d. redakcija) nebuvo priskirti ūkininkai ir jų partneriai), išskyrus tuos, kurie verčiasi individualia veikla turėdami verslo liudijimus, buvo privalomai draudžiami tik valstybinio socialiniu pensijų draudimu pagrindinei pensijos daliai, o tie, kurių pajamų metinė suma yra lygi 12 minimaliųjų mėnesinių algų sumai arba didesnė, buvo privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu dar ir papildomai pensijos daliai;

– pagal Valstybinio socialinio draudimo įstatymą asmenys, gaunantys pajamas iš autorinės veiklos (8 straipsnio (2007 m. gruodžio 20 d. redakcija) 1 dalies 9 punktą), taip pat sportininkai ir atlikėjai iš viso nebuvo privalomai draudžiami valstybinio socialiniu draudimu.

2.3. Seimas 2008 m. gruodžio 19 d. priėmė Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 29, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, įsigaliojusį 2009 m. sausio 1 d., kuriuo įtvirtino kai kurias pareiškėjo ginčijamas nuostatas.

2.4. Ginčijamame Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punkte (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) buvo nustatyta: „Šio įstatymo 3 straipsnyje nustatytų rūšių socialiniu draudimu privalomai draudžiami asmenys, dirbantys pagal darbo sutartis, kandidatai į notarus (asesoriai), asmenys, atlygintinai einantys narystės pagrindu renkamasias pareigas ar paskirti į apygardų, miestų, rajonų, apylinkių rinkimų ir referendumo komisijas, taip pat asmenys, susiję su draudėju darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais taip, kaip šie santykiai apibrėžti Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, tuo pat metu iš šio draudėjo gaunantys pajamas iš sporto veiklos, atlikėjo veiklos arba pagal autorines sutartis.“

2.4.1. Ginčijamoje Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) buvo nustatyta: „Savarankiškai dirbantys asmenys, išskyrus tuos, kurie verčiasi individualia veikla turėdami verslo liudijimus, advokatus, advokatų padėjėjus, notarus, antstolius, privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos

dalims (šio įstatymo 3 straipsnio 1 punktas), ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti (šio įstatymo 3 straipsnio 2 punktas). Advokatai, advokatų padėjėjai, notariai, antstoliai privalomai draudžiami tik pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims (šio įstatymo 3 straipsnio 1 punktas).“

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtina, kad Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2 straipsnio 8 dalyje (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) buvo nustatyta, jog savarankiškai dirbančiais asmenimis laikytini *inter alia* ūkininkai ir jų partneriai, kaip jie apibrėžti šiame įstatyme.

2.4.2. Ginčijamoje Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 5 dalyje (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) buvo nustatyta: „Nuolatiniai Lietuvos Respublikos gyventojai, kurie gauna pajamas pagal autorines sutartis, iš draudėjo, su kuriuo jie nesusiję darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais taip, kaip šie santykiai apibrėžti Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims (šio įstatymo 3 straipsnio 1 punktas), ligos ir motinystės socialiniu draudimu (šio įstatymo 3 straipsnio 2 punktas) ir sveikatos draudimu (šio įstatymo 3 straipsnio 5 punktas). Nuolatiniai Lietuvos Respublikos gyventojai, gaunantys pajamas iš sporto veiklos ar atlikėjo veiklos, kaip šios sąvokos apibrėžtos Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, iš draudėjo, su kuriuo jie nesusiję darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais taip, kaip šie santykiai apibrėžti Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims (šio įstatymo 3 straipsnio 1 punktas), ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti (šio įstatymo 3 straipsnio 2 punktas) ir sveikatos draudimu (šio įstatymo 3 straipsnio 5 punktas).“

2.5. Apibendrinant pareiškėjo ginčijamą minėtą Valstybinio socialinio draudimo įstatyme įtvirtintą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad:

1) išplėtus valstybinio socialinio draudimu privalomai draudžiamų asmenų ratą, kai kurie iki tol nedrausti valstybinio socialinio draudimu asmenys pradėti privalomai drausti šiuo draudimu ir jiems nustatyta pareiga mokėti atitinkamas valstybinio socialinio draudimo įmokas:

– pagal 4 straipsnio 1 dalies 1 punktą (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) visų šiame įstatyme nustatytų rūšių valstybinio socialinio draudimu pradėti privalomai drausti asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, kai jie su draudėju yra susiję darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais taip, kaip šie santykiai apibrėžti Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme (toliau – darbo santykiai);

– pagal 4 straipsnio 3 dalį (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) ūkininkai ir jų partneriai (pagal 2 straipsnio 8 dalį (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) juos priskyrus prie savarankiškai

dirbančių asmenų) pradėti privalomai drausti pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti;

– pagal 4 straipsnio 5 dalį (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) su draudėju darbo santykiais nesusiję asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis, iš sporto arba atlikėjo veiklos, pradėti privalomai drausti pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, sveikatos draudimu, taip pat ligos ir motinystės socialiniu draudimu (gaunantys pajamas pagal autorines sutartis) arba šios rūšies draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti (gaunantys pajamas iš sporto ar atlikėjo veiklos);

2) kai kurie savarankiškai dirbantys asmenys pradėti privalomai drausti tam tikrų rūšių valstybiniu socialiniu draudimu ir jiems nustatyta pareiga mokėti papildomas valstybinio socialinio draudimo įmokas: pagal 4 straipsnio 3 dalį (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) kai kurie savarankiškai dirbantys asmenys (nebepriklausomai nuo jų pajamų dydžio, išskyrus tuos, kurie verčiasi individualia veikla turėdami verslo liudijimus, advokatus, advokatų padėjėjus, notarus, antstolius) pradėti privalomai drausti pensijų socialiniu draudimu ne tik pagrindinei, bet ir papildomai pensijos daliai, taip pat ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti;

3) asmenims, gaunantiems pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, nustatyta skirtinga valstybinio socialinio draudimo apimtis, atsižvelgiant į tai, ar jie su draudėju susiję darbo santykiais: pagal 4 straipsnio 1 dalies 1 punktą (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija), aiškinamą kartu su 4 straipsnio 5 dalimi, asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, jeigu jie su draudėju susiję darbo santykiais, privalomai draudžiami visų šiame įstatyme nustatytų rūšių valstybiniu socialiniu draudimu, o jeigu jie darbo santykiais su draudėju nesusiję, – draudžiami mažesne apimtimi, t. y. nedraudžiami nedarbo bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu.

3. Minėta, kad pareiškėjas abejoja, ar ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja atitinkamai Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

3.1. Konstitucijos 23 straipsnyje yra įtvirtinti nuosavybės neliečiamumas ir apsauga.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog konstitucinis socialinės darnos imperatyvas, konstituciniai teisingumo, protingumo, proporcingumo principai, kitos Konstitucijos nuostatos suponuoja tai, kad Konstitucijoje įtvirtinti nuosavybės neliečiamumas ir subjektinių nuosavybės teisių apsauga negali būti interpretuojami kaip pagrindas savininko teises ir interesus priešpriešinti viešajam interesui, kitų asmenų teisėms, laisvėms ir teisėtiems interesams (Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. kovo 14 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad pagal Konstituciją nuosavybės

teisė nėra absoliuti, ji gali būti įstatymu ribojama dėl nuosavybės objekto pobūdžio, dėl padarytų teisei priešingų veikų ir (arba) dėl visuomenei būtino ir konstituciškai pagrįsto poreikio; ribojant nuosavybės teises visais atvejais turi būti laikomasi šių sąlygų: ji gali būti ribojama tik remiantis įstatymu; apribojimai turi būti būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves, Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, visuomenei būtinus konstituciškai svarbius tikslus; turi būti paisoma proporcingumo principo (Konstitucinio Teismo *inter alia* 2000 m. gruodžio 21 d., 2006 m. kovo 14 d., 2009 m. balandžio 10 d., 2009 m. birželio 8 d. nutarimai), pagal kurį įstatymuose numatytos priemonės turi atitikti siekiamus visuomenei būtinus ir konstituciškai pagrįstus tikslus (Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas).

3.2. Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas visų asmenų lygybės principas. Konstitucinis Teismas, aiškindamas šio straipsnio nuostatas, ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis asmenų lygybės įstatymui principas reikalauja, kad teisėje pagrindinės teisės ir pareigos būtų įtvirtintos visiems vienodai; konstitucinis asmenų lygybės įstatymui principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais bei įpareigoja vienodus faktus vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai; konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia to, kad įstatymu gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingose padėtyse, atžvilgiu.

Pažymėtina, kad konstitucinis asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikri asmenys ar jų grupės būtų traktuojami skirtingai, nors tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 27 d., 2012 m. birželio 29 d., 2012 m. gruodžio 14 d. nutarimai).

Konstitucijoje, *inter alia* jos 29 straipsnyje, įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas neatsiejamas nuo konstitucinio teisinės valstybės principo, kuris yra universalus principas ir kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema bei pati Konstitucija (Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 28 d. nutarimas).

3.3. Konstitucinis Teismas taip pat ne kartą yra konstatavęs, kad vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų yra konstitucinis proporcingumo principas, kuris reiškia, kad įstatyme numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir kad šios priemonės neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti (Konstitucinio Teismo *inter alia* 2008 m. rugsėjo 17 d., 2011 m. sausio 31 d., 2012 m. birželio 29 d. nutarimai).

3.4. Šios konstitucinės justicijos bylos, kurioje *inter alia* tiriamas ir vertinamas su privalomuoju socialiniu draudimu susijęs teisinis reguliavimas, kontekste paminėtina, kad Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, jog Konstitucijos 52 straipsnio

nuostatomis išreiškiamas valstybės socialinis pobūdis; pagal Konstituciją kiekvienas pilietis turi teisę į socialinę apsaugą, socialiniam aprūpinimui, t. y. visuomenės prisidėjimui prie išlaikymo tų savo narių, kurie negali dėl įstatymuose numatytų svarbių priežasčių apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba yra nepakankamai aprūpinti, pripažįstamas konstitucinės vertybės statusas (Konstitucinio Teismo *inter alia* 2008 m. balandžio 19 d., 2009 m. rugsėjo 2 d., 2010 m. gruodžio 14 d. nutarimai); valstybė turi kurti tokią socialinio aprūpinimo sistemą, kuri padėtų išlaikyti asmens orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas, o prireikus suteiktų asmeniui būtiną socialinę pagalbą (Konstitucinio Teismo *inter alia* 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2012 m. vasario 6 d. nutarimas).

3.4.1. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad socialinės apsaugos, socialinės paramos santykių teisinio reguliavimo turinį lemia įvairūs veiksniai, *inter alia* valstybės ir visuomenės išteklių, materialinės ir finansinės galimybės. Įstatymų leidėjas, paisydamas Konstitucijos, reguliuodamas minėtus santykius turi plačią diskreciją (Konstitucinio Teismo *inter alia* 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2012 m. birželio 29 d. nutarimas).

3.4.2. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad socialinio draudimo paskirtis – teikti asmenims gyvenimui reikalingas lėšas ir paslaugas, jei jie negali dėl įstatyme numatytų priežasčių apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba dėl įstatyme numatytų priežasčių turi papildomai išlaidų (Konstitucinio Teismo 1997 m. kovo 12 d. nutarimas). Sukurtos socialinio draudimo sistemos paskirtis – ne vien išmokėti socialinio draudimo pensijas ir pašalpas, bet pirmiausia surinkti visas įstatymo numatytas lėšas (Konstitucinio Teismo 1997 m. kovo 12 d. nutarimas). Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos, laiduojančios piliečiams teisę į pensinį aprūpinimą ir socialinę paramą, suponuoja įstatymų leidėjo pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas valstybei įgyvendinti jos konstitucinę priedermę laiduoti piliečiams teisę į socialinę apsaugą, užtikrintų lėšų, būtinų pensijoms bei socialinei paramai, sukaupimą ir šių pensijų mokėjimą bei socialinės paramos teikimą (Konstitucinio Teismo *inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. spalio 22 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas). Kitaip nebūtų realizuota valstybei tenkanti pareiga nustatyti pakankamas Konstitucijoje įtvirtintų teisių įgyvendinimo ir teisinio gynimo priemonės (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas).

3.4.3. Teisinis reguliavimas turi sudaryti prielaidas atitinkamą valstybei tenkančią našta paskirstyti – žinoma, atsižvelgiant *inter alia* į konstitucinį solidarumo principą, konstitucinius socialinės darnos ir teisingumo imperatyvus, – visuomenės nariams, tačiau taip, kad pareigos mokėti valstybinio socialinio draudimo įmokas vykdymas netaptų asmeniui per sunkia našta ir asmuo dėl to, kad vykdo šią pareigą, pats netaptų socialiai remtinu (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 26 d., 2007 m. spalio 22 d. nutarimai). Nustatant dirbantiems (aktyvią ekonominę veiklą vykdančiams) asmenims pareigą mokėti valstybinio socialinio draudimo įmokas yra galimos

įvairios sąlygos, lemiančios šios pareigos atsiradimą, taip pat yra galimi įvairūs šias sąlygas apibrėžiantys kriterijai. Savaiame suprantama, valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimą galima susieti su tuo, kad asmuo gauna draudžiamųjų pajamų ir galima įstatymu nustatyti atitinkamą minimalų tokių pajamų dydį (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimas).

4. Pareiškėjas savo abejonės dėl Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) 1 dalies 1 punkto, 3 dalies nurodytais aspektais, šio straipsnio 5 dalies atitikties Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui grindžia *inter alia* tuo, kad valstybė negali įpareigoti autorių, sportininkų, atlikėjų, ūkininkų ir jų partnerių, kai kurių kitų savarankiškai dirbančių asmenų dalyvauti valstybinio socialinio draudimo sistemoje ir draustis šiuo draudimu arba tam tikrų rūšių šiuo draudimu. Pasak jo, tokių asmenų darbas nėra reguliarus ir prognozuojamas, jų gaunamos pajamos yra nepastovios, todėl privalomas jų draudimas prieštarauja pačiai socialinio draudimo teisinės sąvokos esmei; nustatydamą privalomą nurodytų kategorijų asmenų valstybinį socialinį draudimą valstybė nepagrįstai perskirto jų pajamas, taip pažeisdama Konstitucijos 23 straipsnį.

5. Sprendžiant, ar pareiškėjo ginčijamos Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio nuostatos neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui tuo aspektu, kad jomis buvo apribota asmenų teisė į nuosavybę, reikia įvertinti, ar ginčijamu teisiniu reguliavimu, kuriuo, kaip minėta, iki tol valstybinio socialinio draudimu nedrausti tam tikrų kategorijų asmenys pradėti privalomai drausti šiuo draudimu ir jiems nustatyta pareiga mokėti valstybinio socialinio draudimo įmokas, taip pat kai kurie savarankiškai dirbantys asmenys pradėti privalomai drausti tam tikros rūšies šiuo draudimu ir jiems nustatyta pareiga mokėti papildomas valstybinio socialinio draudimo įmokas, buvo siekiama užtikrinti visuomenei būtiną ir konstituciškai pagrįstą poreikį, taip pat ar tai buvo daroma laikantis kitų iš Konstitucijos kylančių reikalavimų.

5.1. Minėta, kad ginčijamame Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punkte (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) *inter alia* buvo nustatyta, kad iki tol valstybinio socialinio draudimu nedrausti asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, kai jie su draudėju susiję darbo santykiais, privalomai draudžiami visų šiame įstatyme nustatytų rūšių socialiniu draudimu, o šio straipsnio 5 dalyje (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) nustatyta, kad iki tol valstybinio socialinio draudimu nedrausti asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, kai jie su draudėju nesusiję darbo santykiais, privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, sveikatos draudimu, taip pat ligos ir motinystės socialiniu draudimu (autoriai) arba šios rūšies draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti (sportininkai ir atlikėjai).

Minėta ir tai, kad ginčijamoje Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) *inter alia* buvo nustatyta, kad kai kurie savarankiškai dirbantys asmenys, įskaitant ūkininkus ir jų partnerius (pagal 2 straipsnio 8 dalį (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija), privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti.

Taigi šiuo ginčijamu teisiniu reguliavimu, kaip minėta, asmenims, gaunantiems pajamas pagal autorines sutartis arba iš atlikėjo ar sporto veiklos, ūkininkams ir jų partneriams, kai kuriems kitiems savarankiškai dirbantiems asmenims, t. y. toms kategorijoms asmenų, kurie iki tol iš viso nebuvo draudžiami privalomuoju valstybinio socialiniu draudimu arba kai kurių rūšių šiuo draudimu, nustačius pareigą mokėti atitinkamas socialinio draudimo įmokas, buvo išplėstas valstybinio socialiniu draudimu privalomai draudžiamų asmenų ratas arba juo draudžiami asmenys pradėti privalomai drausti tam tikrų rūšių valstybinio socialiniu draudimu.

5.1.1. Šiame nutarime minėta, kad Konstitucijos 52 straipsnio nuostatomis išreiškiamas valstybės socialinis pobūdis, o socialiniam aprūpinimui pripažįstamas konstitucinės vertybės statusas; pagal Konstituciją kiekvienas pilietis turi teisę į socialinę apsaugą. Taip pat minėta, kad socialinio draudimo paskirtis – teikti asmenims gyvenimui reikalingas lėšas ir paslaugas, jei jie negali dėl įstatyme numatytų priežasčių apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų. Minėta ir tai, kad Konstitucijos 52 straipsnio nuostatos suponuoja įstatymų leidėjo pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas valstybei įgyvendinti savo konstitucinę priedermę laiduoti piliečiams teisę į socialinę apsaugą, užtikrintų lėšų, būtinų pensijoms bei socialinei paramai, sukauvimą ir šių pensijų mokėjimą bei socialinės paramos teikimą; tas teisinis reguliavimas turi sudaryti prielaidas atitinkamą valstybei tenkančią našta paskirstyti – žinoma, atsižvelgiant *inter alia* į konstitucinį solidarumo principą, konstitucinius socialinės darnos ir teisingumo imperatyvus, – visuomenės nariams, tačiau taip, kad pareigos mokėti valstybinio socialinio draudimo įmokas vykdymas netaptų asmeniui per sunkia našta. Įstatymų leidėjas, paisydamas Konstitucijos, reguliuodamas socialinės apsaugos, socialinės paramos santykius, turi plačią diskreciją.

5.1.2. Šiame kontekste pažymėtina, kad asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, ūkininkai ir jų partneriai, kai kurie kiti savarankiškai dirbantys asmenys, iki tol neturėję privalomai dalyvauti valstybinio socialinio draudimo sistemoje arba draustis tam tikrų rūšių šiuo draudimu, pagal Konstituciją turi teisę į socialinę apsaugą. Vadinasi, įstatymų leidėjas, pasinaudodamas savo diskrecija reguliuoti socialinės apsaugos santykius ir įvertinęs visas aplinkybes, *inter alia* tai, kad minėtoms kategorijoms priklausantys asmenys yra ekonomiškai aktyvi visuomenės dalis, galinti prisidėti prie socialinės apsaugos sistemos kūrimo, ginčijamu teisiniu reguliavimu šiems asmenims nustatydamas pareigą mokėti valstybinio socialinio

draudimo įmokas, siekė įgyvendinti iš Konstitucijos kylančią valstybės pareigą laiduoti autoriams, sportininkams, atlikėjams, ūkininkams ir jų partneriams, kai kuriems kitiems savarankiškai dirbantiems asmenims teisę į socialinę apsaugą, *inter alia* jų teisę gauti Konstitucijoje nustatytas pensijas ir kitas socialinio aprūpinimo išmokas. Pažymėtina ir tai, kad tokiu teisiniu reguliavimu įstatymų leidėjas kartu įgyvendino visuomenės solidarumo, socialinės darnos ir teisingumo imperatyvus, pagal kuriuos valstybei tenkanti socialinės apsaugos našta paskirstoma visiems visuomenės nariams, siekė užtikrinti lėšų, būtinų pensijoms bei socialinei paramai mokėti, sukaupimą.

Vadinasi, Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) nustatydamas kai kurių savarankiškai dirbančių asmenų, įskaitant ūkininkus ir jų partnerius, pareigą privalomai draustis valstybiniu socialiniu draudimu (pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, taip pat ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti), t. y. pareigą mokėti atitinkamas valstybinio socialinio draudimo įmokas, 4 straipsnio 1 dalies 1 punkte (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) ir 5 dalyje (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) nustatydamas asmenų, gaunančių pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, pareigą privalomai draustis visų šiame įstatyme nustatytų rūšių valstybiniu socialiniu draudimu, kai šie asmenys susiję su draudėju darbo santykiais, arba tam tikrų rūšių valstybiniu socialiniu draudimu, kai šie asmenys su draudėju nesusiję darbo santykiais, t. y. pareigą mokėti atitinkamas valstybinio socialinio draudimo įmokas, įstatymų leidėjas užtikrino visuomenei būtiną ir konstituciškai pagrįstą tikslą – garantuoti Konstitucijos laiduojamą teisę į socialinę apsaugą, teisę gauti Konstitucijoje nustatytas pensijas ir kitas socialinio aprūpinimo išmokas, *inter alia* motinystės ir tėvystės atostogų metu, tinkamos socialinės paramos teikimą tais atvejais, kai šie asmenys dėl įstatyme numatytų priežasčių negali apsirūpinti patys arba dėl įstatyme numatytų priežasčių turi papildomų išlaidų. Siekdamas šių tikslų, įstatymų leidėjas privalėjo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų užtikrintas lėšų, būtinų tokioms socialinėms išmokoms mokėti, sukaupimas.

Taigi nėra pagrindo teigti, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu buvo pažeistas Konstitucijos 23 straipsnis, konstitucinis teisinės valstybės principas.

5.1.3. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punktas (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad visų šiame įstatyme nustatytų rūšių valstybiniu socialiniu draudimu privalomai draudžiami asmenys, susiję su draudėju darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais, tuo pat metu iš šio draudėjo gaunantys pajamas iš sporto veiklos, atlikėjo veiklos arba pagal autorines sutartis, 4 straipsnio 3 dalis (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad kai kurie savarankiškai dirbantys asmenys, įskaitant ūkininkus ir jų partnerius,

privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti, 4 straipsnio 5 dalis (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

5.2. Minėta, kad pareiškėjas abejoja *inter alia* Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) jo nurodytu aspektu atitiktimi Konstitucijos 29 straipsniui.

Pareiškėjo abejonės grindžiamos tuo, kad asmenims, gaunantiems pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, nustačius skirtingą privalomojo socialinio draudimo apimtį atsižvelgiant į tai, ar jie tuo pat metu su draudėju yra susiję darbo santykiais, pažeistas asmenų lygiateisiškumo principas.

5.2.1. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime minėta, kad socialinės apsaugos, socialinės paramos santykių teisinio reguliavimo turinį lemia įvairūs veiksniai, *inter alia* valstybės ir visuomenės ištekliai, materialinės ir finansinės galimybės, todėl įstatymų leidėjas, reguliuodamas šiuos santykius, turi plačią diskreciją. Juos reguliuodamas jis privalo paisyti Konstitucijos. Minėta ir tai, kad laiduojant asmenims socialinę apsaugą ir nustatant dirbantiems (vykdantiems aktyvią ekonominę veiklą) asmenims pareigą mokėti valstybinio socialinio draudimo įmokas yra galimos įvairios sąlygos, lemiančios šios pareigos atsiradimą, taip pat galimi įvairūs šias sąlygas apibrėžiantys kriterijai.

5.2.2. Minėta ir tai, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia to, kad įstatymu gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingose padėtyse, atžvilgiu; šis principas būtų pažeistas, jeigu tam tikri asmenys ar jų grupės būtų traktuojami skirtingai, nors tarp jų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas.

5.2.3. Kaip minėta, pagal ginčijamą Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punktą (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, su draudėju tuo pat metu susiję darbo santykiais, privalomai draudžiami visų šiame įstatyme nustatytų rūšių socialiniu draudimu. Minėta ir tai, kad pagal Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 5 dalį (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) šie asmenys, su draudėju nesusiję darbo santykiais, privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, sveikatos draudimu bei atitinkamai ligos ir motinystės socialiniu draudimu arba ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti, t. y. kitaip negu autoriai, sportininkai ir atlikėjai, kurie su draudėju susiję darbo santykiais, nedraudžiami nedarbo socialiniu draudimu bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu.

Taigi asmenims, gaunantiems pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, nustatyta skirtinga valstybinio socialinio draudimo apimtis atsižvelgiant į tai, ar jie su draudėju susiję darbo santykiais: minėti asmenys, su draudėju susiję darbo santykiais, draudžiami didesne apimtimi nei tokie pat asmenys, su draudėju nesusiję darbo santykiais.

5.2.4. Šiame kontekste pažymėtina, kad asmenų, gaunančių pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, kai jie su draudėju susiję darbo santykiais, teisinė padėtis iš esmės skiriasi nuo asmenų, gaunančių pajamas pagal autorines sutartis iš sporto ar atlikėjo veiklos, dirbančių pagal atskiras sutartis ir su draudėju nesusijusių darbo santykiais, teisinės padėties, *inter alia* tuo, kad su draudėju darbo santykiais susijusių autorių, sportininkų, atlikėjų darbui būdingas tęstinumas, pastovumas, o su tuo pačiu darbdaviu jų vykdoma autorinė, sportinė ar atlikėjo veikla traktuotina kaip papildoma to paties pobūdžio veikla; tuo tarpu asmenų, gaunančių pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, kai jie su draudėju nesusiję darbo santykiais, veikla traktuotina kaip vienkartinė veikla, kuriai nebūdingas pastovumas ir (arba) tęstinumas.

5.2.5. Paminėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo (2003 m. gruodžio 16 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 2, 5 straipsnius nedarbo socialiniu draudimu kompensuojamos asmens, atleisto iš darbo ar tarnybos, dėl nedarbo negautos pajamos (jų dalis). Pagal Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo (2003 m. lapkričio 11 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 2, 4 straipsnius nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu kompensuojamos asmens, kuriam už darbą ar tarnybą mokamas darbo užmokestis arba kuris atlieka profesinės veiklos praktiką įstaigoje ar įmonėje, dėl draudžiamųjų įvykių (nelaimingų atsitikimų darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo ar profesinių ligų) negautos pajamos.

Taigi, atsižvelgiant į minėtą nedarbo socialinio draudimo bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo paskirtį kompensuoti minėtas negautas pajamas, asmenis, gaunančius pajamas pagal autorinės sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, kai jie su draudėju susiję darbo santykiais, kuriems būdingas tęstinumas ir pastovumas, kitaip nei asmenis, gaunančius tokias pajamas, bet su draudėju nesusijusius darbo santykiais, tikslinga drausti šių rūšių valstybinio socialiniu draudimu.

5.2.6. Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad iš Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 29, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, priimto 2008 m. gruodžio 18 d., projekto aiškinamojo rašto matyti, kad vienas iš įstatymų leidėjo tikslų nustatant ginčijamą teisinį reguliavimą buvo siekis išvengti paplitusios praktikos asmenims, su draudėju susijusiems darbo santykiais, be darbo užmokesčio, mokėti autorinį atlyginimą, taip siekiant išvengti valstybinio socialinio draudimo įmokų, kurias moka nuolatinį darbą pagal darbo sutartis dirbantys darbuotojai.

5.2.7. Konstatuotina, kad įstatymų leidėjas, turėdamas diskreciją reguliuoti socialinės

apsaugos, socialinės paramos santykius, siekdamas išvengti nesąžiningo valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimo, atsižvelgdamas į tai, kad asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, dirbantys dar ir pagal darbo sutartį tam pačiam darbdaviui, t. y. su draudėju susiję darbo santykiais, ir asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos tuomet, kai su užsakovu nėra susiję darbo santykiais, priklauso iš esmės skirtingoms asmenų kategorijoms, pagrįstai šias asmenų grupes traktavo kaip esančias skirtingoje teisinėje padėtyje ir jų atžvilgiu galėjo nustatyti skirtingą teisinį reguliavimą.

Taigi nėra pagrindo teigti, kad ginčijamas Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punktas (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija), pagal kurį asmenims, gaunantiems pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, su draudėju susijusiems darbo santykiais, buvo nustatyta didesnė privalomojo socialinio draudimo apimtis nei tiems asmenims, gaunantiems pajamas pagal autorines sutartis arba iš sporto ar atlikėjo veiklos, kurie su draudėju nėra susiję darbo santykiais, prieštaravo Konstitucijos 29 straipsniui.

5.2.8. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punktas (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatyta, kad visų šiame įstatyme nustatytų rūšių socialiniu draudimu privalomai draudžiami asmenys, susiję su draudėju darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais, tuo pat metu iš šio draudėjo gaunantys pajamas iš sporto veiklos, atlikėjo veiklos arba pagal autorines sutartis, neprieštaravo Konstitucijos 29 straipsniui.

6. Minėta, kad pareiškėjas šioje konstitucinės justicijos byloje taip pat abejoja Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punkto (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) tiek, kiek jame nustatyta, kad valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai draudžiami ūkininkai ir jų partneriai, kaip jie apibrėžti Valstybinio socialinio draudimo įstatyme, atitiktimi Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Pareiškėjas savo abejones dėl šio teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui grindžia tais pačiais argumentais, kaip ir dėl ginčijamų Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) nuostatų atitikties Konstitucijai.

6.1. Paminėtina, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme *inter alia* nustatyta, kokių kategorijų asmenys draudžiami valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, kokios yra valstybinio socialinio draudimo pensijų rūšys, jų apskaičiavimo ir mokėjimo pagrindai.

Šiai konstitucinės justicijos bylai aktuali aspektu pažymėtina, kad pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio „Asmenys, draudžiami valstybiniu socialiniu pensijų draudimu“ 1 dalies (2007 m. gruodžio 20 d. redakcija) 8, 9 punktus valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, be kitų kategorijų asmenų, privalomai buvo draudžiami savarankiškai dirbantys

asmenys, kaip jie buvo apibrėžti Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje (2007 m. gruodžio 20 d. redakcija) kartu su 2 straipsnio 8 dalimi (2007 m. gruodžio 20 d. redakcija), – individualių įmonių savininkai, tikrųjų ūkinių bendrijų nariai, komanditinių ūkinių bendrijų tikrieji nariai, taip pat asmenys, kurie verčiasi individualia veikla, išskyrus tuos, kurie verčiasi individualia veikla turėdami verslo liudijimus, o pagal 3 dalį (2007 m. gruodžio 20 d. redakcija) šiame straipsnyje nenurodyti asmenys, įskaitant ūkininkus ir jų partnerius, kurie nebuvo privalomai draudžiami valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, galėjo tai daryti savanoriškai.

6.2. Seimas 2008 m. gruodžio 18 d. priėmė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 6, 8, 14, 19, 56 straipsnių pakeitimo įstatymą, įsigaliojusį 2009 m. sausio 1 d., ir juo *inter alia* pakeitė Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punktą (2007 m. gruodžio 20 d. redakcija).

Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punkte (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) buvo nustatyta: „Valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai draudžiami individualių įmonių savininkai, tikrųjų ūkinių bendrijų nariai, komanditinių ūkinių bendrijų tikrieji nariai, taip pat asmenys, kurie verčiasi individualia veikla, kaip ji apibrėžta Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme (advokatai, advokatų padėjėjai, notariai, antstoliai ir kiti asmenys), išskyrus individualią veiklą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą (toliau – savarankiškai dirbantys asmenys), taip pat ūkininkai ir jų partneriai, kaip jie apibrėžti Valstybinio socialinio draudimo įstatyme (toliau – ūkininkai ir jų partneriai).“

Taigi, pagal Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punktą (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija), iki tol valstybiniu socialiniu pensijų draudimu galėjusiems draustis savanoriškai ūkininkams ir jų partneriams buvo nustatyta pareiga privalomai draustis šios rūšies valstybiniu socialiniu draudimu. Tai reiškia, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punkte (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu įstatymų leidėjas išplėtė asmenų, privalomai draudžiamų valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, ratą.

6.3. Pažymėtina, jog Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punkte (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai draudžiami ūkininkai ir jų partneriai, pareiškėjo ginčijamu aspektu iš esmės tapatus Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija), aiškinamoje kartu su šio įstatymo 2 straipsnio 8 dalimi (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija), įtvirtintam teisiniam reguliavimui, pagal kurį kai kurie savarankiškai dirbantys asmenys, įskaitant ūkininkus ir jų partnerius, privalomai draudžiami *inter alia* pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims.

6.4. Šiame nutarime konstatavus, kad Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio

3 dalis (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad kai kurie savarankiškai dirbantys asmenys, įskaitant ūkininkus ir jų partnerius, privalomai draudžiami *inter alia* pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina, kad Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punktas (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai draudžiami ūkininkai ir jų partneriai, kaip jie apibrėžti Valstybinio socialinio draudimo įstatyme, neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

7. Kaip minėta, pareiškėjas šioje konstitucinės justicijos byloje abejoja ir Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) atitiktimi Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Pareiškėjas savo abejones dėl šio teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui grindžia tais pačiais argumentais, kaip ir dėl ginčijamų Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) 1 dalies 1 punkto, 5 dalies nuostatų atitikties Konstitucijai.

7.1. Paminėtina, kad Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatyme *inter alia* nustatyta, kurie asmenys privalomai draudžiami ligos ir motinystės socialiniu draudimu.

Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio „Asmenys, draudžiami ligos ir motinystės socialiniu draudimu“ 1 dalyje (2007 m. gruodžio 20 d. redakcija) buvo nustatyta, kad ligos ir motinystės socialiniu draudimu privalomai draudžiami Valstybinio socialinio draudimo įstatyme 4 straipsnio 1 dalyje nurodyti asmenys (t. y. asmenys, dirbantys pagal darbo sutartis, kandidatai į notarus (asesoriai), asmenys, atlygintinai einantys narystės pagrindu renkamasias pareigas ar paskirti į rinkimų ir referendumo komisijas, valstybės politikai, teisėjai, valstybės pareigūnai, valstybės tarnautojai, į tarptautines institucijas deleguoti asmenys), o pagal 2 dalį (2007 m. gruodžio 20 d. redakcija) visi kiti asmenys, įskaitant ūkininkus ir jų partnerius, autorius, sportininkus, atlikėjus, turėjo teisę šios rūšies valstybiniu socialiniu draudimu draustis savanoriškai.

7.2. Seimas 2008 m. gruodžio 18 d. priėmė Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 4, 5, 6, 8, 9, 16, 18¹, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, įsigaliojusį 2009 m. sausio 1 d.; jo 2 straipsniu Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnis (2007 m. gruodžio 20 d. redakcija) buvo pakeistas ir papildytas naujomis 2 ir 3 dalimis.

Ginčijamoje Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) 3 dalyje nustatyta: „Asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis, ligos ir motinystės socialiniu draudimu draudžiami ligos, profesinės rehabilitacijos, motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpoms.“

Taigi, Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) nustačius, kad iki tol savarankiškai šios rūšies draudimu galėję draustis asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis, ligos ir motinystės socialiniu draudimu ligos, profesinės reabilitacijos, motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpoms draudžiami privalomai, išplėstas asmenų, kuriems nustatyta pareiga draustis ligos ir motinystės socialiniu draudimu, ratas.

7.3. Pažymėtina, jog Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek juo nustatyta, kad asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis, privalomai draudžiami ligos ir motinystės socialiniu draudimu nurodytoms socialinio draudimo pašalpoms, pareiškėjo ginčijamu aspektu iš esmės tapatus Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) 1 dalies 1 punkte, 5 dalyje įtvirtintam teisiniam reguliavimui, pagal kurį asmenys, gaunantys pajamas pagal autorines sutartis, privalomai draudžiami ligos ir motinystės socialiniu draudimu.

7.4. Šiame nutarime konstatavus, kad Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija) 1 dalies 1 punktas, 5 dalis neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui, remiantis tais pačiais argumentais konstatuotina ir tai, kad Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalis (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija) neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56, 69, 80 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Seimo statuto 177 straipsnio 1 dalies (2008 m. gruodžio 16 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 146-5868) nuostata „ne vėliau kaip gruodžio 23 dieną skiriamas valstybės biudžeto projekto antrasis svarstymas“ neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6020) pagal priėmimo tvarką neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijai pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką neprieštarauja (neprieštaravo):

– Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams

namams modernizuoti įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6024);

– Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹ straipsniu įstatymo 11 ir 15 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6025);

– Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 2, 19, 51, 56, 58, 91, 125¹ straipsnių pakeitimo ir 125¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6034);

– Lietuvos Respublikos kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 3 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6031);

– Lietuvos Respublikos kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6032);

– Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 2, 4, 5, 26, 41, 43, 54 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 1, 3 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6030);

– Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6033);

– Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 21 straipsnių pakeitimo ir priedo papildymo įstatymo 1 straipsnio pakeitimo ir 4 ir 5 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6028);

– Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6029);

– Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 83 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6023);

– Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymo 1, 5, 6, 7, 8, 10, 11 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6027);

– Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taikomo 2009 metais, įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6011).

4. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijai pagal įsigaliojimo tvarką neprieštarauja:

– Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnio papildymo ir įstatymo papildymo 3 priedu įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6004);

– Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo 21, 22, 23, 24, 28, 33, 34, 35 ir 37 straipsnių

pakeitimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6005);

– Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 2, 5, 12, 34, 38², 41, 58 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 40¹ straipsniu ir IX¹ skyriumi įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6000);

– Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 3, 33, 34, 35, 55 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 2, 3 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6001);

– Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 5, 12, 26, 35, 36, 37, 53 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 37¹ bei 37² straipsniais ir įstatymo 3 priedėlio papildymo įstatymo 2 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 12 straipsnio pakeitimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6002);

– Lietuvos Respublikos loterijų ir azartinių lošimų mokesčio įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6006);

– Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6007);

– Lietuvos Respublikos gyventojų santaupų atkūrimo įstatymo 3, 5 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6015);

– Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 6, 8, 12, 13, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6016);

– Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 4, 5, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6014);

– Lietuvos Respublikos minimaliojo darbo užmokesčio dydžių, socialinės apsaugos išmokų ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio indeksavimo įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 149-6013).

5. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 12, 40¹ straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 25-976) 3 straipsnis tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo 1 straipsnio nuostata taikoma apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio pelno mokestį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

6. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13¹, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatymas (Žin., 2009, Nr. 25-977) tiek, kiek jame nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos taikomos apskaičiuojant 2009 metų mokestinio laikotarpio gyventojų pajamų mokestį, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

7. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 25-978) 3 straipsnis tiek, kiek jame nustatyta, kad

šio įstatymo nuostatos taikomos apskaičiuojant ir deklaruojant 2009 metų mokestinio laikotarpio pajamas, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

8. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punktą (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 149-6019) tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad visų šiame įstatyme nustatytų rūšių valstybiniu socialiniu draudimu privalomai draudžiami asmenys, susiję su draudėju darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais, tuo pat metu iš šio draudėjo gaunantys pajamas iš sporto veiklos, atlikėjo veiklos arba pagal autorines sutartis, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

9. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalis (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 149-6019) tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad kai kurie savarankiškai dirbantys asmenys, įskaitant ūkininkus ir jų partnerius, privalomai draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos dalims, ligos ir motinystės socialiniu draudimu, kai draudžiama tik motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) išmokoms gauti, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

10. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 5 dalis (2008 m. gruodžio 19 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 149-6019) neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

11. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 8 punktą (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 149-6003) tiek, kiek jame buvo nustatyta, kad valstybiniu socialiniu pensijų draudimu privalomai draudžiami ūkininkai ir jų partneriai, kaip jie apibrėžti Valstybinio socialinio draudimo įstatyme, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

12. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalis (2008 m. gruodžio 18 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 149-5999) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

13. Nutraukti bylos dalį dėl:

– Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 58-2247) atitikties konstituciniam teisinės valstybės principui pagal normų turinį;

– Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2009 metų rodiklių patvirtinimo įstatymo (Žin., 2008, Nr. 149-5998) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, 23, 52 straipsniams, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką, normų turinį;

– Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2009 metų rodiklių patvirtinimo įstatymo 3, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 25-974)

atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal normų turinį;

– Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2009 metų rodiklių patvirtinimo įstatymo 3 straipsnio bei 1 ir 2 priedėlių pakeitimo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 54-2133) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal normų turinį;

– Lietuvos Respublikos 2009 metų privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymo (Žin., 2008, Nr. 149-6021) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, 23, 52 straipsniams, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką, normų turinį;

– Lietuvos Respublikos 2009 metų privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 54-2135) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal įsigaliojimo tvarką, normų turinį;

– Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 29, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2008, Nr. 149-6019) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal priėmimo tvarką ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui – pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 4, 5, 6, 8, 9, 16, 18¹, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2008, Nr. 149-5999) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal priėmimo tvarką ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui – pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2, 6, 8, 14, 19, 56 straipsnių pakeitimo įstatymo (Žin., 2008, Nr. 149-6003) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal priėmimo tvarką ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui – pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 5, 15, 19, 24, 28, 33, 40, 42, 53, 56, 59, 65 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 13, 14, 15 straipsnių pakeitimo įstatymo (Žin., 2008, Nr. 149-6026) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal priėmimo tvarką ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui – pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 4, 6, 7, 8, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 25-972) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 29, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 25-973) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 4, 5, 6, 8, 9, 16, 18¹, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 25-969) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 4, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 25-975) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 9, 10, 14, 21¹, 24 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 49-1941) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 8 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 25-970) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 17 straipsnio pakeitimo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 54-2134) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 2, 6, 8, 15, 16, 17, 18, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2008, Nr. 149-6022) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal priėmimo tvarką;

– Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 6, 8, 12, 13, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 22 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo 3, 4, 7 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 25-983) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos

23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos pensijų sistemos reformos įstatymo 4 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo (Žin., 2009, Nr. 6-160) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal priėmimo tvarką ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui – pagal įsigaliojimo tvarką ir normų turinį;

– Lietuvos Respublikos pensijų sistemos reformos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies (2009 m. sausio 15 d. redakcija; Žin., 2009, Nr. 6-160) nuostatos „pensijų įmokos dydis <...> 2009 ir 2010 metais – 3 procentai, nuo 2011 metų – 5,5 procento dalyvių pajamų, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos“ tiek, kiek ji taikoma asmenims, tapusiems pensijų kaupimo sistemos dalyviais iki 2009 m. sausio 17 d. (įskaitytinai), atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos pensijų sistemos reformos įstatymo 4 straipsnio 1 dalies (2009 m. balandžio 28 d. redakcija; Žin., 2009, Nr. 54-2136) nuostatos „pensijų įmokos dydis <...> nuo 2009 m. sausio 1 d. iki 2009 m. birželio 30 d. – 3 procentai, nuo 2009 m. liepos 1 d. iki 2009 m. gruodžio 31 d. ir 2010 metais – 2 procentai dalyvių pajamų, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos“ tiek, kiek ji taikoma asmenims, tapusiems pensijų kaupimo sistemos dalyviais iki 2009 m. birželio 30 d. (įskaitytinai), atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui;

– Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 19 d. nutarimo Nr. XI-78 „Dėl 2009, 2010 ir 2011 metų nacionalinio biudžeto numatomų rodiklių“ (Žin., 2008, Nr. 149-6047) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 3 daliai, 69 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos Seimo statuto 172 straipsnio 5 daliai (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija), 177 straipsnio 1 daliai (2003 m. gegužės 27 d. redakcija) pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką, normų turinį;

– Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1323 „Dėl patobulinto Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto ir su juo susijusių kitų teisės aktų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ (Žin., 2008, Nr. 145-5826) atitikties konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos Seimo statuto 177 straipsnio 1 daliai (2003 m. gegužės 27 d. redakcija) pagal priėmimo ir įsigaliojimo tvarką;

– Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1323 „Dėl patobulinto Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto ir su juo susijusių kitų teisės aktų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ (Žin., 2008, Nr. 145-5826) 1 punkto tiek, kiek pritariama

patobulintam Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektui ir patobulintam Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl 2009, 2010 ir 2011 metų nacionalinio biudžeto numatomų rodiklių“ projektui, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 94 straipsnio 1 dalies 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal normų turinį;

– Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1326 „Dėl patobulinto Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2009 metų rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ (Žin., 2008, Nr. 145-5829) 2 punkto tiek, kiek pritariama patobulintam Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2009 metų rodiklių patvirtinimo įstatymo projektui, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 94 straipsnio 1 dalies 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal normų turinį;

– Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1324 „Dėl patobulinto Lietuvos Respublikos 2009 metų privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto ir su juo susijusio įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ (Žin., 2008, Nr. 145-5827) 1 punkto tiek, kiek pritariama patobulintam Lietuvos Respublikos 2009 metų privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymo projektui, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 94 straipsnio 1 dalies 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui pagal normų turinį.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Egidijus Bieliūnas
Toma Birmontienė
Pranas Kuconis
Gediminas Mesonis
Egidijus Šileikis
Algirdas Taminskas
Romualdas Kęstutis Urbaitis
Dainius Žalimas